

VOGUE

Η Βιβλος της Μόδας
Ενας τίτλος, μια ιστορία

Κάθε 3η Κυριακή μαζί με την Καθημερινή

ΜΟΝΟ
€2
ΕΠΙΠΛΕΟΝ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 21 Μαΐου 2023 • Έτος 15^ο • Αρ. φύλλου 768

Κυριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

NTANIEΛ ΚΑΝΕΜΑΝ

Θα συνηθίσουμε
ότι θα δικάζει
ένας αλγόριθμος

Ο νομπελίστας Ντάνιελ Κάνεμαν σε συνέντευξή του στην «Κ» απαντά στα διλήμματα που προκύπτουν από τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης, όπως του ChatGPT, και δεν κρύβει την ανησυχία του για την εποχή αυτονομίας της τεχνητής νοημοσύνης. **Σελ. 23**

Οι λίστες «παγώνουν» και την αξιοπιστία μας

Η νοοτροπία των παρόχων, οι ελλείψεις και τα μέτρα της κυβέρνησης

Τα τελευταία εικοσιτετράωρα ήταν ιδιαίτερα δύσκολα για μία σειρά παρόχων υπηρεσιών που ένιωθαν πως το όνομά τους θα βρισκείται στις νέες λίστες κυρώσεων. Το αποτέλεσμα ανακούφισε πολλούς, το ερώτημα όμως που παραμένει

είναι πώς θα καταφέρει η Κύπρος να διασώσει το όνομά της και να επανακτήσει την αξιοπιστία της. Ήδη η κυβέρνηση κάνει κάποια βήματα και μελετά τα αιτήματα που της έστειλε μέσω τρίτων το Ηνωμένο Βασίλειο. Οι πάροχοι υπηρεσιών

χωρίζονται πλέον σε εκείνους που θεωρούν πως το όνομα της χώρας αλλά και του επαγγέλματος θα διασωθεί με πλήρη συμμόρφωση και σε εκείνους που βλέπουν πολιτικές σκοπιμότητες. **Σελ. 6, 7 και Οικονομική, σελ. 5**

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Πώς βλέπουν το αποτέλεσμα Ε.Ε. και Τ/κ

Η Ε.Ε. υποδέχθηκε το αποτέλεσμα του πρώτου γύρου των προεδρικών εκλογών στην Τουρκία με εμφανείς τις προθέσεις εκδήλωσης ανοιγμάτων προς την Αγκυρα. Χαμηλά τοποθετείται στις Βρυξέλλες ο πήχης μιας «ευρωπαϊκής παρέμβασης» για λύση του Κυπριακού, το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα. Πώς είδε η τ/κ κοινότητα τα αποτελέσματα της πρώτης Κυριακής των εκλογών. **Σελ. 4, 5, 22**

ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 2023

Η Ελλάδα στις κάλπες

Με το βλέμμα στη σημερινή κάλη στην Ελλάδα και στους συσχετισμούς που θα προκύψουν από την ψήφο των πολιτών, αλλά και στην «επόμενη ημέρα» των διερευνητικών εντολών και της νέας προεκλογικής περιόδου, που σχεδόν όλοι προεξοφλούν πως θα ακολουθήσουν, κινούνται η Ν.Δ., ο ΣΥΡΙΖΑ και το ΠΑΣΟΚ. Διαφημιστές, σχεδιαστές και επικοινωνιολόγοι αξιολογούν τις καμπάνιες των κομμάτων και των υποψηφίων στο Διαδίκτυο, αλλά και στο χαρτί. Μπορεί ένας καλλιτέχνης να εκφράσει δημοσίως την εκλογική προτίμησή του, χωρίς να κατηγορηθεί ως προπαγανδιστής; Τέσσερα πρόσωπα απαντούν. **Σελ. 9, 17-19,**

ΜΙΛΟΥΝ ΣΤΗΝ «Κ»

ΣΤΕΛΛΑ ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ

Για το σχέδιο υλοποίησης της φαρμακευτικής μεταρρύθμισης μιλάει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Υγείας. **Σελ. 8**

ΝΙΚΟΛΑΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Θεωρώ το Υπουργικό πάρα πολύ καλό και τους υπουργούς ικανούς, λέει ο πρόεδρος του ΔΗΚΟ. **Σελ. 10**

ΜΙΧΑΗΛΣ ΓΙΩΡΓΑΛΛΙΑΣ

Το Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα Κύπρου - Ελλάδας δεν είναι παρελθόν, λέει στην «Κ» ο υπουργός Άμυνας. **Σελ. 16**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Τη χώρα και τα μάτια μας

Το να διασύρεται απροκάλυπτα το όνομα της χώρας για τα συμφέροντα μιας δράκας ανθρώπων οπωσδήποτε δεν είναι θεμιτό, και θα πρέπει πρώτα και κύρια οι ελεγκτικοί μηχανισμοί της Πολιτείας και εκείνοι των επαγγελματιών φορέων να είναι σε εγρήγορση και έτοιμοι να επιβάλουν τη νομιμότητα. Καμία ολιγοπλοία πλέον δεν θα πρέπει να παρατρείται στην απόδοση ευθυνών και στην τιμωρία εκείνων των οντοτήτων που δεν έχουν σεβαστεί όχι το απρόσωπο ίσως όνομα «Κυπριακή Δημοκρατία», αλλά τους πολίτες της. Αν θέλουμε να μας σέβονται στο εξωτερικό, θα πρέπει να μάθουμε και εμείς να σεβόμαστε το σύνολο της κοινωνίας, η οποία έχει βάλει πλάτη, και πολλές φορές ως μη όφειλε.

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ

Αξιοποίηση φυσικού αερίου στην Κύπρο

Δώδεκα χρόνια μετά, οι υδρογονάνθρακες παραμένουν αναξιοποίητοι και δύο κύκλοι πολιτικών προσεγγίσεων 15 ετών επανέρχονται με τη στρατηγική πρόταση της κυβέρνησης Χριστοδουλίδου. **Σελ. 11**

ΙΣΤΟΡΙΑ

Οι δραματικές εκλογικές βραδιές

Κάποιες νύχτες της Μεταπολίτευσης ήταν πιο σημαντικές. Το 1974, το 1981, το 1990 και, βεβαίως, οι εκλογές της χρεοκοπίας, το 2012 και το 2015. Οι πρωταγωνιστές θυμούνται. **Σελ. 20, 21**

ΓΡΑΦΟΥΝ ΣΤΗΝ «Κ»

✓ **ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ**
Η φιλελεύθερη εθνική παράταξη - Παρελθόν, παρόν και μέλλον (Μέρος Β'). **Σελ. 4**

✓ **ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ**
Από τα μικρά, κρίνεις πολλά. **Σελ. 7**

✓ **ΜΑΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ**
Το πληγωμένο μας brand. **Σελ. 12**

ΠΑΡΑ ΤΑ ΥΨΗΛΑ ΕΠΙΤΟΚΙΑ

Αυξήθηκαν αισθητά τα νέα δάνεια

Η αύξηση των επιτοκίων δεν φαίνεται να έκοψε την όρεξη των Κυπρίων για δάνεια. Σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας τον Μάρτιο του 2023 τα συνολικά νέα δάνεια

στην Κύπρο παρουσίασαν αύξηση και έφτασαν στα 922,5 εκατομμύρια ευρώ, σε σύγκριση με 527,5 εκατομμύρια ευρώ τον Φεβρουάριο του 2023. **Οικονομική, σελ. 3**

ΒΙΒΛΙΟ

Πώς ψηφίζουν οι Έλληνες;

«Η εκλογική συμπεριφορά των Ελλήνων - Ανάμεσα στα μνημόνια και την πανδημία», ένα συλλογικό έργο για τον τρόπο που λειτουργούμε όταν βρισκόμαστε στο παραβάν. **Τέχνες, σελ. 1**

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Οι πεταλούδες είναι ελεύθερες

Ο Σταμάτης Φασουλής σκηνοθετεί για πρώτη φορά στην Κύπρο το έργο «Οι πεταλούδες είναι ελεύθερες». Θεωρείται μία από τις ωραιότερες κωμωδίες του σύγχρονου θεάτρου. **Τέχνες, σελ. 3**

Η κάρτα
που σε ταξιδεύει.

Σε κάθε επόμενη κίνηση

Τράπεζα Κύπρου

ZENITH

TIME TO REACH YOUR STAR

Vassos Eliades Accessories Ltd
Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

DEFY
SKYLINE

ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟ ΔΑΝΕΙΟ

ΜΟΝΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ

Διάρκεια δανείου 25 χρόνια

25
ΧΡΟΝΙΑ
ΣΤΑΘΕΡΟ
ΕΠΙΤΟΚΙΟ
ΚΑΙ ΔΟΣΗ

Σε κάθε επόμενη κίνηση

Τράπεζα Κύπρου

Προειδοποίηση:

Υπάρχουν χρεώσεις εάν εξοφλήσετε νωρίτερα το δάνειό σας. Εάν δεν τηρείτε το σχέδιο αποπληρωμής του δανείου σας, μπορεί να χάσετε το σπίτι σας.

Της ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Η νέα λίστα κυρώσεων του Ηνωμένου Βασιλείου και των ΗΠΑ δεν βρήκε την κυβέρνηση απροετοίμαστη, αλλά το αντίθετο. Η πολιτική του «no surprise policy» ακολουθήθηκε τόσο τον περασμένο Απρίλη όσο και την περασμένη Πέμπτη. Την πρώτη φορά η Βικτώρια Νιούλαντ είχε επικοινωνήσει προσωπικά με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Νίκο Χριστοδουλίδη για να τον προετοιμάσει για τη συμπερίληψη Κυπρίων στη λίστα, ενώ στη συνέχεια η Αμερικανίδα πρέσβειρα αλλά και ο Βρετανός ύπατος αρμοστής συναντήθηκαν με τον υπουργό Εξωτερικών Κωνσταντίνο Κόμφο. Η κυβέρνηση γνώριζε από νωρίς πως μία νέα λίστα κυρώσεων θα ακολουθούσε τουλάχιστον από πλευράς ΗΠΑ και θα περιλάμβανε κυπριακές οντότητες. Από τότε εκτυλίχθηκε ένα

Το βρετανικό μοντέλο θα ακολουθήσει κατά γράμμα η κυβέρνηση για τη δημιουργία της ενιαίας εποπτικής αρχής. Επί του παρόντος, πάντως, είναι άγνωστο το πότε θα πάρει σάρκα και οστά.

οργιάδες παρασκήνιο με παρόχους υπηρεσιών να επιχειρούν να μάθουν από την κυβέρνηση και άλλες αρμόδιες πηγές αν οι ίδιοι βρίσκονται στη λίστα ή όχι.

Αναβρασμός υπήρξε για το μέγεθος των συνεπειών, με κύριο τον Παγκύπριο Δικηγορικό Σύλλογο να θέτει ζήτημα ισορροπιών ούτως ώστε να μην καταστραφεί ο τομέας των υπηρεσιών. Παρότι φημολογείται πως θα βρισκόνταν σοβαρά ονόματα στη λίστα, το αποτέλεσμα φέρεται να προκάλεσε σε πολλούς ανακούφιση. Το μεγάλο ζήτημα ωστόσο που μένει επί του παρόντος αναπάντητο είναι με ποιο τρόπο θα καταφέρει η Πολιτεία να διασφαλίσει την αξιοπιστία της χώρας με ένα στρατηγικό σχεδιασμό που θα βοηθάει και στη συμμόρφωση των παρόχων αλλά και στον έλεγχό τους.

Οι προϋποθέσεις

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης ενημερώθηκε στο τέλος Απριλίου, ενόσω βρισκόταν σε ταξίδι στο εξωτερικό, πως οι Βρετανοί ήταν έτοιμοι να παράσχουν όση βοήθεια χρειάζονταν, νοούμενου ότι θα υλοποιούσε δύο συγκεκριμένα ζητήματα:

- Την ενιαία εποπτική αρχή, την οποία είχε ήδη αποκαλύψει η «Κ» σε δημοσίευμα, με τη σημαντική συμβολή των Βρετανών τεχνοκρατών και
- Τη δέσμευση ότι θα υλοποιήσει την προεκλογική του δέσμευση για διαχωρισμό των εξουσιών του γενικού εισαγγελέα ως νομικού συμβούλου του κράτους από τον ρόλο του δημόσιου κατηγορού, καθώς αυτό, όπως υποστηρίζεται, θα συμβάλει και στη διαφάνεια αλλά και θα μειώσει την υφιστάμενη κωλυσιεργία. Υπενθυμίζεται άλλωστε πως στις αρχές του μήνα, οι ΗΠΑ απέστειλαν 800 σελίδες με στοιχεία, λεπτομέρειες και διαδρομές για τις κυρώσεις. Στοιχεία που ζήτησε η κυβέρνηση και θα μελετήσει διεξοδικά η Γενική Εισαγγελία.

Η ενιαία εποπτική αρχή

Αυτή πάντως η προσέγγιση θύμιζε σε πολιτικούς κύκλους τα

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης έχει δεσμευτεί πως θα συμμορφωθεί πλήρως η Κυπριακή Δημοκρατία στις υποδείξεις του Ηνωμένου Βασιλείου και των ΗΠΑ για να καθαρίσει, όπως είπε, το όνομα της χώρας.

Το εκκρεμές ενός brandname που λέγεται Κύπρος

Η εμπλοκή προσώπων και εταιρειών στις λίστες κυρώσεων έχει προκαλέσει ήδη ζημιά στην αξιοπιστία της χώρας

καμπανάκια κινδύνου που κτυπούσαν επί εποχής πολιτογραφημένων οι Βρυξέλλες, με την κυβέρνηση Αναστασιάδη ωστόσο να κλείνει τα αφτιά και να μιλάει για πολιτικές σκοπιμότητες άλλων κρατών-μελών, τα οποία επιβουλεύονταν το κυπριακό επενδυτικό πρόγραμμα. Στην περίπτωση των σημερινών κυρώσεων πάντως, ο Νίκος Χριστοδουλίδης έχει δεσμευτεί για λήψη μέτρων με τη δημιουργία της ενιαίας εποπτικής αρχής και την εμπλοκή των ξένων εμπειρογνομόνων, ακολουθώντας

πλήρως το βρετανικό μοντέλο. Ήδη, ο υπουργός Ευρώπης του Ηνωμένου Βασιλείου Λέο Ντόχερτι είχε επιβεβαιώσει στην «Κ» πως η βρετανική τεχνονομία βρίσκεται στο τραπέζι και αφορά τόσο την αντιμετώπιση της παράνομης χρηματοδότησης όσο και την υποστήριξη σε θέματα έρευνας για επιβολή ή αντιμετώπιση πιθανής παρακαμψίας των κυρώσεων. Σύμφωνα με πηγές της «Κ» οι Βρετανοί αναμένεται να εμπλουτίσουν την ομάδα με περισσότερο κόσμο και από περισσότερα τμήματα. Βοήθεια θα παρέχουν και οι ΗΠΑ με εμπειρογνώμονες. Ήδη η κυβέρνηση έχει αποδεσμεύσει κονδύλι

για την πρόσληψη ξένων εμπειρογνομόνων και παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, στο πλαίσιο της σύστασης της Εθνικής Μονάδας Ελέγχου Κυρώσεων, η οποία δεν έχει λειτουργήσει ακόμα. Στόχος είναι να διοριστεί ένα υπεύθυνο πρόσωπο που θα συντονίζει όλες τις ενέργειες και τις επισκέψεις που θα αφορούν το εν λόγω ζήτημα. Πάντως, μέχρι στιγμής δεν έχει δοθεί συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για το πότε θα λειτουργήσει η εν λόγω ενιαία εποπτική αρχή.

Η ενιαία εποπτική αρχή βεβαίως ήταν κάτι το οποίο συζητείτο και στο παρελθόν, καθώς πολλοί ήταν εκείνοι που αντιδρούσαν με την υφιστάμενη αυτορρυθμισμένη επαγγελματιών όπως είναι οι ελεγκτές που τους ελέγχει ο ΣΕΛΚ και τους δικηγόρους ο Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος. Συγκεκριμένη πρόταση είχε κατατεθεί και από τον τώως CEO της PwC Ευγένιο Ευγενίου το 2020, πρόταση που εξετάζει και η κυβέρνηση σήμερα. Το μεγάλο ερώτημα βεβαίως που εγείρεται είναι αν μία τέτοια εποπτική αρχή θα μπορεί να λειτουργεί επαρκώς ή αν θα ξεκινήσει η μόνιμη επώδυνος της υποστελέχωσης και

της έλλειψης «όπλων» για να λειτουργήσουν σωστά.

Η αλλαγή νοοτροπίας

Το πώς θα διαμορφωθεί η ενιαία εποπτική αρχή και πώς θα λειτουργεί είναι ένα σημαντικό ζήτημα, ωστόσο δεν μπορεί να λύσει όλα τα ζητήματα που εκθέτουν τη χώρα. Από την επιβολή των κυρώσεων μέχρι το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Σημαντικό σημείο θεωρείται και η ενίσχυση των υφιστάμενων θεσμών, όπως είναι η ΜΟΚΑΣ αλλά και η γενικότερη νοοτροπία των παρόχων υπηρεσιών. Η Μονάδα Καταπολέμησης Αδικημάτων Συγκάλυψης, αν και δεν συνδέεται άμεσα με τις λίστες των κυρώσεων, έχει αναμφίβολα ένα σημαντικό ρόλο να επιτελέσει και θα μπορούσε να προλάβει καταστάσεις που έπληξαν το όνομα της χώρας, αν ενισχυόταν και λειτουργούσε επαρκώς. Διαφορετικά ήταν, για παράδειγμα, η έκθεση της Moneyval το 2020, που ενώ σημείωνε πως η ΜΟΚΑΣ έχει την ικανότητα να υποστηρίξει τις λειτουργικές ανάγκες των αρμόδιων αρχών, μέσω της ανάλυσης και της παροχής πληροφοριών κάνει λόγο για «σημαντικές αδυναμίες» που παρεμποδίζουν την αποτελεσμα-

τικότητα του πλαισίου καταπολέμησης ξεπλύματος χρήματος και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Είναι άλλωστε γνωστό πως η επαλαμβανόμενη τοποθέτηση της ΜΟΚΑΣ μπροστά στα όσα προηγήθηκαν με τις πολιτογραφησεις ήταν ότι δεν έχει τα κατάλληλα όπλα.

Διαφωνίες δικηγόρων

Σε ό,τι αφορά τον Παγκύπριο Δικηγορικό Σύλλογο, δεν πέρασε καθόλου απαρατήρητη η ένταση με την οποία ο πρόεδρος του Χρίστος Κληρίδης τοποθετείτο όλο αυτό το διάστημα για τις κυρώσεις και τις επιπτώσεις. Ένταση που για κάποιους ήταν μία προσπάθεια διάσωσης της εικόνας του επαγγέλματος, για τους πιο καχύποπτους μία προσπάθεια κάλυψης συγκεκριμένων νομικών κύκλων. Καθόλου τυχαία η αμυντική αναφορά του ότι «τα δισεκατομμύρια των Ρώσων ολιγαρχών δεν είναι η Κύπρος που τα έχει μασήσει αλλά χώρες όπως η Αγγλία και η Γερμανία» αλλά και η πρόσφατη, περί τήσης να είμαστε βασιλικότεροι του βασιλέως, καθώς όπως είπε «οι κυρώσεις των Βρετανών και των Αμερικανών δεν είναι δεσμευτικές για την Κύπρο και όμως η εφαρμογή τους γίνεται

με τέτοιο τρόπο που συνιστά συμμόρφωση υπέρ του δέοντος και αυτό πρέπει να σταματήσει». Σε αυτό το πλαίσιο πάντως αντέδρασε ο Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος Λευκωσίας που διαχώρισε τη θέση του, υπογραμμίζοντας σε ανακοίνωση πως οι εν λόγω θέσεις δεν είναι αποτέλεσμα συλλογικών αποφάσεων αλλά προσωπικών απόψεων. Ήδη, εντός του δικηγορικού κόσμου επικρατεί έντονη αναστάτωση και αναβρασμός για το γεγονός ότι λίγοι και συγκεκριμένοι δικηγόροι έχουν πιάξει με τις κινήσεις τους την αξιοπιστία της χώρας και το επάγγελμα γενικότερα. Αυτή η τάση θεωρεί πως θα έπρεπε να ληφθούν ήδη μέτρα αλλά και συμμόρφωση στις υποδείξεις της Ε.Ε., του Ηνωμένου Βασιλείου και των ΗΠΑ. Το ζήτημα βεβαίως που προκύπτει είναι ότι ο Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος θα μπορούσε να προλάβει αν ήθελε καταστάσεις, ιδιαίτερα

Επιπρόσθετοι Βρετανοί εμπειρογνώμονες θα έρθουν το επόμενο διάστημα για συναντήσεις και παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για το πώς θα λειτουργήσει η εν λόγω αρχή.

μετά το Πόρισμα Νικολάτου και αυτό που προηγήθηκε της Δήμητρας Καλογρή, παρακολουθώντας από κοντά και ενδεχομένως επιβάλλοντας πρόστιμο σε εμπλεκόμενα δικηγορικά γραφεία. Σε αυτό το πλαίσιο άλλωστε και το ερώτημα του αναπληρωτή καθηγητή χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Κύπρου Ανδρέα Μιλιδώνη (σελ. 7) σχετικά με ποιες δράσεις ΣΕΛΚ και Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος προλαβαίνουν τις κυρώσεις, ποια πρόστιμα έχουν επιβληθεί για τις παρατυπίες ή παρανομίες που έχουν εντοπιστεί και για ποιο λόγο στην περίπτωση του Δικηγορικού Συλλόγου, δεν δημοσιοποιούνται ονομαστικά οι αποφάσεις.

Οικονομικές προεκτάσεις

Μέχρι πάντως και τη δημοσιοποίηση των ονομάτων, εντάθηκαν οι φωνές που προειδοποιούσαν για μεγάλες οικονομικές προεκτάσεις γύρω από τις κυρώσεις. Προειδοποιήσεις κυρίως έθετε ο Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος, σημειώνοντας ότι ο κίνδυνος είναι ορατός και άμεσος και θα οδηγήσει με βεβαιότητα σε αδιέξοδο έναν σημαντικό τομέα της οικονομίας μας, εάν δεν προβούμε στις ανάλογες αντισταθμιστικές ενέργειες. Την απάντηση έδωσε ο πρόεδρος του Δημοσιονομικού Συμβουλίου Μιχάλης Περισιάνης, καλώντας την κυβέρνηση να λάβει σκληρά μέτρα, ακολουθώντας την πολιτική του «compliance plus» για το καλό της οικονομίας. Όπως σημείωσε, η εντύπωση που έχει δημιουργηθεί για την κυπριακή οικονομία και τις επιδόσεις της στα θέματα συμμόρφωσης αποτελεί σημαντικό μακροοικονομικό πρόβλημα. Ήταν μία τοποθέτηση που στόχο είχε να προλάβει το ενδεχόμενο επανάληψης όσων έγιναν την περίοδο των χρυσών διαβατηρίων, όταν οι εμπλεκόμενοι φορείς προειδοποιούσαν πως η διακοπή του προγράμματος θα οδηγήσει σε αλυσιδωτές επιπτώσεις για την οικονομία και στην ουσία έδωσε τα χέρια και τις κυβερνήσεις και της Γενικής Εισαγγελίας.

Κυπριακές Αξίες, Παγκόσμιας Αποδοχής

1880 εργαζόμενοι
παγκοσμίως

22 γραφεία
παγκοσμίως

πωλήσεις σε
110 χώρες

29% των κυπριακών
εξαγωγών

Οι κυρώσεις και η φήμη μιας χώρας

Οι Στ. Ζένιος και Α. Μιλιδώνης σχολιάζουν το πρόβλημα από τις λίστες ΗΠΑ – Η.Β. και προτείνουν λύσεις

Του ΠΑΥΛΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ

Παραφράζοντας τους Μαρξ και Ένγκελς, ένα φάντασμα πλανιέται στην Ευρώπη, το φάντασμα των δυτικών κυρώσεων. Η παντιέρα ενός «μανιφέστου», που απλώνεται απ' άκρη σ' άκρη στη σημερινή Ευρώπη, αυτή που έχει να κάνει με την απόφαση της Δύσης να επιβάλει κυρώσεις σε όσους κάλυπταν τα νώτα ολιγαρχών που συνδέονται με το καθεστώς Πούτιν, φαίνεται πως βρήκε κάποιους πολέμιους της και στην Κύπρο, που φαίνεται ότι επέμεναν να παρέχουν διευκολύνσεις στους πιο πάνω. Πλέον, μετά τις αμερικανοβρετανικές κυρώσεις που επιβλήθηκαν σε κυπριακές οντότητες (πρόσωπα, δικηγορικά γραφεία, εταιρείες παροχής υπηρεσιών) για τον ρόλο μεσαζόντων, η Κυπριακή Δημοκρατία καταβάλλει προσπάθειες για να διασώσει το όνομά της. Όντως ελλοχεύει ο κίνδυνος να πληγεί η αξιοπιστία, η φήμη και το κύρος μιας χώρας μετά τις αμερικανοβρετανικές κυρώσεις. Αυτό είναι ένα ερώτημα που πλανιέται αυτές τις μέρες στη δημόσια σφαίρα, με φωνές, όπως ο Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος, να ρίχνουν το θέμα στα μαλακά, και άλλες, όπως ο Δικηγορικός Σύλλογος Λευκωσίας, να κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου. Επίσης, τι διακυβεύεται, εάν μιλάμε για τέτοιου είδους διολίσθηση μιας χώρας, όπως η Κύπρος; Ενώ την ίδια ώρα αιωρείται το ερώτημα, εάν τα προηγούμενα χρόνια υπήρξαν φωνές προειδοποίησης, οι οποίες δεν λήφθηκαν υπόψη.

Νέα φάση κυρώσεων

«Είναι σημαντικό να γίνει αντιληπτό ότι έχουμε περάσει σε μια νέα φάση του πολέμου των κυρώσεων», δηλώνει στην «Κ» ο καθηγητής χρηματοοικονομικών στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, Σταύρος Ζένιος, εξηγώντας ότι πλέον τιμωρούνται όχι μόνο οι συνεργάτες του καθεστώτος Πούτιν αλλά και όσοι τυχόν τους βοηθούν να παρακάμψουν τις κυρώσεις, κάτι που διευρύνει το φάσμα των δραστηριοτήτων που τραβούν την προσοχή των αρχών των ΗΠΑ και του Η.Β., αλλά και της Ε.Ε. «Έχουμε περάσει στη φάση της εφαρμογής των κυρώσεων, όχι απλώς της επιβολής τους. Βλέπουν οι χώρες πλέον προδραστικά την εφαρμογή των κυρώσεων και όχι αντιδραστικά εκ των υστέρων σε παραβιάσεις. Πολλές εταιρείες στην Κύπρο που παρέχουν υπηρεσίες σε Ρώσους μπορεί να βρεθούν εκτεθειμένες, πρόκειται για παράπλευρες απώλειες του πολέμου των κυρώσεων και πρέπει να είναι προσεκτικές», συμπληρώνει. Όσον αφορά τη φήμη της χώρας, απαντά ότι βεβαίως επηρεάζεται αρνητικά, ιδίως διότι κατ' επανάληψη παρουσιάζουμε μια εικόνα ενός κράτους χωρίς επαρκείς θεσμούς. «Είχαμε τα προβλήματα με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος πριν από την κρίση του 2013 που μας επέφερε μεγάλα δεινά, είχαμε το σκάνδαλο με τα χρυσά

Μετά τις αμερικανοβρετανικές κυρώσεις σε κυπριακές οντότητες (πρόσωπα, δικηγορικά γραφεία, εταιρείες παροχής υπηρεσιών), η Κύπρος καταβάλλει προσπάθειες για να διασώσει το όνομά της.

“**Στ. Ζένιος: Μια ενιαία Εποπτική Αρχή για τα Δικηγορικά και Ελεγκτικά Γραφεία είναι απαραίτητη. Σε μια μακρή κοινωνία το σύστημα δεν μπορεί να αυτορυθμίζεται.**

διαβατήρια που μας εξέθεσε διεθνώς με ανώτατους αξιωματούχους να γίνονται πρωτοσέλιδο στα διεθνή μέσα, και τώρα αυτό. Οι επιπτώσεις είναι αλυσιδωτές. Πρώτα επηρεάστηκαν οι συγκεκριμένες εταιρείες, μετά οι πελάτες τους, ακόμη και αυτοί που είναι καθόλα αμέτοχοι, μετά ολόκληρος ο τομέας που χάνει αξιοπιστία, και μετά η χώρα», τονίζει ο κ. Ζένιος.

Χαμηλά σε δείκτες

Την ίδια ώρα ο καθηγητής χρηματοοικονομικών στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, Ανδρέας Μιλιδώνης, διαβεβαιώνει ότι οι επιπτώσεις από τις κυρώσεις είναι οπωσδήποτε αρνητικές και αποτελούν ακόμα ένα πλήγμα στην αξιοπιστία της Κύπρου. Μιλώντας στην «Κ» αναφέρει ότι η αρνητική δημοσιότητα που πήρε το όλο θέμα ανά το παγκόσμιο, μετά τον πρώτο πακέτο κυρώσεων του Απριλίου, ήταν πολύ μεγάλη και, δυστυχώς, αναμένεται να υπάρξει μια πύλη στην αξιοπιστία της Κύπρου. Αυτό μεταφράζεται σε ακύρωση ή παγοποίηση ενδιαφερόντων για ποιτικές επενδύσεις στη χώρα μας, οι οποίες θα μπορούσαν να ενισχύσουν την πραγματική οικονομία και να

φέρουν υγιείς, μακροπρόθεσμη ανάπτυξη, όπως τη δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας, και τη μεταφορά τεχνολογίας.

Οι λύσεις
Το ζητούμενο, όπως εκφράστηκε δημόσια από την κυβέρνηση, είναι να δοθούν άμεσα λύσεις, για να μην πληγεί ανεπανόρθωτα η αξιοπιστία και η φήμη της χώρας. «Μια ενιαία Εποπτική Αρχή για τα Δικηγορικά και Ελεγκτικά Γραφεία θεωρώ ότι είναι απαραίτητη για τη χώρα μας, σε μια μακρή κοινωνία το σύστημα δεν μπορεί να αυτορυθμίζεται», τονίζει ο Σταύρος Ζένιος. «Ακόμη και συνεργασία με τον Ευρωπαϊκό Επίτροπο για θέματα επιβολής των κυρώσεων πρέπει να επιδιώξουμε. Δείτε πόσο αναβαθμίστηκε η εποπτεία των τραπεζών μέσω της ΕΚΤ, και αναλογιστείτε πόσο υστερούσαμε παραμένοντας μόνοι μας. Επίσης, ως μέρος της Κοινοπολιτείας θα μπορούσαμε να αξιοποιήσουμε τεχνολογική βοήθεια από το Η.Β., αφού φαίνεται ότι οι ΗΠΑ και το Η.Β. γίνουνται των προσπαθειών για εφαρμογή κυρώσεων, ενώ η Ε.Ε. το έχει αφήσει εν πολλοίς στα κράτη-μέλη. Η ανα-

“**Α. Μιλιδώνης: Παρά τις προειδοποιήσεις που ακούγονταν τουλάχιστον από το 2018, η Κύπρος συνέχιζε να παίζει με τη φωτιά.**

βάθμιση των συμβουλευτικών επιτροπών και μονάδων σε Αρχή εφαρμογής Κυρώσεων κατά το πρότυπο του Η.Β. και με τη βοήθεια της Ε.Ε. θα είναι ένα πολύ σημαντικό βήμα. Θα διευκολύνει τόσο τις εταιρείες που ενδεχομένως να κινδυνεύουν να παραβιάσουν τις κυρώσεις, αλλά και θα στείλει το σωστό μήνυμα διεθνώς» λέει.

Ερωτήματα εποπτείας
Από την πλευρά του, ο Ανδρέας Μιλιδώνης επισημαίνει ότι η πρόληψη είναι καλύτερη από τη θεραπεία, αναφερόμενος στην ανάγκη για περισσότερα μέτρα πρόληψης κινδύνων, αντί μετριασμού των ζημιών μετά τις συνέπειες. Εδώ φέρνει ως παράδειγμα την εποπτεία των δικηγόρων και των λογιστών. Μολονότι είναι αντιληπτό ότι οι επαγγελματίες αυτών των κλάδων εποπτεύονται από τους επαγγελματικούς συνδέσμους του κλάδου, εάν ανατρέξει ένας εξωτερικός παρατηρητής (τόσο εντός όσο και εκτός Κύπρου) στις ιστοσελίδες και των δύο επαγγελματικών συνδέσμων, των δημιουργούνται τα ακόλουθα ερωτήματα:

«Ποιες προληπτικές δράσεις υπάρχουν για να προλαβαίνουν αυτές τις κυρώσεις;»
- Αν αυτές οι προληπτικές δράσεις υφίστανται, πόσοι έλεγχοι (δπλ. χωρίς καταγγελία) έγιναν από τον καιρό του κούρεματος και σε πόσες από αυτές τις δράσεις έχουν εντοπιστεί πειθαρχικά αδικήματα;
- Πόσα πρόστιμα έχουν επιβληθεί για τις παρατυπίες ή παρανομίες που έχουν εντοπιστεί;
- Ήταν σημαντικά αυτά τα πρόστιμα για τον κύκλο εργασιών των κατηγορουμένων ή αμελητέα;
- Εστιάζοντας στον Παγκύπριο Δικηγορικό Σύλλογο (ΠΔΣ), αντιλαμβάνεται κανείς ότι το 2020 εκκρεμούσαν πέραν των 2.000 πειθαρχικών υποθέσεων ενώπιόν του (ο οποίος αριθμεί γύρω στα 4.500 μέλη). Τι έγινε με αυτές τις υποθέσεις;
- Τέλος, γιατί ο ΠΔΣ δεν ανακοινώνει ονομαστικά τις αποφάσεις του ως εποπτικό όργανο, όπως γίνεται στο Ηνωμένο Βασίλειο;
Σύμφωνα με τον κ. Μιλιδώνη, απαντήσεις στα πιο πάνω ερωτήματα θα συμβάλουν από τη μία στην αύξηση της διαφάνειας και από την άλλη, θα βοηθήσουν, κατά την άποψή του, τη θέση των πιο πάνω κλάδων, αφού θα μπορούν να αποδείξουν ότι γίνονται προληπτικά δράσεις για τον έλεγχο των εποπτευομένων. «Τέλος, με βρισκεί σύμφωνο η συζήτηση που φαίνεται να κερδίζει έδαφος στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, δηλαδή η δημιουργία ανεξάρτητης εποπτικής αρχής για τους πιο πάνω επαγγελματικούς κλάδους, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι επαγγελματικοί κλάδοι θα πρέπει να σταματήσουν να έχουν τα δικά τους πειθαρχικά σώματα», προσθέτει.

Τι ισχύει στο εξωτερικό

Ο καθηγητής Σταύρος Ζένιος μάς βοηθά να κατανοήσουμε το πώς λειτουργεί η συμμόρφωση τις κυρώσεις σε χώρες του εξωτερικού. Συγκεκριμένα τοποθετείται ως εξής: «Οπωσδήποτε σε χώρες με αυστηρότερη εποπτεία η συμμόρφωση με κυρώσεις είναι σχετικά ευκολότερη υπόθεση, και λέω «σχετικά» διότι μιλάμε για ένα εντελώς νέο φάσμα υποχρεώσεων που έχουν να αντιμετωπίσουν οι επιχειρήσεις, για αχαρτογράφητα νερά σε πολλές περιπτώσεις. Ωστόσο, κάποιες χώρες, ιδιαίτερα οι ΗΠΑ και το Η.Β. έχουν αναβαθμίσει το θέμα της εφαρμογής των κυρώσεων. Δεν αρκεί να αποφασίζεις για κυρώσεις, απαιτούνται και μηχανισμοί επιβολής. Η Ε.Ε. πρόσφατα είχε συγκαλέσει σύσκεψη των κρατών-μελών για το θέμα της επιβολής και νομιμώ ότι ακόμη υστερεί, και αυτό για μια μικρή χώρα είναι πρόβλημα. Μόνοι μας δυσκολευόμαστε, ίσως και να μη θύλωμε, και η Ε.Ε. δεν προσφέρει ακόμη πολλή βοήθεια. Πρέπει να δράσουμε προδραστικά, πιο ενεργά οι επαγγελματικοί σύνδεσμοι και οι εποπτικές αρχές, και τονίζω τον προδραστικό, διότι, όταν επιβάλουν επιπρόσθετες κυρώσεις οι ΗΠΑ ή το Η.Β., τρέχουμε, και το πρόβλημα δεν μαζεύεται.

ΑΡΘΡΟ / Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Από τα μικρά, κρίνεις πολλά

Η νέα κυβέρνηση μετρά ογδόντα μέρες στο τιμόνι της χώρας. Σε αυτό το μικρό διάστημα δεν χρειάστηκε, ευτυχώς, να διαχειριστεί κάποιο μεγάλο θέμα. Είναι όμως δεδομένο πλέον και στους φανατικότερους υποστηρικτές τους πως υπάρχουν αφενός ζητήματα οργάνωσης, που δεν είναι το πιο σημαντικό γιατί μπορούν να διορθωθούν, και αφετέρου δομικά ζητήματα νοοτροπίας που είναι σαφώς πιο σημαντικά και πολύ πιο δύσκολο να τα διορθώσεις. Η επανάληψη του ίδιου σκηνικού με διαφορά μερικόν ημερών σε σχέση με τους διορισμούς των συμβούλων των υπουργών δείχνει ακριβώς το πρόβλημα στη νοοτροπία. Μετά το πρώτο περιστατικό με τον

διορισμό της δεκαεννιάχρονης, την είδηση πως τελικά δεν υπάρχει νομοθετικό πλαίσιο και τη συνάντηση του Πρόεδρου της Δημοκρατίας με τον γενικό ελεγκτή θα περίμενε κανείς πως θα εξετάζαν όλους τους συμβούλους με τα ελάχιστα προσόντα αυτού του πλαισίου και πως θα έκλεινε εκεί το ζήτημα. Όχι μόνο δεν έκαναν αυτό το αυτοκόπτο, αλλά όταν ξεκίνησε το νέο κύμα αποκαλύψεων για διορισμούς που είναι εκτός αυτού του πλαισίου, ξεκίνησαν τις δικαιολογίες, που δεν έπειθαν κανέναν, δικαιολογίες που έπρεπε να διαψεύδουν ή να διορθώνουν οι ίδιοι ανά διαδρομή. Το χειρότερο ήταν η θυματοποίηση ενός προσώπου που σήμερα έχει καθαρό ποινικό μητρώο. Ο

ποινικός κώδικας δίνει δεύτερη ευκαιρία, αναλόγως του αδικήματος -μετά από την πάροδο κάποιων χρόνων για κάποια αδικήματα- το ποινικό μητρώο καθαρίζει. Θέλει η ποινική δικονομία την επάνταξη αυτών των ανθρώπων στην κοινωνία. Δυστυχώς, οι πολιτικοί, και όχι μόνο, ταγοί καταδίκασαν για δεύτερη φορά την κατά τ' άλλα φίλη και συνεργάτιδα. Περιμένα από τον υφυπουργό Πολιτισμού να βγει με παρηγορία και να σταθεί στο πλευρό της συνεργάτιδάς του, να υπερασπιστεί την απόφασή του, του δικαιώματός του προσώπου αυτού να βρει ξανά τα πόδια του και να σταθεί απέναντι στα αιματοβαμμένα πλκτρολόγια των κοινωνικών δικτύων αλλά και στις αι-

ματοβαμμένες, δυστυχώς, δημοσιογραφικές πένες. Αντ' αυτού, είδαμε τη χειρότερη αντίδραση. Είπαν ψέματα, στην αρχή πως δεν υπάρχει τέτοιο όνομα στο υφυπουργείο, στη συνέχεια, όταν είδαν πως αυτό δεν στέκει, πως ήταν εκεί δοκιμαστικά!

Κερασάκι στην τούρτα, ο Νικόλας Παπαδόπουλος που κατηγορήθηκε, για άλλη μια φορά, «το παραδοσιακό πολιτικό κατεστημένο» πως διαδίδει ψευδείς ειδήσεις επειδή δεν χώνεψε ακόμα την επικράτηση του Νίκου Χριστοδουλίδη απέναντι σε αυτό το κατεστημένο. Θα το επαναλάβω και από αυτή τη στήλη. Ο Νικόλας Παπαδόπουλος είναι ο ορισμός του παραδοσιακού πολιτικού κατεστημένου. Αν ανοί-

ξουμε το πολιτικό λεξικό της χώρας στο λήμμα «παραδοσιακό πολιτικό κατεστημένο» θα βρούμε δίπλα, ως επεξηγήση, με λεβεντιά, με καμάρι, τις λέξεις ΔΗΚΟ και Παπαδόπουλος. Μάλλον με αυτή τη νοοτροπία εμποτιστηκε και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Ό,τι έκαναν σε αυτά τα ζητήματα, όζει παραδοσιακό πολιτικό κατεστημένο. Ζυμώσεις παλααιοκομματικές, ωσμώσεις ρουφετιού.

Από αυτά τα μικρά κρίνονται συνήθως χαρακτήρες και προθέσεις. Η συνεχής προσπάθεια να ξεγελάσουν, να βάλουν ζητήματα κάτω από το χαλί, να θεωρούν πως είμαστε όλοι λιγότεροι έξυπνοι από αυτούς, η προσωποποίηση και ο εκτροχιασμός των θεμάτων ως κτυπήματα

στον ίδιο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας δεν βοηθούν. Αντιθέτως, εντείνουν το μωρομυρπτό, αυξάνουν την απογοήτευση και δείχνουν πως δεν έχουν διάθεση να προχωρήσουν σε αυτό που υποσχέθηκαν στον κυπριακό λαό. Το κάτι διαφορετικό, τη διακυβέρνηση μακριά από κομματικές ατζέντες. Οι πρώτες κινήσεις δείχνουν, δυστυχώς, πως τα κομματικά βαρίδια, σε αυτά τα κόμματα του κατεστημένου, είναι σαφώς πιο μεγάλα από τους πρώτους πρόχειρους υπολογισμούς. Μακάρι να διαψευστούμε. Μακάρι.

Ο κ. Δημήτρης Δημητρίου είναι βουλευτής Λευκωσίας ΔΗΣΥ και πρόεδρος Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Θεσμών. @dmdmetriou

Ποιους αριθμούς έχουν κυκλώσει

Οι δείκτες στα «μπλοκάκια» των κομμάτων για την ανάγνωση του αποτελέσματος και τα σενάρια για τη διαχείρισή του

Του Κ.Π. ΠΑΠΑΔΙΟΧΟΥ

Με το βλέμμα στη σημερινή κρίσιμη κάλπη και στους συσχετισμούς που θα προκύψουν από την ψήφο των πολιτών, αλλά και στην «επόμενη ημέρα» των διερευνητικών εντολών και της νέας προεκλογικής περιόδου, που σχεδόν όλοι προεξοφλούν πως θα ακολουθήσουν, κινούνται η Ν.Δ., ο ΣΥΡΙΖΑ και το ΠΑΣΟΚ. Ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης έχει κατ'επανάληψη επισημάνει πως τα σημερινά αποτελέσματα εν πολλοίς θα καθορίσουν την έκβαση και της αναμέτρησης της 2ας Ιουλίου, γεγονός που συνομολογούν τόσο στην Κουμουνδούρου όσο και στη Χαριλάου Τρικούπη. Ως αποτέλεσμα, τα κομματικά αποτελέσματα επηρεάζονται ευνοϊκές και... λιγότερο ευνοϊκές εκδοχές για την έκβαση της σημερινής ψηφοφορίας.

Νέος πίκυς για Ν.Δ.

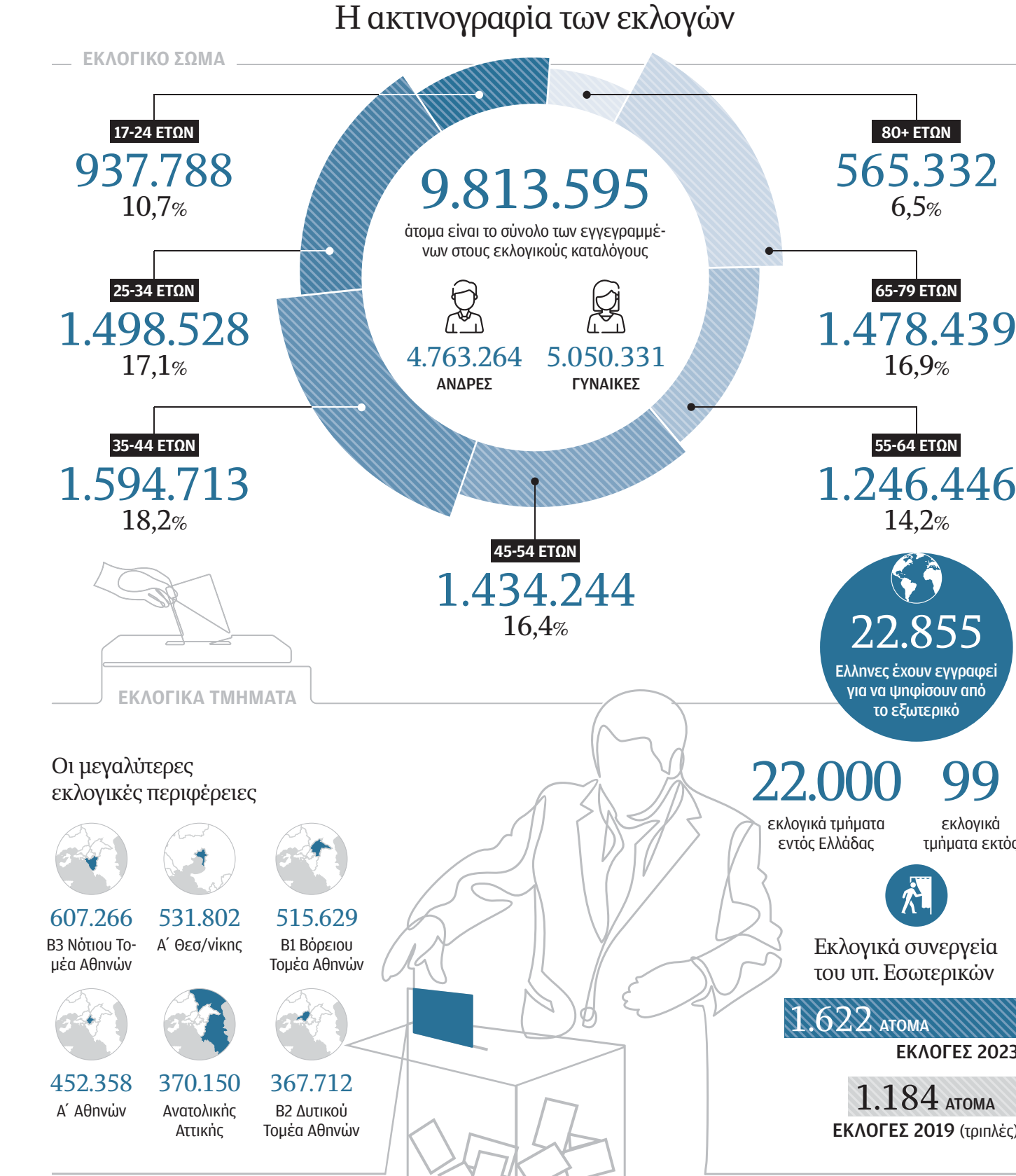
Κατά την έναρξη της προεκλογικής περιόδου στο Μέγαρο Μαξίμου θεωρούσαν ως θετικό σενάριο η Ν.Δ. να προσεγγίσει το 33%-34%, ώστε να διαθέτει έναν ικανοποιητικό «βαθύρα» για την επίτευξη της αυτοδυναμίας στην αναμέτρηση της 2ας Ιουλίου με τον νέο εκλογικό νόμο. Υπό το πρίσμα του

Ο στόχος της Ν.Δ. έχει αναθεωρηθεί, με ορισμένους στο Μαξίμου να αισιοδοξούν ότι μπορεί να υπερβεί το 35%.

τελευταίου κύματος δημοσκοπήσεων, όμως, ο στόχος έχει εκ των πραγμάτων αναθεωρηθεί προς τα πάνω, με ορισμένους στο Μέγαρο Μαξίμου να εκτιμούν πως η Ν.Δ. μπορεί να υπερβεί το 35% και επί της ουσίας να κλειδώσει μια νέα τετραετία.

Συμπληρωματικά κέρδη για το κυβερνών κόμμα από τη σημερινή ψηφοφορία θα μπορούσαν να αποτελέσουν:

- Μια καθαρή διαφορά άνω των πέντε ποσοστιαίων μονάδων από τον ΣΥΡΙΖΑ. Σε μια τέτοια περίπτωση η αποσυσπείρωση της εκλογικής βάσης του τελευταίου θεωρείται πιθανή εξέλιξη, ανοίγοντας περαιτέρω τον δρόμο του κ. Μητσοτάκη προς την αυτοδυναμία.
- Ο περιορισμός του ΠΑΣΟΚ σε ποσοστά κάτω του 10%. Τότε ο Νίκος Ανδρουλάκης εκτιμάει πως θα παρακάμψει τη διαδικασία των διερευνητικών εντολών δίδοντας στον κ. Μητσοτάκη τη δυνατότητα να αποφύγει ένα πιθανό blame game για το γεγονός ότι η χώρα θα οδηγηθεί σε δεύτερη εκλογική αναμέτρηση.

Οι μεγαλύτερες εκλογικές περιφέρειες

• Κάποιο ή κάποια από τα μικρότερα κόμματα να κινηθεί στο όριο του 3% και της εισόδου στη Βουλή. Όλοι προεξοφλούν πως στις νέες εκλογές τα διλήμματα θα είναι ισχυρότερα, οι «μικροί» θα πιεστούν, ενώ, ως γνωστόν, όσο υψηλότερο είναι το ποσοστό των εκτός Βουλής κομμάτων τόσο θα κατεβαίνει ο πίκυς της αυτοδυναμίας.

• Ο ΣΥΡΙΖΑ και το 2019. Στην Κουμουνδούρου εκτιμούν πως το κόμμα των αναποφάσιστων

και η συμμετοχή—κυρίως νέων ψηφοφόρων—είναι δυνατόν να ανατρέψουν, την ώρα των αποτελεσμάτων, τη δημοσκοπική εικόνα της προεκλογικής περιόδου και να οδηγήσουν τον ΣΥΡΙΖΑ στην πρώτη θέση. Σε μια τέτοια περίπτωση ο Αλέξης Τσίπρας θα έχει την απόλυτη πρωτοβουλία των κινήσεων τόσο κατά τις διερευνητικές εντολές που θα δρομολογηθούν από αύριο, όσο και—εάν αποβούν άκαρπες—στην πορεία προς τις

νέες κάλπες. Πάντως, «νίκη» για το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης θα θεωρηθεί από την Κουμουνδούρου και μια διαφορά από τη Ν.Δ. μικρότερη των τριών ποσοστιαίων μονάδων. Όπως λέγεται, σε μια τέτοια περίπτωση ο ΣΥΡΙΖΑ θα εισέλθει με ισχυρότερη δυναμική στη νέα προεκλογική περίοδο, ενώ θα είναι σε θέση να πιέσει εκλογικά, με το επιχείρημα ότι μόνο εκείνος μπορεί να επιτύχει τον στόχο της «πολιτικής αλ-

λαγής», τόσο το ΠΑΣΟΚ, όσο και το ΚΚΕ και το ΜέΡΑ25. Στελέχη του ΣΥΡΙΖΑ προσθέτουν, παράλληλα, πως εάν η διαφορά μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων κινείται στην περιοχή του 4% «θα είναι όλοι... νικητές», ενώ εάν είναι μεγαλύτερη θα υπάρξει πρόβλημα για την Κουμουνδούρου. Επίσης θα είναι κρίσιμο:

- Κατά πόσον από την αριθμητική των εδρών του σημερινού αποτελέσματος, και εάν ο ΣΥΡΙΖΑ δεν είναι πρώτος, θα προκύπτουν τα σενάρια που συζητήθηκαν το τελευταίο διάστημα—κυβέρνησης πττημένων, ανοχής ή ειδικού σκοπού—και οι χειρισμοί στους οποίους θα προβεί κατά τη διαδικασία των διερευνητικών εκλογών ο Αλέξης Τσίπρας.
- Εάν το ποσοστό του ΣΥΡΙΖΑ θα έχει μπροστά τον αριθμό 3. Στις εκλογές του 2019 ο ΣΥΡΙΖΑ προσέγγισε το 32%, οπότε είναι σημαντικό μετά από τέσσερα χρόνια αντιπολίτευσης να μην καταγραφεί ουσιαστική μείωση των ποσοστών του, ανεξαρτήτως των επιδόσεων της Ν.Δ.

ΠΑΣΟΚ και 10%

Τέλος, το ευκαίριο για τη Χαριλάου Τρικούπη σενάριο είναι το ΠΑΣΟΚ να κινηθεί στην περιοχή του 12% σε συνδυασμό με μια χαμηλή

Μια ήττα του ΣΥΡΙΖΑ με διαφορά μέχρι 3% θεωρείται από την Κουμουνδούρου αποτέλεσμα.

πτήση του ΣΥΡΙΖΑ. Σε μια τέτοια περίπτωση—και με τις επερχόμενες διερευνητικές εντολές να αναμένεται να αποβούν άκαρπες—ο Νίκος Ανδρουλάκης θα έχει ένα σχετικά καθαρό διάδρομο μέχρι τις δεύτερες κάλπες. Το ΠΑΣΟΚ θα μπορεί να προβληθεί ως δύναμη που έχει τη δυνατότητα να εγγυηθεί την πολιτική σταθερότητα χωρίς τον κ. Μητσοτάκη πρωθυπουργό ή ως προοπτική υπεύθυνος αντιπολίτευσης στην περίπτωση κατά την οποία η Ν.Δ. διασφαλίσει την αυτοδυναμία.

Αντιθέτως, αποτυχία για τη Χαριλάου Τρικούπη θα είναι τυχόν μονοψήφιο ποσοστό, καθώς θα σηματοδοτεί την απώλεια κάθε δυναμικής που της προσέδωσε η ανάδειξη του κ. Ανδρουλάκη στην ηγεσία. Επίσης, αρνητικό για το ΠΑΣΟΚ σενάριο θα είναι από τα σημερινά αποτελέσματα να προκύψει μια εικόνα ντέρμπι μεταξύ Ν.Δ. και ΣΥΡΙΖΑ, καθώς σε αυτή την περίπτωση η εκλογική βάση του θα δεχθεί αμφίπλευρες και ισχυρότερες πιέσεις στην πορεία προς τις νέες κάλπες.

Πώς η απλή αναλογική ζάλισε τον ΣΥΡΙΖΑ

Η στρατηγική του κόμματος έφθασε να εξαρτάται από τα άλλα κόμματα, που την αποδόμισαν με τις αρνήσεις τους

Του ΑΝΤΩΝΗ ΑΝΤΖΟΛΕΤΟΥ

Παρά το τελευταίο «φάλτσο» με τον Γιώργο Κατρούγκαλο, στον ΣΥΡΙΖΑ αντιμετώπιζον τη σημερινή ημέρα με αισιοδοξία. Υπήρξαν πολλά απρόοπτα, άλλωστε, σε αυτή την τετράχρονη πορεία στην αξιωματική αντιπολίτευση και αρκετές ιδιαίτερες εσωκομματικές καταστάσεις, που κλήθηκαν να αντιμετωπίσει ο Αλέξης Τσίπρας. Όλες δυσκόλεψαν το έργο του. Ακόμη και για την προοδευτική διακυβέρνηση διατυπώθηκαν διάφορες απόψεις, κυρίως για το κατά πόσον πρέπει να επεκταθεί στον χώρο του Κέντρου αλλά και πέρα από αυτό. Το συνέδριο του 2022 έλυσε τα περισσότερα ζητήματα και ο πρόεδρος του ΣΥΡΙΖΑ ανακρήρυξε ο απόλυτος κυρίαρχος του παιχνιδιού.

Το αφήγημα της προοδευτικής διακυβέρνησης δεν «κτίστηκε» τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Πηγαίνει πίσω στον Ιούλιο του 2016, όταν ο ΣΥΡΙΖΑ ψήφισε την απλή αναλογική. Δεν κατάφερε να την εφαρμόσει στις εκλογές του 2019, καθώς δεν πέτυχε την αυξημένη πλειοψηφία των 2/3. Με 179 «ναι» από τους δικούς του βουλευτές και από κόμματα, τους ΑΝΕΛ, το ΚΚΕ και την Ένωση Κεντρώων, ξεκίνησε να μιλάει για τη σημασία συγκρότησης συμβατικών κυβερνήσεων, που δεν θα προκύπτουν μόνο μετά από κάποιο πολιτικό ή εκλογικό αδιέξοδο. Αρκετοί εκείνη την περίοδο υποστήριξαν πως η δημοσκοπική καθίζηση της κυβέρνησης ήταν ο λόγος που ο Αλέξης Τσίπρας προχώρησε στην ψήφιση του νέου εκλογικού συστήματος. Το ΠΑΣΟΚ δεν είχε συνταχθεί στη γραμμή της απλής αναλογικής

και αυτό ήταν η αφορμή για ένα σκληρό «τζαρτζάρισμα». Εξαιτίας του μνημονίου και της εξάρτησης της χώρας από τους δανειστές, ο ΣΥΡΙΖΑ λιγάκι πράγματα μπορούσε να περάσει από τις δικές του

Το μήνυμα θόλωσε πρώτα με την κυβέρνηση των πττημένων, μετά με την κυβέρνηση ανοχής και τελευταία με την κυβέρνηση ειδικού σκοπού.

πολιτικές. Η θέσπιση της απλής αναλογικής ήταν μια δέσμευση και πάγια θέση του κόμματος, με την οποία επιχείρησε να βάλει μια «αριστερή σφραγίδα» στην περίοδο διακυβέρνησής του.

Τα πολιτικά δεδομένα ήταν εντελώς διαφορετικά πριν από επτά χρόνια. Η αειμνηστή Φώφη Γεννηματά, σχετικά νέα πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, κρατούσε ξεκάθαρες αποστάσεις από τον ΣΥΡΙΖΑ, παρ' όλα αυτά στην Κουμουνδούρου την έβλεπαν ως έναν εν δυνάμει εταίρο, που μάλιστα θα μπορούσε να μαζέψει ένα σημαντικό κομμάτι του Κέντρου από τη Νέα Δημοκρατία. Κανείς δεν φανταζόταν πως ο Γιάννης Βαρουφάκης με την αντιμνημονιακή ρητορική του θα έμπαινε στη Βουλή και θα γινόταν ένας από τους «ρυθμιστές» της προοδευτικής διακυβέρνησης.

Τι έλειπε από τον ΣΥΡΙΖΑ αυτά τα τέσσερα χρόνια; Η σιγουριά της κυβερνησιμότητας. Αυτό που προέτασε συνεχώς η Νέα Δημοκρατία δείχνοντας πως δεν έχει ανάγκη άλλες δυνάμεις για

να εκπονήσει το πρόγραμμά της. Με αυτό το αφήγημα κέρδισε, άλλωστε, τις εκλογές του Ιανουαρίου του 2015. Αν σε εκείνη την εκλογική αναμέτρηση ο Αλέξης Τσίπρας διέθετε περισσότερους από 149 βουλευτές, «θα έριχνε το βλέμμα του» στον Πάνο Καμμένο; Λίγοι το πιστεύουν αυτό. Η απλή αναλογική άλλαξε τα δεδομένα. Επέβαλε την αναζήτηση συμμαχιών. Και κάπως έτσι ξεκίνησε ένα συνεχές «φλερτ» με το ΚΙΝΑΛ και μετέπειτα με το ΠΑΣΟΚ του Νίκου Ανδρουλάκη. Χωρίς, όμως, ανταπόκριση που έως ένα μεγάλο βαθμό ήταν αναμενόμενο. «Κλείσιμο ματιού» υπήρξε και προς το ΜέΡΑ25, κυρίως από την αριστερή πτέρυγα του κόμματος, μέχρι που η πρόσφατη επαναφορά του «μπαμπούλα» του νομίματος και του 2015 έκοψαν κάθε δεσμό. Το ΚΚΕ

δεν άφησε ποτέ κανένα περιθώριο και στην τωρινή προεκλογική περίοδο επιτέθηκε πολύ σκληρά στην Κουμουνδούρου.

Συζήτηση για το αν ο ΣΥΡΙΖΑ «εγκλωβίστηκε» στην απλή αναλογική που ψήφισε δεν έχει γίνει στην Κουμουνδούρου. Και δύσκολα θα ανοίξει μια τέτοια κουβέντα, όποιο κι αν είναι το αποτέλεσμα. Γιατί απλώς δεν θα βρεθεί στέλεχος που να πιστεύει πως ήταν μια λανθασμένη επιλογή. Παρά το γεγονός πως δεν υπήρξε ανταπόκριση για συμπόρευση από καμία πολιτική δύναμη. Η απουσία πιθανού εταίρου ενδεχομένως να ήταν και ο λόγος που το μήνυμα ακόμη και λίγο πριν από τις κάλπες θόλωσε. Πρώτα με την κυβέρνηση των πττημένων, μετά με την κυβέρνηση ανοχής και τελευταία με την κυβέρνηση ειδικού σκοπού.

Των **ΝΙΚΟΛΑ ΖΩΗ**
και **ΕΛΕΝΗΣ ΤΖΑΝΝΑΤΟΥ**

Ο Σαββόπουλος και τα νταούλια της οργής

Μπορεί ένα δημόσιο πρόσωπο αυτού του βεληνεκού να εκφράζει την εκλογική προτίμησή του χωρίς να κατηγορείται ως προπαγανδιστής; Και είναι κακό όσοι διαφωνούν να αντιδρούν; Τέσσερα πρόσωπα απαντούν

Πολύς ντόρος έγινε μετά τις πρόσφατες δηλώσεις του Διονύση Σαββόπουλου για τις προσδοκίες του από τις εκλογές της 21ης Μαΐου. «Ελπίζω σε μια αυτοδυναμία της Νέας Δημοκρατίας», είπε μεταξύ άλλων σε συνέντευξή του ο σπουδαίος Έλληνας τραγουδοποιός και σύντομα οι αναρτήσεις στα κοινωνικά δίκτυα άρχισαν να πέφτουν βροχή. Ο ίδιος είχε μιλήσει για τις πολιτικές απόψεις του συχνά στο παρελθόν, ενώ στην επίμαχη συνέντευξή του εξήγησε τη θέση του λέγοντας ότι ενώ σέβεται τα κόμματα του δημοκρατικού τόξου και τους ηγέτες τους, «γιατί είναι δυνάμεις της πατρίδας, του έθνους», παρατηρεί ότι κάποια από αυτά διατηρούν ένα παλιό είδος «φοιτητικής ξεγνοιασιάς», καθώς και μια «υπερβολική και εντελώς αδικαιολόγητη αυτοπεποίθηση, η οποία μπορεί να αποβεί πάρα πολύ επικίνδυνη».

Λίγο πάντως το προεκλογικό κλίμα και λίγο το εύλεκτο περιβάλλον των social media, και ο

«Εάν από τον καλλιτέχνη απαιτείται να ταυτίζεται μαζί σου πολιτικά, δεν έχει πάρει χαμπάρι τι σημαίνει τέχνη. Δεν αντέχει τα ερωτήματα που εκείνη θέτει».

Χρ. Χωμενίδης

Διονύσης Σαββόπουλος σχολιάστηκε έντονα αυτή την εβδομάδα για τις συγκεκριμένες αλλά και για παλαιότερες δηλώσεις του που ανασύρθηκαν για τη δημόσια στάση του ή ακόμη και για το ίδιο το έργο του που έγινε αντικείμενο αναδρομικής, σπάνια καλοπροαίρετης, κριτικής.

Αραγε, λοιπόν, είναι σύνθηρες φαινόμενο ο Σαββόπουλος να μιλάει δημόσια, χωρίς να φοβάται πως θα τον κρίνει η ψηφιακή αγορά; Μπορεί ένα δημόσιο πρόσωπο αυτού του βεληνεκού να αλλάζει γνώμη πιο γρήγορα από το κοινό του; Κι αν δεν έχει κατακτήσει εκείνος το δικαίωμα να μιλάει δημόσια, χωρίς να λογοκρίνει εαυτόν και χωρίς να κατηγορείται ως προπαγανδιστής, τότε ποιος;

Μιλώντας στην «Κ» ο τραγουδοποιός Στάθης Δρογώσης λέει: «Όπως οι αυριανιστές τη δεκαετία του '80 προσπάθησαν να ακυρώσουν τον Μάνο Χατζιδάκι, έτσι και οι νεοαυριανιστές, που ανήκουν σε συγκεκριμένο πολιτικό κόμμα, προσπαθούν να ακυρώ-

σουν τον Διονύση Σαββόπουλο. Δεν θα τους ακολουθήσουμε στη νέα σαπουνόπερά τους. Ο Σαββόπουλος είναι ο μεγαλύτερος Έλληνας τραγουδοποιός, ο άνθρωπος που άλλαξε όλο το ελληνικό τραγούδι, ένας ασύλληπτος ποιητής. Και δεν μπορεί να ακυρωθεί από κανέναν νεόκοπο αριστερό. Τον θαυμάζω γιατί ποτέ δεν κρυφτηκε: πάντα είπε την άποψή του με θάρρος και παρρησία – και ως του κόστισε σε εισιτήρια, συναυλίες και φήμη. Είμαστε τυχεροί που ζούμε στην εποχή του».

Από τη μεριά του ο Παντελής Δημητριάδης, ιθύνων νους

στον «Κόρε. Υδρο.» και πλέον στα «Παιδιά της Παλαιότητας», τονίζει ότι όπως είναι δικαίωμα η δημόσια έκφραση μιας πολιτικής προτίμησης, δικαίωμα είναι αντίστοιχα και η έκφραση μιας συμφωνίας ή διαφωνίας σε αυτή την προτίμηση.

«Προσωπικά», συνεχίζει ο Κερκυραίος τραγουδοποιός, «μετά από ό,τι ανώδυνες εσωτερικές διακυμάνσεις, έχω επιλέξει να απέχω από πάθη, πολιτικά και άλλα, γιατί δεν ταιριάζουν στην ιδιοσυγκρασία μου, όπως και η κάθε είδους στράτευση ή πολυμένη θέση. Η δημόσια παρουσία του Σαββόπου-

λου, της καλλιτεχνικής έκφρασής της συμπεριλαμβανομένης, προσκρούει στην αισθητική μου εδώ και χρόνια, όπως συμβαίνει και με άλλους καλλιτέχνες που έχουν επιλέξει τη σύμπλευση με μια μορφή κατεστημένου, ανεξαρτητως ιδεολογικού ή άλλου προσήμου.

Αυτό δεν αναιρεί τον αντικτυπο που μπορεί να έχει μέρος του έργου τους πάνω μου, όπως συμβαίνει με αυτό του Σαββόπουλου, στις πρώτες δύο δεκαετίες της δισκογραφίας του οποίου έχω κατά κάποιον τρόπο μαθητεύσει. Τέλος, θέλω να πιστεύω ότι διατηρώ το δικαίωμα να θεωρώ το “Κούρεμα”

έναν πολύ καλό δίσκο, ακόμη και αν δεν ταυτίζομαι πλήρως με το στιχουργικό-κοσμολογικό του περιεχόμενο».

Τη διαφορά μεταξύ συνθημάτων και ερωτημάτων της τέχνης επισμαίνει ο Χρήστος Χωμενίδης. «Το να εξανίστασαι με τον Διονύση Σαββόπουλο επειδή δήλωσε την υποστήριξή του στον Κυριάκο Μητσοτάκη», λέει ο συγγραφέας, «είναι σαν να επιτρεθεί στον Κωστή Παλαμά που υπήρξε ακραιφνής οπαδός του Ελευθερίου Βενιζέλου, στον Κ. Π. Καβάφη, ο οποίος παρασημοφορήθηκε από τον δικτάτορα Θεόδωρο Πάγκαλο,

ή στον Μάρκο Βαμβακάρη για τα φιλοβασιλικά του φρονήματα, που εκφράζονται και σε ένα τραγούδι του. Εάν από τον καλλιτέχνη απαιτείται να ταυτίζεται μαζί σου πολιτικά, δεν έχει προφανώς πάρει καν χαμπάρι τι σημαίνει τέχνη. Δεν αντέχει τα ερωτήματα που εκείνη θέτει. Να βολέυεσαι λαχταράς σε έτοιμες, εύκολες απαντήσεις. Σε μελοποιημένα συνθήματα. Αρκέσου συνεπώς σε αυτά».

Τέλος, ο Χριστόφορος Κάσδαγλης, δημοσιογράφος και συγγραφέας του βιβλίου «Διονύσης Σαββόπουλος: Βρώμικο Ψωμί» (εκδ. Οξύ), πιστεύει ότι η πρόσφατη δήλωση του Έλληνα τραγουδοποιού δεν σнисτά είδηση. Κι αυτό γιατί «τριάντα τέσσερα χρόνια τώρα μοιάζει να έχει κατασταλάξει, “ψηφίζω τον ψηλό, που μοιάζει με ροφό”, αναζητώντας επίμονα τον κατάλληλο υδραυλικό για το αποκετευτικό σύστημα της χώρας». Ο Σαββόπουλος, λέει ο Κάσδαγλης, έχει το δικαίωμα να αλλάζει απόψεις, όπως και οι άλλοι έχουν το δικαίωμα να τον κρίνουν, όχι όμως και να πέφτουν από τα σύννεφα πλέον. «Το έργο

«Ο Σαββόπουλος έχει το δικαίωμα να αλλάζει απόψεις, όπως και οι άλλοι έχουν το δικαίωμα να τον κρίνουν, όχι όμως και να πέφτουν από τα σύννεφα πλέον».

Χρ. Κάσδαγλης

κάθε καλλιτέχνη», συνεχίζει, «σαφέστατα διαχωρίζεται από την προσωπικότητά του, αν και κατά τη γνώμη μου η μεταστρόφη του Σαββόπουλου υπονόμωσε και το έργο του. Όπως έχει παρατηρήσει ο καθηγητής Αλέξης Πολίτης για την μετά το 1989 ποίησή του, “η φαντασία του ακροατή αδρανοποιείται, σπινθήρας δεν υπάρχει και η ποίηση καταλύεται”».

Μην πετάξεις τίποτα;

Από τη στιγμή επίσης που το έργο τέχνης κυκλοφορεί, δεν ανήκει πια στον καλλιτέχνη, ανήκει στο κοινό του. «Εμείς λοιπόν οι παλιοί σαββόπουλικοί», καταλήγει ο Κάσδαγλης, «κρατάμε τη “Συγκέντρωση της ΕΦΕΕ”, το “Μακρύ ζεϊμπέκικο για τον Νίκο”, το “Δημοσθένους λέξις”, το “Κιλελέρ”, την “Ωδή στον Γεώργιο Καραϊσκάκη”, τη “Μαύρη Θάλασσα”. Και οι όψιμοι θαυμαστές του ως προτιμούν το “Μητσοτάκη”, τις “Ακτίνες του Βορρά” και το “Ο γιος μου πάει στον στρατό”. Η μοιρασιά είναι ακριβοδικαία».

ΑΠΟΨΗ

Ευαίσθητος μελωδός, αυστηρός κριτής

Του **ΦΩΤΗ ΑΠΕΡΓΗ**

Δεν πρόλαβε να τελειώσει η εκπομπή του Παύλου Τσιμα στον ΣΚΑΪ και το Ίντερνετ άναψε εξαιτίας της δηλώσεως του Διονύση Σαββόπουλου υπέρ της αυτοδυναμίας της Νέας Δημοκρατίας. Αρκετοί έσπευσαν να του θυμίσουν «τις μέρες τις παλιές», τις οποίες ο τραγουδοποιός κατά τη γνώμη τους προδίδει. Οντως, τότε, η μανιακίστικη αντίληψη της πολιτικής ήταν πολύ δημοφιλέστερη. Ομως, ο Σαββόπουλος ποτέ δεν την ενστερνίστηκε.

Ήδη το 1966, τραγουδούσε τη θέση και την προσδοκία του: «Ήλιε κόκκινη αρχηγέ/ δώσ' το σύνθημα εσύ/ κι η χαρά θ' αναστηθεί» (Ήλιε αρχηγέ). Δεν έπαψε να καταγγέλλει την ανελευθερία και να προσβλέπει «στον αγώνα του συντρόφου/ στην αγωνία αυτού του τόπου για ζωή» (Στη συγκέντρωση της ΕΦΕΕ).

Ομως, όταν η δημοκρατία αναδείχθηκε πλέον ισχυρή, ο κορυφαίος τροβαδούρος διεκδίκησε το δικαίωμα της κριτικής. Το 1979: «Τι φταίει τώρα οι μαύροι κυβερνώντες, τα Κάππα, τα ΠΑΣΟΚ και τα Νου Δου;/ Εμείς το εμψύχισαμε τον νέφος που εντός του επώασθηκαν

όλοι αυτοί» (Για τον σοσιαλισμό). Και στον «Πολιτευτή»: «Θυμάσαι που βαλάντωνες εκεί στην εξορία/ και διάβαζες και Ρίτσο και αρχαία τραγωδία;/ Τώρα κοκορεύεσαι επάνω στον εξώστη/ και μιλάς στο πόπολο σαν τον ναυαγοσώστη».

«**Ήταν** μεταπολίτευση και επικρατούσε απολύτως μια μελοδραματική Αριστερά. Κάτι ερηνιστικές κοινοτοπίες», μου είχε πει σε μια από τις πολλές συνεντεύξεις μας για την «Ελευθεροτυπία» και το Δεύτερο Πρόγραμμα της ΕΡΤ. «Μπορεί να μην έφταγε ακριβώς ο Ρίτσος ή ο Θεοδωράκης. Δεν έφταγαν αυτοί οι βασιλείς. Οι βασιλικότεροι μας είχανε μπουκτίσει».

Ο ίδιος και η παρέα του αυτοπροσδιορίζονταν διαφορετικά: «Μοντέρνοι, αλλά με περιεχόμενο. Μελαγχολικοί με χιούμορ. Γενναϊόδωρα φτωχοί και αριστεροί με ελευθερία».

Τόση ελευθερία, ώστε να περιέχει και τη χριστιανική πίστη, την οποία ανακάλυψε «όχι ως θρησκεία, αλλά ως βίωμα». Πολλοί είδαν με καχυποψία αυτή την καινούργια πλευρά του. Το καλοκαίρι του 1983, μάλιστα, στο περιοδικό «Σχολιαστής», ο Γιάννης Μπλιός

εντόπιζε στα τραγούδια του την «ιδεολογική σύγκλιση Αριστεράς και χριστιανοεθνικιστικού δόγματος».

Όπως ο Θεοδωράκης και ο Χατζιδάκις, έτσι και ο Σαββόπουλος θα υπέμενε συχνά τις συνέπειες του να αμφισβητεί τα στερεότυπα, οποιαδήποτε στερεότυπα, στην ελληνική κοινωνία που την ενώ-

Το 2016 επέμενε ότι «τώρα έχουμε πάλι αμφισβήτηση του συστήματος, αλλ' αυτή τη φορά από δεξιά. Δεν μ' ενδιαφέρει αν ο αυταρχισμός είναι αριστερός ή δεξιός. Οφείλουμε να μη συμμορφωθούμε».

νει ο διχασμός. Και τι δεν άκουσε το 1989, όταν σχολίασε το σκάνδαλο Κοσκωτά με «Το Κούρεμα»: «Υποδύομουν κάποιον που κουρεύεται με την ψιλή επί σκηνής, για να αυτοτιμωρηθεί που όλα αυτά τα χρόνια ήταν προοδευτικός».

Η «αυτοτιμωρία» ήταν αδυσώπητη. Τραγουδούσε: «Η χάρτα αυτού του

κράτους κρύβει απάτη/ που φτάνει στον γνωστό αγριωριώμη» (Κωλοέλληνες). «...Της μεταπολίτευσης φωνές/ αυτού του συρφετού/ του δημοκρατικού/ του νέου γιωισμού, εμείς» (Εμείς του '60). «Έχει αποτύχει σύμπασα η Αριστερά» (Η Αποτυχία της Αριστεράς). Και ποια λύση πρότεινε; «Τον ψηλό που μοιάζει με ροφό/ τα χώματα και τα νερά να μαζέψει/ κι ως τότε κάτι θα σκεφτώ/ κάποιο ζικ - ζακ το μπτσοτάκ, το μπτσοτάκ».

Το 1997, όταν πρωθυπουργός ήταν ο Κώστας Σημίτης, ο Σαββόπουλος είχε προτείνει να μη συζητήσουμε στη συνέντευξη πολιτικά: «Τώρα πια είναι βαρετό θέμα. Όχι τόσο επειδή μάς κυβερνούν αποτυχημένοι λογιστές τρίτης κατηγορίας, όσο επειδή η αριστερή τους παιδεία έρχεται ως άλλοθι να επικαλύψει την τέλεια απουσία οράματος και αληθινού στόχου. Το χειρότερο είναι ότι δεν υπάρχει και αντιπολίτευση. Άλλοι Νεάντερταλ εκεί!».

Έπρεπε να περάσουν τρία χρόνια για να αναδιατυπωθεί αριστοτεχνικά: «Δεν υποτιμούσα καθόλου τον Σημίτη. Όπως δεν υποτιμούσα και τον Μητσοτάκη, όταν αναζητούσα σ' αυτόν έναν “υδραυλικό”. Είμαστε μια χώρα οραμάτων, που,

Ο κ. Φώτης Απέργης είναι δημοσιογράφος, διευθυντής των μουσικών ραδιοφωνών της ΕΡΤ.

1974

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής δεν δίσταζε να απευθύνει αυστηρές συστάσεις στον απλό πολίτη και μία από αυτές ήταν: «Να κάνει καλή χρήση της ψήφου του». Το 54,37% ακολούθησε τη συμβουλή του. Ο Μίκης Θεοδωράκης είχε προσδιορίσει το πραγματικό διλήμμα των εκλογών με το σύνθημα: «Καραμανλής ή τανκς».

SVEN SIMON / UNITED ARCHIVES VIA GETTY IMAGES

1981

Ο Ανδρέας Παπανδρέου ζητεί από τους οπαδούς του ΠΑΣΟΚ: «Να μην ξεχάσετε πως το ΠΑΣΟΚ είναι κυβέρνηση όλων των Ελλήνων». Πίσω του δεξιά διακρίνεται ο Κώστας Λαλιώτης, που ήταν ο βασικός λογογράφος του αλλά και ο αρχιτέκτονας της ιστορικής προεκλογικής καμπάνιας της «Αλλαγής».

NITIMES AP PHOTO/ONLINE

Πέντε δύσκολοι εκλογικοί τοκετοί

Κάποιες νύχτες εκλογών στη Μεταπολίτευση ήταν πιο δραματικές – ή πιο πανηγυρικές. Η «Κ» συνομίλησε με τους πρωταγωνιστές πολιτικών σταθμών που άφησαν βαθύ ιστορικό αποτύπωμα. Και κατέγραψε τις αναμνήσεις τους από τα παρασκήνια και το κλίμα της εποχής

Του ΠΑΥΛΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Από το 1974 μέχρι σήμερα, σε αυτά τα σχεδόν 49 χρόνια της Δημοκρατίας, υπήρξαν πέντε εκλογικές Κυριακές που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν κρίσιμες, ιστορικές, οριακές. Εκλογές που έγιναν σε μη κανονικές εποχές, όπως ήταν η μετάβαση από τη δικτατορία στη Δημοκρατία το 1974, η παρατεταμένη ακυβερνησία πριν από την επάνοδο της Ν.Δ. στην εξουσία τον Απρίλιο του 1990 και η «επικίνδυνη ισορροπία» του 2012. Αλλά και δύο εκλογές που σηματοδότησαν βαθύτερες πολιτικές μεταβολές «πρώτης φοράς», όπως ήταν οι εκλογές του 1981 και του Ιανουαρίου 2015. Αυτές οι Κυριακές χαραχθηκαν στη μνήμη πολιτών και πολιτικών.

1974

Ιωάννης Βαρβιτσιώτης
Πρώην υπουργός
Παιδείας και Αμυνας

Με μια σφαίρα στο αυτοκίνητό μου

Λιγότερο από τέσσερις μήνες μετά την εισβολή στην Κύπρο και την κατάρρευση της δικτατορίας πραγματοποιήθηκαν οι εκλογές της 17ης Νοεμβρίου 1974. Ο ιδρυτής της Νέας Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής βιαζόταν να στήσει κάλπες. Πίστευε ότι η Δημοκρατία θεμελιώνεται μόνο μέσα στην έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας. Η κάλπη άνοιξε στην πρώτη επέτειο της εξέγερσης του Πολυτεχνείου. Το ΠΑΣΟΚ χαρακτήρισε την επιλογή της ημερομηνίας «ασέβεια», αλλά η Ν.Δ. απάντησε ότι η επανεκκίνηση της Δημοκρατίας ήταν «το καλύτερο μνημόσυνο» στο Πολυτεχνείο. Ο Καραμανλής ουδέποτε δίσταζε να απευθύνει αυστηρές συστάσεις στον απλό πολίτη και μία από αυτές ήταν: «Να κάνει καλή χρήση της ψήφου του». Το 54,37% ακολούθησε τη συμβουλή του.

«Εκείνη την Κυριακή, στις 17 Νοεμβρίου 1974, υπήρχε ένα αί-

σθημα το οποίο δεν το έχω ξαναζήσει σε καμία άλλη εκλογική αναμέτρηση της εξηκονταετούς εμπειρίας μου», λέει στην «Καθημερινή» ο Ιωάννης Βαρβιτσιώτης. «Αυτό του νέου ξεκινήματος αλλά και μιας σαρωτικής νίκης της Νέας Δημοκρατίας. Μετά από επτά χρόνια δικτατορίας υπήρχαν νέοι άνθρωποι που πήγαιναν για πρώτη φορά στις κάλπες με αίσθημα σιγουριάς για το μέλλον».

Ο Βαρβιτσιώτης, στενός συνεργάτης του Καραμανλή, εξέλεξε πρώτη φορά βουλευτής Β' Αθηνών το 1961 με την ΕΡΕ και διετέλεσε υπουργός μεταπολιτευτικά στις κυβερνήσεις Καραμανλή και Κωνσταντίνου Μητσότακη. «Το πρωί των εκλογών πήγα σε μια σειρά εκλογικά τμήματα να δω αν εξελισσόταν ομαλά η ψηφοφορία. Λίγες ημέρες πριν, στην Καισαριανή, σε μια προεκλογική μου ομιλία, είχε βρεθεί σφαίρα καρφωμένη στο πίσω φτερό του αυτοκινήτου μου. Τα πράγματα ήταν έντονα γιατί μαζί με τον ενθουσιασμό υπήρχαν και έντονες υποψίες και φόβος για κινήσεις στρατιωτικών για επαναφορά της χούντας. Όταν βγήκαν τα αποτελέσματα ήμουν στο γραφείο μου, ήταν θρίαμβος προσωπικός και κομματικός. Ανακουφιστικά».

Ο Καραμανλής έθεσε το δίλημμα ανάμεσα στη Δημοκρατία με ευημερία και την εμπλοκή σε νέες περιπέτειες. Ο Ανδρέας Παπανδρέου με το ΠΑΣΟΚ προέβαλε την επιλογή ανάμεσα στη «λύτρωση» της χώρας από το ΝΑΤΟ ή την παραμονή της σε θέση «δορυφόρου». Ο λαός μετά τη δοκιμασία της δικτατορίας και το τραύμα της Κύπρου δεν ήταν έτοιμος για «νέες περιπέτειες», όπως σωστά είχε διαβλέψει ο Καραμανλής. Το σύνθημα που έγραψε Ιστορία ήταν το «Καραμανλής ή τανκς» που είπε με αποφασιστική ειλικρίνεια ο Μίκης Θεοδωράκης στις 3 Οκτωβρίου. Ήταν μια αλήθεια που δεν μπορούσαν να παραβλέψουν ακόμη και όσοι οργίζονταν όταν την άκουγαν. Το ΠΑΣΟΚ και η Ένωση Κέντρου - Νέες Δυνάμεις απέδωσαν σε αυτό το σύνθημα (και στο γεγονός ότι το είπε ο Μίκης) την από-

Εκείνη την Κυριακή υπήρχε ένα αίσθημα νέου ξεκινήματος. Μετά από επτά χρόνια δικτατορίας υπήρχαν νέοι άνθρωποι που πήγαιναν για πρώτη φορά στις κάλπες με αίσθημα σιγουριάς για το μέλλον.

Ιω. Βαρβιτσιώτης
Θυμάμαι την αγκαλιά της Αμαλίας Φλέμιγκ μόλις έγιναν γνωστά τα πρώτα αποτελέσματα. Εκείνη τη νύχτα στο Καστρί, στους νεότερους έβλεπες χαρά. Στους παλαιότερους που είχαν αναφορά στην Ένωση Κέντρου, στον Ανένδοτο και στον Εμφύλιο, η χαρά γινόταν συγκίνηση.

Κ. Λαλιώτης

λυτη επικράτηση της Ν.Δ. Ο Καραμανλής ακολουθούσε το δόγμα ότι η πολιτική επιβάλλει γρήγορες αποφάσεις. Πίστευε ότι η φιλοσοφική περισυλλογή υποδαυλίζει την αβεβαιότητα και τις κινήσεις ανατροπής. Το πολιτειακό παρέμενε «ανοικτό». Τι θα ήταν η Γ' Ελληνική Δημοκρατία; Βασιλευόμενη ή Προεδρευόμενη; «Ο Καραμανλής προκέρυσει δημοψήφισμα αμέσως για τις 8 Δεκεμβρίου ώστε οριστικά να τερματίσει την αμφισβήτηση όσον αφορά τη μορφή του πολιτεύματος», λέει ο Βαρβιτσιώτης. «Νομίζω ήταν οι εκλογές οι πιο γεμάτες από ελπίδα και ενθουσιασμό ότι η χώρα μετά τα επτά χρόνια της δικτατορίας γυρίζει πραγματικά σελίδα».

1981

Κώστας Λαλιώτης
Πρώην υπουργός ΠΕΧΩΔΕ, πρώην γραμματέας του ΠΑΣΟΚ

Τότε ήταν η «Πρώτη φορά Αριστερά»

Την 1η Ιανουαρίου 1981 τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη Ενταξης στην ΕΟΚ, αλλά την ίδια ημέρα άρχιζε η χρονιά της «Αλλαγής» που, μεταξύ άλλων, προέβαλλε το σύνθημα «Εξω από την ΕΟΚ». Ο Γεώργιος Ράλλης, που διαδέχθηκε τον Κωνσταντίνο Καραμανλή στην πρωθυπουργία και στην ηγεσία της Ν.Δ., πρόσβευε μια ήπια αντιπαράθεση με το ΠΑΣΟΚ, σε αντιδιαστολή με τη «σκληρή γραμμή» που υποστήριζε ο εσωκομματικός του αντίπαλος Ευάγγελος Αβέρωφ. Στις τελευταίες εβδομάδες πριν από τις εκλογές της 18ης Οκτωβρίου 1981 ο Ράλλης προσχώρησε στη γραμμή Αβέρωφ λέγοντας ότι στις εκλογές ο λαός δεν θα επιλέξει μόνο κόμμα, αλλά «κοινωνικό καθεστώς». Ο Ράλλης, πάντως, έμεινε στην Ιστορία (και) για το αλμομόνητο «δεν θέλω “ου”», με το οποίο απάντησε στους οπαδούς της Ν.Δ. στην ομιλία του στο Ηράκλειο, αλλά και στην Αθήνα

όταν αυτοί αντέδρασαν με «ου» στο άκουσμα του ονόματος του Ανδρέα Παπανδρέου.

Το 1981 ήταν το έτος του Ανδρέα. Ήταν η «στιγμή ΠΑΣΟΚ» μέσα στην οποία πραγματοποιήθηκε η σύντηξη οραμάτων και προσδοκιών διαδοχικών γενεών. Επικρατούσε η πεποίθηση ότι σε εκείνη τη «ρωγμή του χρόνου» όλα ξαφνικά έμοιαζαν εφικτά. Για τους περισσότερους δεξιούς και κεντροδεξιούς βέβαια, και ιδίως για όσους είχαν τραυματικά βιώματα από τον Εμφύλιο (που το τέλος του απείχε από το 1981 μόλις 32 χρόνια, σχεδόν όσο απέχει σήμερα το 1992...), η «Αλλαγή» προκαλούσε συναίσθηματα ανησυχίας και αβεβαιότητας. Το «Ραντεβού με την Ιστορία» και το «Συμβόλαιο με τον Λαό» καθώς και οι αφίσες με το θέμα «Ο λαός θέλει, το ΠΑΣΟΚ μπορεί» σημάδεψαν τις εκλογές και έχουν καταγραφεί ως παραδείγματα πρωτοποριακής πολιτικής επικοινωνίας. Το ΠΑΣΟΚ κέρδισε 48,07% και η Ν.Δ. 36,87%. Το ερώτημα ήταν αν η εναλλαγή στην εξουσία θα μπορούσε για πρώτη φορά στη νεότερη Ιστορία να επιτευχθεί χωρίς όξυνση των διχασμών και αποσταθεροποίηση. Απαντήθηκε καταφατικά.

Ο Κώστας Λαλιώτης, μόλις 30 ετών τότε και μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου του κόμματος, ήταν υπεύθυνος στρατηγικής, επικοινωνίας και σχεδιασμού για όλες τις καμπάνιες του ΠΑΣΟΚ ήδη από το 1974. Ήταν επίσης ο κύριος λογογράφος του Ανδρέα Παπανδρέου. Μιλώντας σήμερα στην «Κ» αποδίδει μεγάλη σημασία στο τηλεοπτικό διάγγελμα του ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ τη βραδιά της νίκης. Ο Παπανδρέου, αφού έστειλε σαφές μήνυμα λέγοντας ότι «θα υπάρξει συνεργασία όλων των πολιτειακών παραγόντων. Δεν πρόκειται με κανέναν τρόπο [...] να οδηγήσουμε τη χώρα σε οποιαδήποτε περιπέτεια», έκλεισε το διάγγελμά του λέγοντας: «Γιορτάζουμε τη νίκη των δημοκρατικών θεσμών που καταξιώθηκαν στις 18 Οκτωβρίου. Γιορτάζουμε τη νίκη της Αλλαγής και θα ήθελα να σας παρακαλέσω μέσα στη γιορτή σας και τη χαρά σας να μην ξεχάσετε πως το ΠΑ-

ΣΟΚ είναι κυβέρνηση όλων των Ελλήνων».

«Θέλαμε από την πρώτη στιγμή να στείλουμε ένα καταλυτικό μήνυμα για την υπέρβαση της πολιτικής αντιπαράθεσης», λέει ο Λαλιώτης. Τη βραδιά της νίκης βρισκόταν στην ιστορική κατοικία των Παπανδρέου, στο Καστρί, μαζί με αρκετά άλλα στελέχη. «Θυμάμαι την αγκαλιά της Αμαλίας Φλέμιγκ μόλις έγιναν γνωστά τα πρώτα αποτελέσματα. Εκείνη τη νύχτα στο Καστρί υπήρχε μια διακριτή γραμμή που χώριζε τις συναισθηματικές αντιδράσεις ανάμεσα στις γενιές. Στους νεότερους έβλεπες χαρά, συγκίνηση και ενθουσιασμό. Στους παλαιότερους που είχαν αναφορά στην Ένωση Κέντρου, στον Ανένδοτο και στον Εμφύλιο, η χαρά τους γινόταν συγκίνηση και από εκεί περνούσε στο δάκρυ. Η νίκη γι' αυτούς είχε μια άλλη φόρτιση λόγω της βιωματικής διαδρομής τους μέσα από ταραγμένες εποχές. Ο ενθουσιασμός και η συγκίνηση ήταν παντού στους δρόμους. Τότε ήταν η «Πρώτη φορά Αριστερά». Ο Ανδρέας είχε ένα κράμα συναισθημάτων, ενθουσιασμό, χαρά, αλλά και συγκίνηση. Αισθανόταν επίσης το βάρος της ευθύνης της επόμενης ημέρας».

1990

Ντόρα Μπακογιάννη
Πρώην υπουργός Εξωτερικών

Δεν θα ζήσουμε ξανά τέτοιο πάθος

Η Πρωτοχρονιά του 1990 απείχε μόλις οκτώ χρόνια (και δύο μήνες) από τον Οκτώβριο του 1981, αλλά έμοιαζε σαν να πέρασαν 80. Η «Αλλαγή», που εξακολουθεί να πρωταγωνιστεί στις αναμνήσεις της πλειονότητας ως η «καλύτερη εποχή» της Μεταπολίτευσης, ταλαιπωρήθηκε από παιδικές ασθένειες που κόλλησε κατά τον συγχρωτισμό της με την εξουσία (ανάμεσα στις οποίες ξεχώρισε ο «Αυριανισμός»). Η οικονομική πραγματικότητα επέβαλε λιτότητα μετά

Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ

Α.Ρ.ΦΩΤΟ / ANS SARIS

1990

Για πρώτη φορά μετά το 1977 ήρθε η σειρά των οπαδών της Νέας Δημοκρατίας να πανηγυρίσουν στους δρόμους για τη νίκη του κόμματός τους, σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά εξωστρεφή ήθη της εποχής. Ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης υπερβαίνει το εμπόδιο της απλής αναλογικής και σχηματίζει αυτοδύναμη κυβέρνηση.

Α.Ρ.ΦΩΤΟ / ANDREAS SOULIO

2012

Η Ελλάδα βρίσκεται στο όριο της εξόδου από το ευρώ, αλλά η υποστήριξη στα αντιμνημονιακά κόμματα παραμένει ακλόνητη. Τελικά η Ν.Δ. με αρχηγό τον Αντώνη Σαμαρά κερδίζει τις εκλογές της 17ης Ιουνίου και σχηματίζει κυβέρνηση συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ και τη ΔΗΜΑΡ.

Α.Ρ.ΦΩΤΟ / LETTERS PIRAMKIS

2015

Στις 25 Ιανουαρίου 2015 ο Αλέξης Τσίπρας γίνεται ο πρώτος αρχηγός κόμματος της Αριστεράς που κερδίζει τις εκλογές. Ακολουθούν ένα επεισοδιακό πεντάμηνο και ένα δημοψήφισμα που έχει χαραχθεί στη μνήμη όλων (οπαδών και αντιπάλων) ως ίσως το βαθύτερο συλλογικό τραύμα της Μεταπολίτευσης. Οι μισοί Έλληνες δεν ήθελαν να πραγματοποιηθεί, οι άλλοι μισοί (και κάτι παραπάνω) δεν ήθελαν να διαψευσθεί.

τις εκλογές του 1985. Ο Ανδρέας έχασε αρκετό από το ενδιαφέρον του για τη διακυβέρνηση, ενώ τα προβλήματα υγείας που αντιμετώπιζε επέτειναν ένα κλίμα ακυβερνησίας, ιδίως μετά το 1987, μέσα στο οποίο οξύνθηκαν ανάρμοστες συμπεριφορές μερίδας του κόμματος αλλά και του λαού ανεξαρτήτως κομμάτων (ιδίως σε ό,τι αφορά την επαφή με το δημόσιο χρήμα). Ας προσθέσουμε σε όλα αυτά το σκάνδαλο Κοσκωτά. Η (σεχδόν) απλή αναλογική μπλόκαρε την εναλλαγή στην εξουσία, αφού δεν επέτρεπε τον σχηματισμό αυτοδύναμης κυβέρνησης από τη Ν.Δ. κι έτσι αποκτήσαμε πρώτα την κυβέρνηση Τζαννή Τζαννετάκη (Ν.Δ. - Συνασπισμός), που παρέπεμψε τον Παπανδρέου στο Ειδικό Δικαστήριο (για το σκάνδαλο Κοσκωτά), και στη συνέχεια την οικουμενική κυβέρνηση υπό τον Ξενοφώντα Ζολώτα (στην οποία συμμετείχε και το ΠΑΣΟΚ). Ο Ζολώτας εξέπεμψε SOS για την οικονομία, το ίδιο και ο τότε πρόεδρος της Κομισιόν Ζακ Ντελόρ (που είχε γίνει γνωστός στην Ελλάδα για το «Πακέτο Ντελόρ»). Ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, εκμεταλλευόμενος τη διαδικασία εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας (που απαιτούσε αυξημένη πλειοψηφία 180 βουλευτών), προκάλεσε το 1990 νέες, τρίτες εκλογές μετά τις δύο αναμετρήσεις του 1989. Το δίλημμα της Ν.Δ. ήταν «αυτοδυναμία ή διάλυση», ενώ το ΠΑΣΟΚ εισήγαγε για πρώτη φορά ως συνθήματα τις λέξεις «Μεταρρύθμιση» και «Εκσυγχρονισμός», που δεν «έπιασαν» ιδιαίτερα, αλλά στη συνέχεια χαρακτηρίσαν τη δεκαετία (και ιδίως την εποχή Σημίτη). Η Ν.Δ. κέρδισε με 46,89% και το ΠΑΣΟΚ πήρε 38,61%.

«Οι εκλογές του 1990 είναι οι δυσκολότερες εκλογές που έχω κάνει στη ζωή μου», λέει η Ντόρα Μπακογιάννη. «Ήμουν συναισθηματικά ευάλωτη λίγους μήνες μετά τη δολοφονία του Παύλου Μπακογιάννη, σε ένα νομό ορεινό, την Ευρυτανία, τον φτωχότερο της Ελλάδος. Θυμάμαι χωρίς χωρίς δρόμους, χωρίς γεφύρια, χωρίς τηλεφώνω και φως. Με ουσιαστική αμφισβήτηση για το εάν

θα μπορούσε να ψηφίσει κανείς μια τσουπρά (κοπέλα). Έκανα έναν αγώνα καφενείο καφενείο, σπίτι σπίτι. Το βάρος της ευθύνης να κερδηθεί η μονοεδρική για τη ΝΔ, όταν φαινόταν ότι οι άλλες τέσσερις μονοεδρικές ήταν χαμένες, τεράστιο. Συνεχείς συζητήσεις στα καφενεία και στις πλατείες για την ανάπτυξη της Ευρυτανίας, την προοπτική και το μέλλον. Απέναντί μου όλα τα κόμματα ενωμένα. Το 50% φάνταζε ασύλληπτο ποσοστό. Απόλυτοι συμπαράστατες τα δύο παιδιά μου. Η μεγαλύτερη χαρά ήταν όταν το βράδυ των εκλογών η μονοεδρική της Ευρυτανίας κερδίζεται και η Ν.Δ. αποκτά τις 150 έδρες».

Στις εκλογές του 1990 η Ν.Δ. πήρε το μεγαλύτερο ποσοστό που έχει πάρει ποτέ από την εποχή του Κωνσταντίνου Καραμανλή, συμπληρώνει η κυρία Μπακογιάννη. «Με θυμάμαι αργά το βράδυ να επιστρέφω στην Αθήνα, με τους Έλληνες να πανηγυρίζουν στους δρόμους τη νίκη της Ν.Δ. Το πάθος και ο αγώνας εκείνων των ανθρώπων είναι κάτι το οποίο ποτέ δεν θα ξαναζήσουμε».

2012

Αντώνης Σαμαράς
Πρώην πρωθυπουργός

«Η χώρα σώθηκε. Η όρασή μου, όχι»

Το 2012 ο τράχηλος του Έλληνα έχει υπομείνει ήδη έναν διετή μνημονιακό ζυγό. Η κοινωνία κοκλαίνει από αγανάκτηση και στις εκλογές της 6ης Μαΐου επιβραβεύει τις οργίλες αντιμνημονιακές δυνάμεις (ΑΝΕΛ, Χρυσή Αυγή κ.λπ.). Το ΠΑΣΟΚ υποχωρεί στο 13,18% (από 43,92% το 2009). Κυβέρνηση δεν σχηματίζεται και προκηρύσσονται νέες εκλογές για τις 17 Ιουνίου. Ο αρχηγός της Ν.Δ. Αντώνης Σαμαράς προειδοποιεί για τον κίνδυνο από το «λόμπι της δραχμής». Η Ντόρα Μπακογιάννη επιστρέφει στη Ν.Δ. δύο χρόνια μετά τη διαγραφή της. Προσχωρούν και πολιτικοί του ΛΑΟΣ που συμμετέχουν

Οι εκλογές του 1990 είναι οι δυσκολότερες εκλογές που έχω κάνει στη ζωή μου. Ήμουν συναισθηματικά ευάλωτη λίγους μήνες μετά τη δολοφονία του Παύλου Μπακογιάννη.

Ντ. Μπακογιάννη
Οι εκλογές του Μαΐου του 2012 ήταν η μεγάλη ανατροπή με την έξαρση της αντιμνημονιακής ψήφου και του έξαλλου λαϊκισμού – αριστερού και δεξιού.

Α. Σαμαράς

στις κατοπινές κυβερνήσεις της Ν.Δ. (και στη σημερινή). Ο Αλέξης Τσίπρας εξελίσσει την παλιά τέχνη της διπλής γλώσσας («να στο ευρώ, όχι στο μνημόνιο» και «είμαστε στο ευρώ, αλλά η δραχμή δεν είναι ταμπου»), θέτει το δίλημμα «Μνημόνιο ή ΣΥΡΙΖΑ» και διατυπώνει το σύνθημα - λογικό άλμα «Ανατροπή στην Ελλάδα, Αλλαγή στην Ευρώπη»(!).

«Τον Ιούνιο του 2012, τις τελευταίες ημέρες πριν από τις εκλογές, θυμάμαι ότι είχα ανάμεικτα συναισθήματα», λέει ο Αντώνης Σαμαράς. «Για το εκλογικό αποτέλεσμα δεν είχα ιδιαίτερη αγωνία. Ηξερα ότι η Ν.Δ., η οποία είχε βγει πρώτη, αλλά με πολύ χαμηλά ποσοστά στις εκλογές του περασμένου Μαΐου, είχε πλέον μεγάλη άνοδο, θα έβγαине πρώτη και θα εξακολουθούσε να υπάρχει ως κόμμα εξουσίας. Οι εκλογές του Μαΐου ήταν η μεγάλη ανατροπή με την έξαρση της αντιμνημονιακής ψήφου και του έξαλλου λαϊκισμού – αριστερού και δεξιού. Το ΠΑΣΟΚ είχε κατάξει τη μάχη, αλλά η Ν.Δ. είχε αντέξει. Ηξερα, λοιπόν, ότι θα κερδίζαμε τις εκλογές και θα σχηματίζαμε κυβέρνηση με εταίρο το ΠΑΣΟΚ και τη ΔΗΜΑΡ του Φώτη Κουβέλη».

Εκείνο για το οποίο ανησυχούσε ο Σαμαράς ήταν ο κίνδυνος φυγής κεφαλαίων από το τραπεζικό σύστημα. Σκεφτόταν ότι έπρεπε πάση θυσία να μείνουν ανοικτές οι τράπεζες (οι προεκλογικές εκροές έφταναν το 1 δις. ευρώ την ημέρα) και να διασωθεί η θέση της χώρας στην Ευρωζώνη. «Ακόμη είχαμε ειδοποιηθεί ότι η Τουρκία έβγαζε σε διεθνή δημοπρασία τμήματα της ελληνικής ΑΟΖ νοτιώς της Ρόδου. Κι έπρεπε να παρέμβουμε για να το ματαιώσουμε. Το οποίο επίσης και κάναμε, λίγες εβδομάδες μετά τις εκλογές, χωρίς μάλιστα να ανεβάσουμε τους τόνους».

Όλα αυτά συνέβαιναν την ίδια ώρα που ο Σαμαράς αντιμετώπιζε πρόβλημα υγείας. «Οι γιατροί με είχαν ειδοποιήσει ότι έπρεπε να κάνω αμέσως χειρουργείο στο μάτι μου, γιατί κινδύνευα να το χάσω. Ήδη η όρασή μου είχε μει-

ωθεί πολύ. Και δυστυχώς, παραμονές εκλογών δεν μπορούσα να πω ότι κινδυνεύω άμεσα να χάσω την όρασή μου. Το κρατίσαμε μυστικό ήδη από τα τέλη Απριλίου. Τελικά η χειρουργική έγινε τέλη Ιουνίου, ένα 24ωρο μετά την ορκωμοσία μου στο Προεδρικό Μέγαρο. Το κράτος τη σώσαμε τότε. Με την όρασή μου δεν απέφυγα τη ζημιά».

2015

Ζωή Κωνσταντοπούλου
Πρόεδρος Πλευσης Ελευθερίας

«Σαν να ανήκει σε μια άλλη ζωή»

Λίγες ημέρες πριν από τις εκλογές της 25ης Ιανουαρίου 2015 ο Σαμαράς προειδοποίησε για όλα όσα θα ακολουθούσαν. «Θα κλείσουν τα ΑΤΜ και οι τράπεζες», είπε μεταξύ άλλων. Ο Αλέξης Τσίπρας με το σύνθημα «ΣΥΡΙΖΑ, Ροδεμος, Venceremos» υποδέχθηκε στην ομιλία του στην Ομόνοια τον αρχηγό των Ισπανών Ροδεμος, Πάμπλο Ιγκλέσιας. «Πρώτη φορά Αριστερά» αυτοανακηρύχθηκε η κυβέρνηση συνεργασίας του ΣΥΡΙΖΑ με τους Ανεξάρτητους Έλληνες του Πάνου Καμμένου. Ξεκίνησε η σκληρή διαπραγμάτευση του Γιάννη Βαρουφάκη («ουάου»). Η Ζωή Κωνσταντοπούλου υποστήριξε τη διαπραγμάτευση, αλλά όχι απαραίτητα τη ρήξη με την Ευρώπη. Εξί μίνες μετά ήρθε σε ρήξη με το κόμμα της επειδή, σύμφωνα με την ίδια, η επικίνδυνη των κινδύνων του Grexit από τον Τσίπρα έγινε το άλλοθι μιας ανοργάνωτης και αποτυχημένης διαπραγμάτευσης.

«Η 25η Ιανουαρίου 2015 μου φαίνεται σαν να ανήκει σε μια άλλη πραγματικότητα, σε μια άλλη ζωή», λέει η Κωνσταντοπούλου που συμμετείχε στις εκλογές του 2023 ως πρόεδρος της Πλευσης Ελευθερίας. Στις ιδιωτικές συζητήσεις της έχει πει ότι η 25η Ιανουαρίου 2015 ήταν το πρώτο δημοψήφισμα πριν από το μεγάλο δημοψήφισμα – που θα ερχόταν αργότερα. Η νίκη του ΣΥΡΙΖΑ έδειχνε ξεκάθαρα ότι υπήρχε

λαϊκή εντολή για κατάργηση του μνημονίου. Θυμάται ότι στα μάτια και στα λόγια του κόσμου παντού στην Ελλάδα υπήρχαν αισιοδοξία και αποφασιστικότητα. «Εκείνη την ημέρα ο κόσμος είχε πάψει να φοβάται», λέει και προσθέτει ότι στο κόμμα επικρατούσε ενθουσιασμός. Όλοι πίστευαν ότι θα εφαρμοστεί μια άλλη πολιτική. Περιμένα και η ίδια την αυτοδυναμία, αλλά δεν ήρθε. Φέρεται να γνώριζε ότι υπήρχε όχι μόνο επικοινωνία, αλλά και συναντίληψη του Τσίπρα με τον Καμμένο. Προεξόφλουσε ότι ο Καμμένος μπορεί να ήταν προτιμότερη επιλογή για τον Τσίπρα από τον Σταύρο Θεοδωράκη σε περίπτωση μη αυτοδυναμίας. Δεν ήξερε εκείνη την Κυριακή ότι η ίδια θα γινόταν πρόεδρος της Βουλής. Σε αυτόποτο χρόνο είχε γίνει μια συζήτηση με τον Τσίπρα για το υπουργείο Δικαιοσύνης, αλλά δεν ήταν δεσμευτική. Εκείνο που γνώριζε εκείνη την Κυριακή και είχε σίγουρο στο μυαλό της, έστω κι αν δεν το είχε συμφωνήσει σαφώς με τον Τσίπρα, είναι πως ό,τι κι αν αναλάμβανε, θα συνέχιζε να προχωρεί με τους ίδιους φακέλους που είχε επεξεργαστεί τα προηγούμενα δύο χρόνια: τις γερμανικές αποζημιώσεις, το σκάνδαλο της Siemens και τη διαγραφή μεγάλου μέρους του χρέους. Τελικά, ως πρόεδρος της Βουλής, που αναδείχθηκε και με τις ψήφους των βουλευτών της Ν.Δ. και του ΠΑΣΟΚ, έβαλε αυτά τα τρία ζητήματα σε κεντρική θέση στη δραστηριότητα της Βουλής.

Η Ζωή Κωνσταντοπούλου, αφού επικείμενη να σαμποτάρει τον «συνβίβαση» που έφερε στη Βουλή ο Τσίπρας, αποχώρησε από τον ΣΥΡΙΖΑ και αργότερα ίδρυσε την Πλευση Ελευθερίας. Γιατί; «Για να μην ξαναπροδοθεί ο κόσμος, για να μη μείνει χωρίς φωνή, για να μην ξαναμετανιώσει την ψήφο του», λέει. Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ επανεξελέγη στις εκλογές του Σεπτεμβρίου 2015 και συνέχισε απόπειρα έως το 2019. Ήταν η πρώτη κυβέρνηση που εφάρμοσε μνημόνιο – το τρίτο στη σειρά και το πιο βαρύνον χωρίς να ανοίξει μύτη.

Προεδρικές εκλογές στην Τουρκία

Γυναίκες με μαντίλες σε παζάρι της Κωνσταντινούπολης. Μέχρι και τα μισά, περίπου, της 20ετούς κυριαρχίας του Ερντογάν, το στρατοκρατικό κατεστημένο -θεματοφύλακας της κληρονομιάς του Κεμάλ- απαγόρευε σε όσες φορούσαν μαντίλα να σπουδάζουν στο πανεπιστήμιο ή να διοριστούν στο δημόσιο. Κι αυτό το άλλαξε ο Ταγίπ, ο «μαύρος Τούρκος».

Η ταυτότητα «έκρυσσε» την οικονομία

Η απροσδόκητη εκλογική αντοχή του Ερντογάν εξηγείται από το γεγονός ότι κατάφερε να συσπειρώσει γύρω του τη μισή –τη «μαύρη»– Τουρκία, με ένα μάλγαμα σουνιτικού Ισλάμ, επιθετικού εθνικισμού και κοινωνικού συντηρητισμού

Του **ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

Είτε συμπαθεί κανείς είτε απορρίπτει τον Ταγίπ Ερντογάν, οφείλει να αναγνωρίσει ότι συνιστά ιδιόμορφο πολιτικό φαινόμενο. Κυρίαρχος της τουρκικής πολιτικής ζωής επί 21 συναπτά έτη, κατάφερε να επικρατήσει στην εκλογική δοκιμασία της περασμένης Κυριακής υπό συνθήκες (ακατάσχετος πληθωρισμός, δεκάδες χιλιάδες νεκροί από τον πρόσφατο σεισμό) που θα μπορούσαν να χαρακτηρίσουν ιδεώδεις για την αντιπολίτευση. Ο αυταρχισμός και ο ασφυκτικός έλεγχος των περισσότερων μέσων ενημέρωσης από την κυβέρνηση του δεν αναφέρουν το γεγονός ότι εκπροσωπεί τη μοναδική, στον 21ο αιώνα, περίπτωση πολιτικού ηγέτη που καταφέρνει να κερδίζει διαρκώς σε ελεύθερες εκλογές, με τη μισή τουρκική κοινωνία να συσπειρώνεται σταθερά γύρω του – και σχεδόν την άλλη μισή, για να είμαστε δίκαιοι, να τον απεχθάνεται.

Πώς να εξηγήσει κανείς τις αντοχές του σχεδόν ανοξείδωτου Ερντογάν απέναντι στα δύο απόλυτα διαβρωτικά, τον χρόνο και την εξουσία; Ενα, σε πρώτη ματιά, έλασσαν περιστατικό μπορεί να είναι διαφωτιστικό. Την Πρωτοχρονιά του 2022 ένα κοριτσάκι τραυματίστηκε σοβαρά από σκυλί πιτμπουλ στην πόλη Γκαζιαντέπ. Το συμβάν έλαβε μεγάλες δημοσιότητες και ο Τούρκος πρόεδρος έσπευσε να παρέμβει. «Εί, εσείς, λευκοί Τούρκοι, βάλτε χαλινάρι στα σκυλιά σας», αναφώνησε, χύνοντας κολή εναντίον των δυτικών, προνομιακών ελίτ που έχουν πολιτογραφηθεί στη γειτονική χώρα ως «λευκοί Τούρκοι».

Ο πρώην αρχισυντάκτης της τουρκικής Cumhuriyet, Τζαν Νουντάρ, που ζει τα τελευταία χρόνια στη Γερμανία, θεώρησε το γεγονός ως ενδεικτικό του «πο-

λέμου πολιτισμών» στους οποίους αρέσκειται ο Ερντογάν για να επιβεβαιώνει την ιδεολογική του ηγεμονία. Σε άρθρο του στη γερμανική Die Zeit έγραψε: «Στην Τουρκία δεν υπάρχει ζήτημα που να μην προκαλεί πολυώρες συζητήσεις και οξεία πόλωση, οδηγώντας τελικά σε μια σύγκρουση πολιτισμών. Είτε πρόκειται για την κατανάλωση αλκοόλ σε τηλεοπτικές σειρές είτε για τη χρήση της μαντίλας σε σχολεία και πανεπιστήμια, την επιλογή τραγουδιού στη Γιουροβίζιον ή τον εορταστικό στολισμό των δρόμων, όλα οδηγούν ένα κομμάτι της χώρας στην αγκαλιά της Ευρώπης και ένα άλλο στην Ασία, για να πυροδοτήσουν κάθε τόσο μια σύγκρουση μεταξύ διαφορετικών, πειρωτικών πολιτισμών. Τις τελευταίες εβδομάδες του χρόνου, η αντιπαράθεση είχε αναζωπυρωθεί με αφορμή τα χριστουγεννιάτικα δένδρα και τους Αγιοβασιλίδες στα εμπορικά κέντρα, οι οποίοι δέχθηκαν επιθέσεις από ακραίες συντηρητικούς, που εχθρεύονταν τις χριστιανικές αξίες. Αυτή τη χρονιά, όμως, η σύγκρουση ξεκίνησε από ένα πιτμπουλ».

Δοκιμασμένη συνταγή

Το φαινόμενο αυτό, βέβαια, δεν αποτελεί μοναδικότητα της Τουρκίας και του ηγέτη της. Τηρουμένων των αναλογιών, παρόμοιες τάσεις εκδηλώθηκαν στην Αμερική του Τραμπ, στην Ινδία του Μόντι, στην Ουγγαρία του Ορμπαν, στη Βραζιλία του Μπολσονάρο και σε σειρά άλλων χωρών με αυταρχικούς, υπερφιλόδοξους ηγέτες, στον αστερισμό της Εναλλακτικής Δεξιάς. Κοινός παρονομαστής η επένδυση σε «πολιτιστικούς πολέμους», ώστε να κερδηθούν λαϊκά στρώματα με την πολιτική δημαγωγία εναντίον των ελίτ, την πλειοδοσία στον εθνικισμό, στη θρησκευτική πίστη, στις παραδοσιακές αξίες της

Τα αποτελέσματα του πρώτου γύρου

Ταγίπ Ερντογάν

49,52%

Κεμάλ Κιλιπντάρογλου

44,88%

Σινάν Ογκάν

5,17%

Μουχαρέμ Ιντζέ

0,43%

πατριαρχίας και τον στιγματισμό των κάθε είδους μειονοτήτων. Όλα αυτά οδηγούν τελικά στην ταύτιση του «υγιούς» έθνους και της πλειοψηφούς θρησκείας με τον ηγέτη, ως φορέα ενός ένδοξου ιστορικού πεπρωμένου.

Αφού προώθησε στην πρώτη του δεκαετία αρκετά μέτρα εκδημοκρατισμού, ο Ταγίπ Ερντογάν όχι απλά προσχώρησε –ύστερα από τις θυελλώδεις διαδηλώσεις του Γκεζί Παρκ το 2013 και το αποτυχημένο πραξικόπημα το 2016– σε αυτό το ρεύμα, αλλά και υπερφαλάγγισε όλους τους άλλους αστέρες της Εναλλακτικής Δεξιάς σε επινοητικότητα, ριζοσπαστισμό και αποτελεσματικότητα. Αυτός, ο «μαύρος Τούρκος», που ως μικρό παιδί πούλαγε λεμονάδες και κουλούρια στους δρόμους της Κωνσταντινούπολης, εμφανίστηκε ως η Νέμεση των εκφυλισμένων ελίτ και της κεμαλικής στρατοκρατίας, που απαγόρευαν σε όσες γυναίκες φορούσαν μαντίλα να σπουδάζουν στο πανεπιστήμιο ή να διοριστούν στο δημόσιο.

Νεοοθωμανισμός

Ο έντονος λαϊκισμός συνδυαζόταν με τον νεοοθωμανικό εθνικισμό. Η κοσμική, δυτικότροπη δημοκρατία του Ατατούρκ εμφανίστηκε ως «εκατονταετής παρένθεση», που τελειώνει κάπου εδώ με τη «Νέα Τουρκία» του Ερντογάν. Κράτησε όμως από την «παλιά» Τουρκία, που γεννήθηκε μέσα από τον απελευθερωτικό πόλεμο κατά της αγγλοαλλικής Αντάντ, την καχυποψία απέναντι στην «ιμπεριαλιστική Δύση» και ανανέωσε τον επιθετικό εθνικισμό της, ιδιαίτερα απέναντι στους Κούρδους.

Πλάι σε αυτά, προστέθηκε ο τρίτος πυλώνας των ερντογανικών ιδεολογημάτων, ο κοινωνικός συντηρητισμός: οι ΛΟΑΤΚΙ είναι «δυσεστραμμένοι», είπε στην τελευταία προεκλογική περίοδο, οι

αμβλώσεις είναι αμαρτία και κάθε γυναίκα οφείλει να κάνει τουλάχιστον τρία παιδιά. Δικό του και το απόφθεγμα: το ένα παιδί είναι μοναξιά, τα δύο ανταγωνισμός, τα τρία ισορροπία, τα τέσσερα ευτυχία, από εκεί και πέρα, ό,τι θέλει ο Θεός.

Αυτό το τριφασικό ιδεολογικό ρεύμα ήρθε να εκφράσει η Λαϊκή Συμμαχία του ερντογανικού ΑΚΡ, του εθνικιστικού ΜΗΡ (Γκρίζοι Λύκοι) και του ριζοσπαστικού ισλαμικού ΥΡΡ, που κέρδισε το

Η μάχη για την ψυχή της χώρας κερδήθηκε από την Ασία και όχι από την Ευρώπη και το ρεύμα του ακροδεξιού εθνικισμού, που διαχέεται και στα δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα, αναδειχθηκε ο μεγάλος κερδισμένος της κλίσης.

49% των ψήφων στις βουλευτικές εκλογές και το 49,5% στις προεδρικές, κυριαρχώντας συντριπτικά στην τουρκική, σουνιτική ενδοχώρα. Βέβαια η οικονομική κρίση και οι σεισμοί προκάλεσαν φθορά τριών μονάδων (σε σύγκριση με το 2018) στον Ερντογάν και επτά μονάδων στο κόμμα του. Αλλά τα σύνορα μεταξύ των τριών χώρων ήταν ιδιαίτερα πορώδη, με αποτέλεσμα η φθορά του ΑΚΡ να εξισορροπείται εν μέρει από τους άλλους εταίρους. Αντίθετα, το κεμαλικό CHP του Κιλισντάρογλου παρέμεινε το κόμμα των μορφωμένων, δυτικότερων μεσοστρωμάτων, κατά κύριο λόγο στα δυτικά και νότια παράκτια της Τουρκίας, με αρχηγό έναν Αλεβίτη, δηλαδή

εκπρόσωπο θρησκευτικής μειονότητας και μάλιστα κουρδικής καταγωγής, που υποστηρίχθηκε προεκλογικά από το κουρδικό κόμμα ΗΔΡ, για να αποξενωθεί από σημαντικό κομμάτι της ισχυρής, εθνικιστικής βάσης.

Η επόμενη μέρα

Αν δεν πέσει κάποιος μεγάλος μετεωρίτης στη Γη μέχρι την επόμενη Κυριακή, ο δεύτερος γύρος θα φέρει μια άνετη νίκη του Ερντογάν, ενώ η εξακομματική αντιπολίτευση –έναν ακρωστικό ετερογενή συνασπισμό μιας χρήσεως, με μόνη συγκολλητική ουσία τον εξοστρακισμό του σουλτάνου– θα μπει σε τροχιά διάλυσης. Βέβαια, ο ισχυρός άνδρας της Τουρκίας θα έχει να αντιμετωπίσει από τις πρώτες ημέρες της τελευταίας θητείας του μια δεινότερη οικονομική πραγματικότητα. Η βοήθεια της Ρωσίας με τη μετέθεση πληρωμών του φυσικού αερίου για το 2024 και η ενίσχυση των αποθεμάτων της Κεντρικής Τράπεζας από ενέσιμους πετροδολαρίων του Κατάρ, της Σαουδικής Αραβίας και των Εμιράτων (ποιος ξέρει με τι ανταλλάγματα) ήταν πολύτιμες ανάσες στην προεκλογική περίοδο, αλλά δεν αναιρούν την ανάγκη γρήγορων, αντιδημοφιλών μέτρων σταθεροποίησης της οικονομίας και αποκατάστασης καλύτερων σχέσεων με τη Δύση.

Ωστόσο, οι γείτονες και οι δυτικοί σύμμαχοι της Τουρκίας οφείλουν να συμβιβαστούν με τα δύο βασικά συμπεράσματα αυτών των εκλογών: ότι η μάχη για την ψυχή αυτής της χώρας κερδήθηκε από την Ασία και όχι από την Ευρώπη και ότι το ρεύμα του ακροδεξιού εθνικισμού, που διαχέεται και στα δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα, αναδειχθηκε ο μεγάλος κερδισμένος της κλίσης, εκφράζοντας σχεδόν έναν στους τέσσερις πολίτες. Με αυτή την Τουρκία καλούμαστε να συμβιώσουμε από αύριο.

Συνέντευξη στον ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΚΑΤΣΙΚΙΔΗ

Πώς θα σας φαινόταν αν δύο δικαστές επέβαλαν διαφορετικές ποινές για το ίδιο αδίκημα; Ή αν δύο ακτινολόγοι έκαναν διαφορετική διάγνωση για την ίδια ακτινογραφία; Ή ακόμη χειρότερα αν ο ίδιος δικαστής ή ο ίδιος γιατρός αποφαινόταν διαφορετικά για όμοιες περιπτώσεις, ανάλογα με τη διάθεσή τους ή την κόπωση τους; Αυτές οι διακυμάνσεις της ανθρώπινης κρίσης σε πολύ σημαντικούς τομείς είναι αυτό που ο νομπελίστας Ψυχολόγος και Οικονομολόγος, Ντάνιελ Κάνεμαν και οι συνεργάτες του έχουν ορίσει ως «θόρυβος». Ο ομότιμος καθηγητής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Πρίνστον, Ντάνιελ Κάνεμαν, θεμελιωτής των σύγχρονων συμπεριφορικών οικονομικών, συγγραφέας της χρυσής βίβλου των συμβούλων διοίκησης επιχειρήσεων (Thinking, Fast and Slow), συνθέτει μια αναλυτική προσέγγιση του «θόρυβου», των παραγόντων που καθιστούν άστατη την ανθρώπινη κρίση, και προτείνει τρόπους για να περιοριστούν τα σφάλματα που έχουμε μάθει να θεωρούμε συστημικά (Noise: A Flaw in Human Judgment).

Μιλώντας στην «Κ» ο Κάνεμαν απαντά στα διλήμματα που προκύπτουν από τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης, όπως του ChatGPT, ενώ δεν κρύβει την ανησυχία του για την εποχή αυτονομίας της τεχνητής νοημοσύνης και τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει στον ρόλο του ανθρώπου.

– Πώς ορίζετε τον «θόρυβο» και πώς επηρεάζει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων;

– Μιλάμε για «θόρυβο» στο πλαίσιο λήψης πολλαπλών αποφάσεων. Μπορεί να υπάρχουν πολλές αποφάσεις για διαφορετικά πράγματα ή πολλές αποφάσεις για το ίδιο πράγμα. Στην πραγματικότητα είναι πιο εύκολο να τις σκεφτούμε ως κρίσεις ή μετρήσεις, οπότε μετράτε είτε διαφορετικά πράγματα είτε το ίδιο πράγμα πολλές φορές. Και υπάρχει και η έννοια του σφάλματος. Ο μέσος όρος αυτών των σφαλμάτων είναι αυτό που αποκαλούμε μεροληψία (bias). Οπότε η μεροληψία είναι ένα προβλέψιμο μέσο σφάλμα. Όμως τα σφάλματα δεν είναι όλα τα ίδια. Κάποια είναι μεγάλα, άλλα είναι μικρά. Ο τεχνικός όρος της περιγραφής μου είναι η «μεταβλητότητα των σφαλμάτων». Είναι πολύ ατυχές γιατί η λέξη «θόρυβος» έχει πολλές διαφορετικές έννοιες και ει-

Ντάνιελ Κάνεμαν, Νομπελ Οικονομίας, ομότιμος καθηγητής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο του Πρίνστον

Θα συνηθίσουμε ότι θα δικάζει ένας αλγόριθμος

Οι μηχανές θα διορθώνουν τα σφάλματα στην ανθρώπινη κρίση

Ο Ντάνιελ Κάνεμαν μιλάει στην «Κ» για τα διλήμματα που προκύπτουν από τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης και δεν κρύβει την ανησυχία του για την εποχή που αυτή θα λειτουργεί αυτόνομα.

ναί πολύ εύκολο να ξεχάσουμε ποια είναι η τεχνική έννοια. Αλλά η τεχνική έννοια είναι απλώς η «μεταβλητότητα των σφαλμάτων», δηλαδή ότι δεν θέλετε ανεπιθύμητη διακύμανση στις κρίσεις (ιδίως πραγμάτων). Αυστηρά μιλώντας, ο τεχνικός όρος είναι «ανεπιθύμητη μεταβλητότητα στα σφάλματα κρίσης».

– Πιστεύετε ότι θα μπορούσαμε να αποφύγουμε τον «θόρυβο» αν αναθέταμε τη λήψη αποφάσεων σε μηχανές;

– Στο παρελθόν, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα είδη των μαθηματικών αλγορίθμων δεν είχαν «θόρυβο», διότι όποτε τους κάνατε την ίδια ερώτηση, παίρνατε την ίδια απάντηση. Αυτό δεν ισχύει με τους σύγχρονους αλγορίθμους της τεχνητής νο-

θεν θα με εξέπληττε αν η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης επεκταθεί. Για παράδειγμα, οι άνθρωποι αυτή τη στιγμή θέλουν ένα γιατρό να τους πει τι συμβαίνει. Αυτό που θα συμβεί είναι ότι αν ο αλγόριθμος λέει ένα πράγμα και ο γιατρός λέει κάτι άλλο, οι άνθρωποι θα έρχονται σε σύγκρουση. Αυτό που θέλω να πω είναι ότι οι πολίτες μπορούν εύκολα να καταλάβουν ότι ο αλγόριθμος έχει δίκιο και ο γιατρός άδικο. Και επειδή πιστεύω ότι τελικά οι αλγόριθμοι θα έχουν δίκιο πολύ πιο συχνά από ό,τι οι γιατροί, τότε τελικά οι άνθρωποι θα μάθουν να εμπιστεύονται τους αλγορίθμους. Όλα αυτά θα χρειαστούν χρόνο. Αλλά δεν πιστεύω ότι είναι αδύνατον οι άνθρωποι να εμπιστευτούν τους αλγορίθμους.

– Αν επηρεαζόμαστε από τον «θόρυβο», πώς θα μπορούσαμε να αναπτύξουμε έναν δίκαιο αλγόριθμο που να συνδυάζει τη δικαιοσύνη και την ισότητα και να ενσωματώσουμε τις εντολές αυτές σε μια μηχανή;

– Είμαστε πολύ μακριά από αυτό. Όμως, αφενός, σε περιπτώσεις όπως της πτώχευσης, η προσέγγιση είναι αρκετά απλή καθώς υπάρχουν κανόνες, οπότε μπορείτε να γράψετε ένα πρόγραμμα που θα εκτελέσει τους κανόνες και ο νόμος είναι αρκετά συγκεκριμένος. Μπορείτε εκεί να προγραμματίσετε τον αλγόριθμο, ο οποίος θα είναι δίκαιος και ισότιμος. Από την άλλη, για περιπτώσεις όπου το ζήτημα είναι να προσδιοριστεί ποιος λέει την αλήθεια και ποιος όχι, είμαστε πολύ μακριά από το να το αποφασίσουν οι αλγόριθμοι. Βέβαια, ξέρουμε πως ούτε οι άνθρωποι το κάνουν πολύ καλά. Επομένως, υπάρχει σίγουρα περιθώριο βελτίωσης του τρόπου λειτουργίας των κριτών.

“

Μακροπρόθεσμα, το να ζούμε με μια ανώτερη νοημοσύνη είναι μια μεγάλη απειλή. Ετσι, νομίζω ότι πολλοί άνθρωποι ανησυχούν. Το ίδιο και εγώ.

μοσύνης. Αν κάνετε την ίδια ερώτηση στο ChatGPT δύο φορές, δεν θα πάρετε ακριβώς την ίδια απάντηση. Επομένως, υπάρχει κάποιος «θόρυβος». Αλλά σίγουρα υπάρχει πολύ λιγότερος «θόρυβος» στις αλγοριθμικές κρίσεις· ακόμη και όταν πρόκειται για έναν απλό συνδυασμό μεταβλητών, υπάρχει πολύ λιγότερος «θόρυβος» από ό,τι στην ανθρώπινη κρίση.

– Θα εμπιστευόταν ο άνθρωπος την απονομή της δικαιοσύνης από ένα άψυχο ον όπως μια μηχανή;

– Νομίζω ότι θα ήταν δύσκολο στην αρχή. Αλλά είναι κάτι που οι άνθρωποι θα μπορούσαν να συνηθίσουν. Για παράδειγμα, έχω ακούσει ότι στην Κίνα πειραματίζονται ώστε οι αποφάσεις των τραπεζών να λαμβάνονται από την τεχνητή νοημοσύνη. Μπορείτε να δείτε ότι σε αυτόν τον στενό τομέα, η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης είναι σαφώς καλύτερος τρόπος από την απασχόληση ανθρώπων-κριτών. Ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι θα συνηθίσουν τις δικαστικές αποφάσεις που λαμβάνονται από μηχανές θα είναι μια σταδιακή διαδικασία. Αλλά

– Σας ανησυχεί η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης όπως το ChatGPT χωρίς ανθρώπινα όρια;

– Ανησυχώ, φυσικά και ανησυχώ. Νομίζω ότι όλοι όσοι παρακολουθούν αυτή την κατάσταση ανησυχούν επειδή βραχυπρόθεσμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί με τρόπους που θα καταστήσουν τη δημοσιογραφία σχεδόν αδύνατη, επειδή θα είναι τόσο δύσκολο να διακρίνουμε την αλήθεια από τη ψευδή είδηση. Αυτό λοιπόν είναι μόνο ένα πρόβλημα. Και υπάρχουν και άλλα δεκάδες προβλήματα. Μακροπρόθεσμα, το να ζούμε με μια ανώτερη νοημοσύνη είναι μια μεγάλη απειλή. Ετσι, νομίζω ότι πολλοί άνθρωποι ανησυχούν. Το ίδιο και εγώ.

Αν η τεχνητή νοημοσύνη είναι ιδιαίτερα προηγμένη, θα είναι και αυτόνομη

– Αν είχατε τη δύναμη να επιβάλετε έναν κανόνα στην τεχνητή νοημοσύνη, ποιος θα ήταν;

– Λοιπόν, στο Μπέρκλεϊ υπάρχει ένας επιστήμονας πληροφορικής, ο Στιούαρτ Ράσελ, ο οποίος προσπαθεί να διασφαλίσει αυτό που ονομάζεται «ευθυγράμμιση». Δηλαδή ότι η τεχνητή νοημοσύνη θα έχει στόχους που θα συμμορφώνονται με τους ανθρώπινους στόχους. Και αυτό αποδεικνύεται ότι είναι ένα δύσκολο τεχνικό πρόβλημα. Δεν είναι απλό να βεβαιωθείτε ότι ένας αλγόριθμος θα είναι πραγματικά ωφέλιμος, ακόμη και αν του δώσετε ένα στόχο. Το πρόβλημα που απασχολεί πολλούς ανθρώπους είναι ότι μπορεί να αποφασίσει για κάποιους επιμέρους στόχους στον δρόμο προς τον τελικό στόχο, κι έτσι, στα επόμενα, να προκαλέσει βλάβη στους ανθρώπους. Αν η τεχνητή νοημοσύνη είναι ιδιαίτερα προηγμένη, θα είναι και ιδιαίτερα αυτόνομη. Αυτά, λοιπόν, είναι μερικά από τα τρομερά σενάρια για τα οποία οι άνθρωποι ανησυχούν.

– Είναι λογικό να περιμένουμε να βελτιωθεί η ανθρώπινη νόηση μέσω της χρήσης της

Στον «θόρυβο» ο Ντάνιελ Κάνεμαν, ο Ολιβιέ Σιμπόνι και ο Κας Σανστέιν αποτυπώνουν τους παράγοντες που καθιστούν άστατη την ανθρώπινη κρίση.

Οι άνθρωποι μπορεί να χρειάζονται την τεχνητή νοημοσύνη, αλλά η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να μην χρειάζεται τους ανθρώπους.

τεχνητής νοημοσύνης; – Η τεχνητή νοημοσύνη θα είναι πολύ χρήσιμη. Είναι ήδη πολύ χρήσιμη για πολλούς αν-

θρώπους. Αυτό είναι σαφές, αλλά το πρόβλημα είναι ότι σε πολλά επαγγέλματα, οι άνθρωποι μπορεί να χρειάζονται την τεχνητή νοημοσύνη, αλλά η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να μην χρειάζεται τους ανθρώπους. Αυτό είναι το πρόβλημα. Και ξέρετε, αυτό συμβαίνει ήδη, π.χ. στο σκάκι, όπου το λογισμικό είναι πολύ καλύτερο από τους καλύτερους ανθρώπινους παίκτες. Και σε κάθε τομέα όπου η τεχνητή νοημοσύνη κάνει τις ίδιες κρίσεις με τους ανθρώπους με βάση τις ίδιες πληροφορίες, τότε η τεχνητή νοημοσύνη θα είναι πάντα απολύτως ανώτερη από τους ανθρώπους.

– Ποια θα ήταν η συμβουλή σας στις νεότερες γενιές, αποκαλούμενες και ως γενιές του Instagram, που επηρεάζονται συνεχώς από τον «θόρυβο»;

– Δεν έχω καμία συμβουλή για τη νεότερη γενιά. Ξέρετε, θα έπρεπε να γνωρίζω το μέλλον για να δώσω συμβουλές. Και για ένα πράγμα είμαι αρκετά σίγουρος: ότι δεν έχω ιδέα για το τι πρόκειται να συμβεί στο μέλλον, οπότε δεν έχω συμβουλές. Και αυτή στην πραγματικότητα είναι μια καλή, τελική απάντηση.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Η No1
ενημερωτική
εφαρμογή
στην Κύπρο

Μείνετε ενημερωμένοι!

Κατεβάστε την εφαρμογή της Καθημερινής Κύπρου στο κινητό σας

Μεταβολές εβδομάδας

Dow Jones

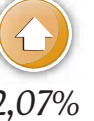
Nasdaq

Nikkei

Dax

FTSE 100

ΕΛΛΑΔΑ
«Καμπανάκι»
Στουρνάρα για
το ελλειμμα
στο ισοζύγιο
Σελ. 6

Πετρέλαιο

€/€

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

Η ΓΑΛΛΙΑ ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙ

Προσείληκε επενδύσεις 10 δισ. ευρώ

Μέσα σε μόλις δύο χρόνια, η Γαλλία κατάφερε να διασφαλίσει τουλάχιστον 10 δισ. ευρώ μέσω επικείμενων επενδύσεων σε μπαταρίες ηλεκτρικών οχημάτων και άλλου είδους σχετικά υλικά, με αποτέλεσμα να ηγείται της ευρωπαϊκής κούρσας για την ανάπτυξη καθάρων πράσινων τεχνολογιών. Σελ. 11

ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΟ ΕΠΙΤΟΚΙΟ

Φθηνά δάνεια 1,35 δισ. για ΜΜΕ στην Ελλάδα

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα μπορούν να παίρνουν δάνεια με μειωμένο κόστος έως και 75% σε σχέση με τα επιτόκια της αγοράς, μέσα από τα τρία νέα προγράμματα της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας που διατίθενται από όλες τις τράπεζες. Ο προϋπολογισμός ανέρχεται σε 1,35 δισ. Σελ. 8

ΤΟ 2022 ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Δαπανήθηκαν 8,4 δισ. για την αγορά κατοικίας

Το 2022 οι ελληνικές τράπεζες χορήγησαν στεγαστικά δάνεια 1,1 δισ. ευρώ. Εκτιμάται ότι το 2022 δαπανήθηκαν για αγορά κατοικίας περί τα 8,4 δισ. ευρώ. Να σημειωθεί ότι μόνο 2 δισ. ευρώ ήταν τα κεφάλαια που εισέρρευσαν από το εξωτερικό για την αγορά ακινήτων στην Ελλάδα. Σελ. 12

Απόδοση δεκαετιών ομολόγων

	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	4,02%	0,14%
Γερμανία	2,44%	0,22%
Γαλλία	3,03%	0,23%
Ιταλία	4,30%	0,20%
Ισπανία	3,51%	0,21%
Ιρλανδία	2,84%	0,11%
Ελλάδα	3,99%	0,02%
Ην. Βασίλειο	3,95%	0,24%

Βαθμολογία από οίκους αξιολόγησης

Οίκος Αξιολόγησης	Μακροπρόθεσμο Χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	BBB	Σταθερή
Fitch	BBB	Σταθερή
Moody's	Ba1	Θετική
S&P	BBB	Σταθερή

Τα επιτόκια δεν έκοψαν την όρεξη για δάνεια

Οι τράπεζες συνεχίζουν τις χορηγήσεις, ενώ η ζήτηση αυξήθηκε αισθητά τον Μάρτιο

Οι φόβοι για κάμψη του δανεισμού λόγω των υψηλών επιτοκίων δεν έχουν επιβεβαιωθεί για την Κύπρο μέχρι στιγμής. Οι τράπεζες συνεχίζουν να δίνουν δάνεια, ενώ η ζήτηση έχει αυξηθεί. Σύμφωνα με την Κεν-

τρική Τράπεζα τον Μάρτιο του 2023 τα συνολικά νέα δάνεια στην Κύπρο παρουσίασαν αύξηση και έφτασαν στα 922,5 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 527,5 εκατ. ευρώ τον Φεβρουάριο του 2023. Τα νέα κατανα-

λωτικά δάνεια ανήλθαν στα 30,7 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 16,3 εκατ. ευρώ τον Φεβρουάριο του 2023. Τα νέα δάνεια για αγορά κατοικίας παρουσίασαν αύξηση στα 199,5 εκατ., σε σύγκριση με 85,5 εκατ. τον Φεβρουάριο.

Τα νέα δάνεια προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες για ποσά μέχρι 1 εκατ. σημείωσαν και αυτά αύξηση στα 109 εκατ., σε σύγκριση με 44,5 εκατ. τον Φεβρουάριο. Τα νέα δάνεια προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες

για ποσά άνω του 1 εκατ. ανήλθαν στα 571,2 εκατ., σε σύγκριση με 374 εκατ. τον Φεβρουάριο. Πάντως τα κριτήρια χορήγησης δανείων, τόσο προς επιχειρήσεις όσο και για νοικοκυριά, θα παραμείνουν αυστηρά. Σελ. 3

Ανοδος για το δολάριο κόντρα στο ρεύμα

Φαίνεται παράδοξο και προκαλεί απορία το γεγονός ότι το δολάριο έχει ενισχυθεί κατά 2% από τον περασμένο μήνα, καθώς οι επενδυτές προέβλεπαν τελευταία πως πρόκειται να υποχωρήσει. Ο δείκτης του δολαρίου, που υπολογίζει την αξία του αμερικανικού νομίσματος έναντι έξι άλλων μεγάλων νομισμάτων, έχει σημειώσει άνοδο 2% από τα μέσα Απριλίου, φθάνοντας στις 103 μονάδες. Παραμένει, βέβαια, περίπου 10% κάτω από το υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων 20 ετών σημείωσε τον Σεπτέμβριο όταν είχε φθάσει στις 114,78 μονάδες. Σελ. 10

ΑΝΑΛΥΣΗ / Του ΣΤΙΒ ΜΑΘΙΟΥΣ / BLOOMBERG

Θετικές προοπτικές για την αμερικανική οικονομία παρά την αβεβαιότητα

Οι αξιωματούχοι της Fed είναι πιθανόν να προχωρήσουν τον επόμενο μήνα στη μεγαλύτερη αναθεώρηση προς τα πάνω των προοπτικών της αμερικανικής οικονομίας από το 2021, την ώρα που η πίεση στον χρηματοπιστωτικό τομέα και η επερχόμενη αθέτηση υποχρεώσεων απειλούν την ισχύ της οικονομίας. Αυτό ενισχύει την πεποίθηση ότι θα διατηρήσουν τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα μέχρι το τέλος του έτους και τις αρχές του 2024, παρά την αυξημένη προσδοκία μεταξύ των οικονομολόγων -που βρίσκονται και εντός της κεντρικής τράπεζας- πως μια ύφεση αναμένεται να έρθει τους επόμενους μήνες.

«Θα πρέπει να αυξήσουν τις προοπτικές για την πορεία του ΑΕΠ και να χαμηλώσουν αυτές που αφορούν την ανεργία μέσα στο έτος», δηλώνει η Χούλια Κορονάντο, πρόεδρος της Macroeconomic Policy Perspectives και πρώην οικονομολόγος της Fed. Όσοι χαράσσουν τη νομισματική πολιτική έχουν πολλούς λόγους να είναι ικανοποιημένοι για τα τρία χρόνια ανάπτυξης. Αρχικά, η ισχυρή αύξηση των θέσεων εργασίας εξακολουθεί να ξεπερνάει τις αρχικές εκτιμήσεις, οι πωλήσεις αυτοκινήτων κινούνται σε ιστορικό διετίας, τον Μάρτιο οι πωλήσεις ακινήτων έφθασαν στα υψηλότερα επίπεδα, ενώ η μεταποίηση δείχνει κάποια σημάδια σταθεροποίησης. Αυτό μπορεί να οδηγήσει την

Αρκετοί αναμένουν ύφεση μέσα στο έτος, αλλά προς το παρόν όλες οι εκτιμήσεις δείχνουν σημαντική αύξηση του ΑΕΠ το β' τρίμηνο.

Ομοσπονδιακή Επιτροπή Ανοικτής Αγοράς (FOMC) της Fed να αναθεωρήσει προς τα πάνω τις προβλέψεις της για την ανάπτυξη φέτος στο 1% από 0,4% και να αναθεωρήσει προς τα κάτω τις εκτιμήσεις για το φετινό ποσοστό

ανεργίας, περίπου στο 4% από 4,5%, αναφέρει ο Στέφαν Στάνλεϊ, επικεφαλής οικονομολόγος στη Santander US Capital Markets. Ακόμη, όμως, τα παραπάνω στοιχεία αποτυπώνουν την επιβράδυνση της ανάπτυξης που παρατηρείται στο δεύτερο μισό του έτους, όχι όμως μια ύφεση. Καθώς οικονομολόγοι της Wall Street αλλά και εργαζόμενοι της Fed προβλέπουν μια ύφεση το επόμενο έτος, υπάρχουν ενδείξεις μιας ήπιας αύξησης του ΑΕΠ παρά μιας απότομης πτώσης.

Σύμφωνα με τη μέτρηση της Fed Ατλάντας, η ανάπτυξη διαμορφώθηκε κατά μέσον όρο το πρώτο τρίμηνο στο 1,1%, ενώ υπολογίζεται πως θα ανέλθει στο 2,9% το δεύτερο τρίμηνο. Οι εκτιμήσεις των οικονομολόγων της Goldman Sachs μιλούν για αύξηση του ΑΕΠ 2%. Από την άλλη ο δείκτης του Bloomberg, που μετράει το κατά πόσον τα οικονομικά στοιχεία συγκλίνουν ή αποκλίνουν από τις εκτιμήσεις της Wall Street, αυξήθηκε φέτος και έφθασε σε ιστορικά υψηλά από τον Μάρτιο του 2022. «Όσοι συμμετέχουν στη FOMC, όπως και οι περισσότεροι αναλυτές, θα εκπλαγούν από την ανθεκτικότητα της αμερικανικής οικονομίας», λέει ο Βίνσεντ Ρέινχαρντ, επικεφαλής οικονομολόγος που εργάστηκε δύο δεκαετίες στη Fed. «Έχει περισσότερη δυναμική και οι προβλέψεις για ύφεση θα πρέπει να εγκαταλειφθούν».

Κάνε το επόμενο βήμα στην καριέρα σου

Γίνε επαγγελματίας Coach & Mentor

Μάθετε περισσότερα και εγγραφείτε

Δεν έχει καμφθεί ο δανεισμός παρά τα επιτόκια

Παρά τη μείωση του Ιανουαρίου 2023, τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του 2023 αντιστράφηκε για τα καλά η τάση

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Οι φόβοι για κάμψη του νέου δανεισμού λόγω των υψηλών επιτοκίων δεν έχουν επιβεβαιωθεί για την Κύπρο μέχρι στιγμής. Οι τράπεζες παρά τα «τσουκτερά» επιτόκια που έχουν το 2023 εν αντιθέσει με τα επιτόκια που έβρισκαν ενώπιόν τους οι καταναλωτές στο αντίστοιχο διάστημα του 2022, συνεχίζουν να δίνουν δάνεια και για δεύτερο συνεχόμενο μήνα αντέστρεψαν την εικόνα που πήγε να δημιουργηθεί τον Ιανουάριο του 2023. Οι δανειολήπτες ναι μεν πιέζονται λόγω των αυξήσεων των δόσεων που καλούνται να πληρώνουν κάθε μήνα, ωστόσο δεν τους «έκοψε για τα καλά» την όρεξη για νέο δανεισμό.

Η Κεντρική Τράπεζα μπορεί να επιβεβαιώσει το «μομέντουμ» πα-

Οι τράπεζες παρά τα «τσουκτερά» επιτόκια που έχουν το 2023 εν αντιθέσει με τα επιτόκια που έβρισκαν ενώπιόν τους οι καταναλωτές στο αντίστοιχο διάστημα του 2022, συνεχίζουν να δίνουν δάνεια.

ραχώρησιν νέων δανείων για τις τράπεζες. Τον Μάρτιο του 2023 τα συνολικά νέα δάνεια στην Κύπρο παρουσίασαν αύξηση και έφτασαν στα 922,5 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 527,5 εκατ. ευρώ τον Φεβρουάριο του 2023. Τα νέα καταναλωτικά δάνεια αυξήθηκαν στα 30,7 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 16,3 εκατ. ευρώ τον Φεβρουάριο του 2023. Αντίστοιχα, τα νέα δάνεια για αγορά κατοικίας παρουσίασαν αύξηση στα 199,5 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 85,5 εκατ. ευρώ τον Φεβρουάριο. Τα νέα δάνεια προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες για ποσά μέχρι 1 εκατ. ευρώ σημείωσαν και αυτά αύξηση στα 109 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 44,5 εκατ. ευρώ τον Φεβρουάριο του 2023. Τέλος, τα νέα δάνεια προς μη χρηματοδοτικές

Πάντως τα κριτήρια χορήγησης δανείων, τόσο προς επιχειρήσεις όσο και για όλες τις κατηγορίες δανείων προς νοικοκυριά, δεν αναμένεται να γίνουν «χαλαρότερα».

εταιρείες για ποσά άνω του 1 εκατ. ευρώ κατέγραψαν αύξηση στα 571,2 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 374 εκατ. ευρώ τον Φεβρουάριο του 2023.

Πηγαίνοντας ένα μήνα πιο πίσω, βλέπουμε πως και τον Φεβρουάριο του 2023 τα συνολικά νέα δάνεια παρουσίασαν αύξηση και έφτασαν στα 527,5 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 305,7 εκατ. ευρώ τον Ιανουάριο του 2023. Τα νέα καταναλωτικά δάνεια είχαν αυξηθεί στα 16,3 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 13,1 εκατ. ευρώ τον Ιανουάριο του 2023. Τα νέα δάνεια για αγορά κατοικίας είχαν παρουσιάσει μείωση στα 85,5 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 90,9 εκατ. ευρώ τον Ιανουάριο. Μόνο τα νέα δάνεια προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες για ποσά μέχρι 1 εκατ.

ευρώ είχαν σημειώσει μείωση στα 44,5 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 51,4 εκατ. ευρώ τον Ιανουάριο. Τέλος, τα νέα δάνεια προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες για ποσά άνω του 1 εκατ. ευρώ είχαν καταγράψει επίσης αύξηση στα 374 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 144,1 εκατ. ευρώ τον Ιανουάριο.

Ο Ιανουάριος δεν ήταν καλός για τον νέο δανεισμό και έδειξε πως οι καταναλωτές ήταν «μυδιασμένοι». Τον Ιανουάριο του 2023 τα συνολικά νέα δάνεια είχαν παρουσιάσει μείωση και είχαν φτάσει στα 305,7 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 545,2 εκατ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2022. Τα νέα καταναλωτικά δάνεια είχαν μειωθεί στα 13,1 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 14,5 εκατ. ευρώ τον Δεκέμβριο του

2022. Τα νέα δάνεια για αγορά κατοικίας είχαν παρουσιάσει μείωση, στα 90,9 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 103,8 εκατ. ευρώ τον Δεκέμβριο του περασμένου έτους. Τα νέα δάνεια προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες για ποσά μέχρι 1 εκατ. ευρώ είχαν σημειώσει και αυτά μείωση, στα 51,4 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 72,6 εκατ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2022. Τέλος, μείωση είχαν παρουσιάσει και τα νέα δάνεια προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες για ποσά άνω του 1 εκατ. ευρώ, καταγράφοντας μείωση στα 144,1 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 342,7 εκατ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2022.

Καλό τρίμηνο για ΒΟC

Την Τρίτη, η Τράπεζα Κύπρου προχώρησε στην ανακοίνωση των

οικονομικών της αποτελεσμάτων παρουσιάζοντας κέρδη 95 εκατ. ευρώ.

Είναι η πρώτη τράπεζα που ανακοινώνει αποτελέσματα για το 2023, ενώ, όπως υπολογίζεται, την ίδια τάση θα ακολουθήσουν και οι άλλες τράπεζες.

Βλέποντας τα αποτελέσματα της Τράπεζας Κύπρου για το πρώτο τρίμηνο του έτους, ο νέος δανεισμός που δόθηκε στην Κύπρο από την Τράπεζα κατά το α' τρίμηνο 2023 ήταν –όπως χαρακτήρισε– εποχιακά ισχυρός και ανήλθε σε 624 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 444 εκατ. ευρώ για το δ' τρίμηνο 2022 και 622 εκατ. ευρώ για το α' τρίμηνο 2022.

Ο εν λόγω δανεισμός ήταν αυξημένος κατά 41% σε τριμηνιαία

Παραμένουν αυστηρά τα κριτήρια

Πάντως τα κριτήρια χορήγησης δανείων, τόσο προς επιχειρήσεις όσο και για όλες τις κατηγορίες δανείων προς νοικοκυριά, δεν αναμένεται να γίνουν «χαλαρότερα». Σύμφωνα με την τελευταία Έρευνα Τραπεζικών Χορηγήσεων που δημοσιεύθηκε τον Ιανουάριο του 2023 για το τέταρτο τρίμηνο του 2022, τα κριτήρια χορήγησης δανείων τόσο προς επιχειρήσεις, όσο και για όλες τις κατηγορίες δανείων προς νοικοκυριά είχαν γίνει αυστηρότερα για τρίτο συνεχόμενο τρίμηνο. Όπως ανέφερε η έρευνα, λόγω της συνεχιζόμενης υψηλής αβεβαιότητας, η αντίληψη των τραπεζών για αυξημένο κίνδυνο συνεχίζει να συμβάλλει στην αυστηροποίηση των κριτηρίων τους για χορήγηση δανείων. Η εκτίμηση των τραπεζών για αυξημένο κίνδυνο σε σχέση με τα επιχειρηματικά δάνεια, αφορούσε τη γενική οικονομική κατάσταση και προοπτικές, τη φερεγγυότητα των δανειοληπτών και τις ζητούμενες εξασφαλίσεις, ενώ ο αυξημένος κίνδυνος για τα δάνεια προς τα νοικοκυριά σχετιζόταν με τη χειροτέρευση της κατάστασης και των προοπτικών της οικονομίας.

βάση και περίπου στα ίδια επίπεδα σε ετήσια βάση, διατηρώντας –όπως εξηγεί στα αποτελέσματα– παράλληλα αυστηρά κριτήρια δανεισμού. «Η τριμηνιαία αύξηση είναι και λόγω εποχικότητας στη ζήτηση», σημειώνει η Τράπεζα Κύπρου σχετικά.

Ειδικότερα, ο νέος δανεισμός που δόθηκε κατά το α' τρίμηνο 2023 αποτελείται από δάνεια σε μεγάλες επιχειρήσεις ύψους 297 εκατ. ευρώ, δάνεια σε ιδιώτες (λιανικής τραπεζικής) ύψους 186 εκατ. ευρώ (εκ των οποίων στεγαστικά δάνεια ύψους 108 εκατ. ευρώ), δάνεια σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις ύψους 77 εκατ. ευρώ και δάνεια στον τομέα της ναυτιλίας και διεθνών εργασιών ύψους 64 εκατ. ευρώ.

Σχέδιο μείωσης των κόκκινων δανείων στην Ελλάδα κατά 3,1 δισ. έως το 2025

Της ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΤΖΩΡΤΖΗ

Σε περαιτέρω μείωση των κόκκινων δανείων κατά 3,1 δισ. ευρώ και του αντίστοιχου δείκτη στο 4% από 7% το 2022 (έναντι 1,8% μέσου ευρωπαϊκού όρου) στοχεύουν οι τέσσερις συστημικές τράπεζες με βάση τα επιχειρησιακά σχέδια που έχουν υποβάλει για την τριετία έως το 2025. Στόχος είναι τα κόκκινα δάνεια να περιοριστούν στα 6,5 δισ. ευρώ από 9,7 δισ. ευρώ στα τέλη του 2022, εν μέσω ενός δύσκολου οικονομικού περιβάλλοντος που δημιουργούν η αύξηση του πληθωρισμού, η άνοδος των επιτοκίων και η επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης.

Αυτό προκύπτει από τα στοιχεία της έκθεσης για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα που δημοσίευσε η ΤτΕ, με βάση τα οποία η καθαρή ροή μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) την περίοδο 2023-2025 θα παραμείνει θετική κατά 2,1 δισ. ευρώ. Αυτό σημαίνει ότι οι εισροές νέων κόκκινων δανείων, που με βάση τους υπολογισμούς των τραπεζών θα ανέλθουν στα 7,2 δισ. ευρώ, θα αντισταθμιστούν εν μέρει μόνο από τις εκροές που θα φθάσουν στα 5,1 δισ. ευρώ. Έτσι, η πραγματική μείωση των κόκκινων δανείων θα προέλθει

από τις αποπληρωμές οφειλών που υπολογίζονται στο 1,9 δισ. ευρώ, τις διαγραφές ύψους 1,7 δισ. ευρώ και δευτερευόντως τις πωλήσεις ύψους 700 εκατ. ευρώ, ενώ κατά 1,2 δισ. ευρώ εκτιμάται ότι θα συνεισφέρουν οι ρευστοποιήσεις περιουσιακών στοιχείων, δηλαδή οι

Σημαντική εκκρεμότητα αποτελεί ο υψηλός δείκτης κόκκινων δανείων των μη συστημικών τραπεζών (Attica, Παγκρήτια, Συνεταιριστικές), που φθάνει στο 44,8%.

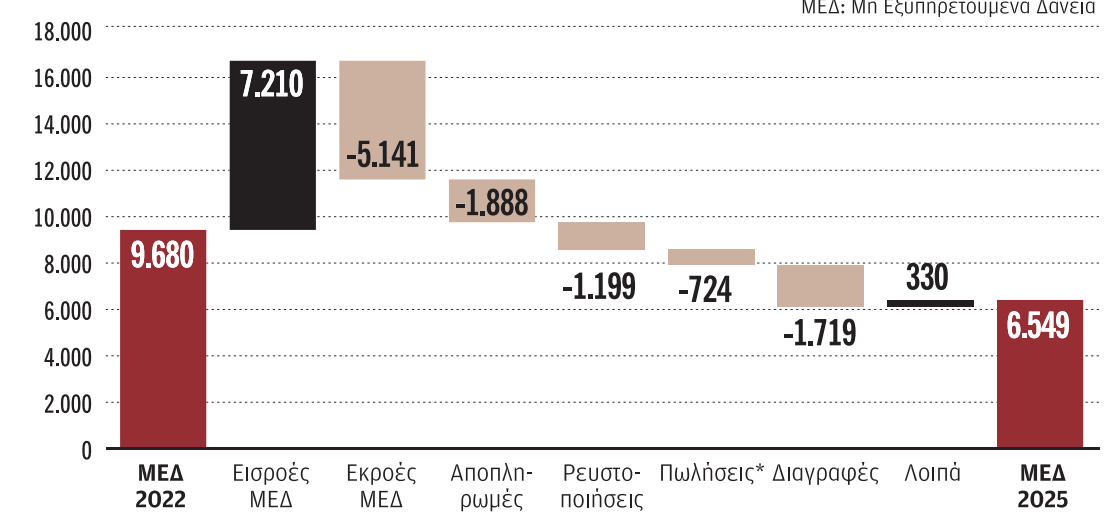
πλειστηριασμοί ακινήτων. Όπως πάντως παρατηρεί η ΤτΕ και εφόσον το βασικό σενάριο επαληθευθεί, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες θα έχουν διευθετήσει επιτυχώς το θέμα των κόκκινων δανείων έπειτα από μία δεκαετία από τότε που τα ΜΕΔ έφθασαν στο υψηλότερο σημείο, τον Μάρτιο του 2016. Σημαντική εκκρεμότητα αποτελεί ο υψηλός δείκτης κόκ-

κινων δανείων που διαθέτουν οι μη συστημικές τράπεζες (περιλαμβάνονται η Attica, η Παγκρήτια και οι Συνεταιριστικές) και ο οποίος φθάνει στο 44,8%, ποσοστό που σχετίζεται και με τη μη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα «Ηρακλής», που αξιοποίησαν οι συστημικές τράπεζες.

Η ΤτΕ επισφαιρίζει τον κίνδυνο «το περιβάλλον που διαμορφώνεται μετά τη μετατροπή της κατεύθυνσης της νομισματικής πολιτικής και την άνοδο των επιτοκίων σε συνδυασμό με την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας, την αύξηση του κόστους παραγωγής και τη μείωση στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, να ασκήσει πιέσεις στην ικανότητα νοικοκυριών και επιχειρήσεων να εξυπηρετούν τις οφειλές τους». Αυτός ο κίνδυνος αποτυπώνεται στα στοιχεία του 2022, χρονιά κατά την οποία σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ η εισροή των νέων κόκκινων δανείων ξεπέρασε, έστω και οριακά, αυτή των κόκκινων δανείων που πέρασαν στην κατηγορία των εξυπηρετούμενων. Συγκεκριμένα, τα νέα ΜΕΔ ανήλθαν στα 2,5 δισ. ευρώ και οι αναταξινομήσεις διαμορφώθηκαν στα 2,4 δισ. ευρώ και σε συνδυασμό με τις εισπράξεις

Οι στόχοι των τραπεζών για τη μείωση των κόκκινων δανείων έως το 2025

ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ

* Οι πωλήσεις περιλαμβάνουν τόσο τις συναλλαγές πώλησης όσο και τις τιλοποιήσεις χαρτοφυλακίων.

Πηγή: ΤτΕ
Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

υψους 1,2 δισ. ευρώ, τις νέες πωλήσεις ύψους 3,2 δισ. ευρώ, καθώς και διαγραφές ύψους 1 δισ. ευρώ τα κόκκινα δάνεια για το σύνολο του τραπεζικού συστήματος στη χώρα μας υποχώρησαν από τα 18,4 δισ. ευρώ στα τέλη του 2021 στα 13,2 δισ. ευρώ στα τέλη του 2022.

Οι εταιρείες διαχείρισης

Ειδικό κεφάλαιο αφιερώνεται στην έκθεση της ΤτΕ για τα δάνεια που βρίσκονται εκτός τραπεζικών ισολογισμών, μέσα από πωλήσεις και τιλοποιήσεις σε funds, καθώς όπως παρατηρεί η ΤτΕ «η μεταφορά τους εκτός του πιστωτικού συστήματος δεν σημαίνει και την εξαίλεψη του χρέους από την οικονομία». «Το χρέος παραμένει,

σημειώνει η ΤτΕ, και η διαχείρισή του πλέον έχει αναληφθεί από τις εταιρείες διαχείρισης που έχουν αναλάβει δάνεια ύψους 90,5 δισ. ευρώ. Από αυτά το 74%, περί τα 67,3 δισ. ευρώ, είναι δάνεια που δεν ανήκουν πλέον στις τράπεζες και το 26% (23,2 δισ. ευρώ) αφορά διαχείριση δανείων για λογαριασμό των τραπεζών.

Όπως προκύπτει από τα σχετικά στοιχεία, τα υπό διαχείριση δάνεια των εταιρειών διαχείρισης, δηλαδή αυτά που έχουν αναλάβει για λογαριασμό των funds, είναι χαμηλής ποιότητας, με το 92% εξ αυτών να είναι κόκκινα και η πλειονότητά τους –σε ποσοστό 74%– καταγεγλιμένα. Με βάση τα ίδια στοιχεία το 2022 στη συγκεκριμένη κατη-

γορία δανείων οι αποπληρωμές, οι ρευστοποιήσεις εξασφαλίσεων και οι διαγραφές ανοιγμάτων που διαχειρίζονται οι servicers ανήλθαν σε 3,8 δισ. ευρώ. Οι αποπληρωμές διαμορφώθηκαν σε 1,9 δισ. ευρώ, οι ρευστοποιήσεις σε 730 εκατ. ευρώ και οι διαγραφές σε 1,1 δισ. ευρώ, ενώ οι ρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν το 2022 αφορούν το 26,9% του συνολικού υπό διαχείριση χαρτοφυλακίου. Καλύτερη είναι η εικόνα για τα δάνεια που οι εταιρείες διαχειρίζονται για λογαριασμό των τραπεζών, στα οποία οι αποπληρωμές ανήλθαν το 2022 σε 1,7 δισ. ευρώ, ενώ άλλα 180 εκατ. ευρώ εισπράχθηκαν μέσα από ρευστοποιήσεις και πλειστηριασμούς ακινήτων.

Άλλο ένα χαστούκι στη φήμη της Κύπρου

Τρεις συν μία εταιρείες μπήκαν στις νέες αμερικανικές κυρώσεις, με δίχως πρωτοκλασάτα ονόματα

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Την Παρασκευή 19 Μαΐου παιχτηκε ένα ακόμα επεισόδιο που καλά την εικόνα της Κύπρου και μειώνει την επενδυτική όρεξη (investment appetite). Τρεις κυπριακές εταιρείες και μία αμιγώς κυπριακή (σύνολο 4) μπήκαν στη λίστα των Αμερικανών, δίχως όμως εκ πρώτης όψεως να υπάρχουν «πρωτοκλασάτα» ονόματα, όπως ακούγονταν ότι θα υπάρχουν στα επιχειρηματικά πηγάδια, ακολουθώντας τα ονόματα που μπήκαν σε κυρώσεις την 12η Απριλίου 2023. Οι AQUILA CAPITAL GROUP (a.k.a. ACG FINANCE LIMITED; a.k.a. EI SI DZHI FAINENS LIMITED PREDSTAVITELSTVO), η HURIYA PRIVATE CYPRUS LTD, η ROBARIN LTD και η HURIYA PRIVATE FZE LLE είναι οι νέες εταιρείες που μπήκαν στις αμερικανικές κυρώσεις, που ως «directors» και «secretaries» δεν φαίνεται να αντιστοιχούν σε γνωστούς Κύπριους.

Αφήνοντας στην άκρη το ζήτημα των ονομάτων, το επεισόδιο των νέων κυρώσεων έχει σίγουρα αρνητικό αντίκτυπο στο κυπριακό επιχειρείν με κόστος στους ξένους επενδυτές που προτίθεντο να επενδύσουν στην Κύπρο. Πολλές οι αμαρτίες των τραπεζών, ωστόσο τρέχουν για να «σώσουν την παρτίδα» παγώνοντας πάραυτα τους λογαριασμούς των εν λόγω εταιρειών. Μόλις δημοσιοποιήθηκαν τα ονόματα των νέων «παγωμένων» εταιρειών οι τράπεζες εκκίνησαν τις διαδικασίες «παγώματος» των λογαριασμών τους. Όπως επικοινωνήθηκε η «Κ» με υπεύθυνο συμ-

μόρφωσης κυπριακού τραπεζικού ιδρύματος την Παρασκευή το απόγευμα, ήταν εν μέσω διαδικασιών για πάγωμα λογαριασμών των τριών συν μία εταιρειών. Όπως σημείωσαν, δεν μπορούσαν να παράσχουν συγκεκριμένες πληροφορίες, αλλά λόγω του τομέα με τον οποίο ενασχολούνταν ενδεχομένως να ήταν ήδη στις εταιρείες-πελάτες υψηλού ρίσκου και να παρακολουθούνταν στενά. Σε τέτοιες περιπτώσεις εταιρειών, τα αρ-

Πολλές οι αμαρτίες των τραπεζών, ωστόσο τρέχουν για να «σώσουν την παρτίδα» παγώνοντας πάραυτα τους λογαριασμούς των εν λόγω εταιρειών.

μόδια τμήματα των τραπεζών μπορούν να προχωρήσουν πιο γρήγορα τις διαδικασίες «παγώματος» των λογαριασμών.

Τίποτα χειροπιαστό

Το υπουργείο Οικονομικών σε συνεργασία με την Κυβέρνηση έχει θέσει στόχο να βοηθήσει τις οντότητες που έχουν βρεθεί σε αδιέξοδο λόγω σχέσεων που μπορεί να είχαν με τα «παγωμένα» φυσικά ή νομικά πρόσωπα που έχουν μπει στις κυρώσεις Αμερικανών και Βρετανών και δεν είχαν καμία σχέση με συναλλαγές ή για τους λόγους που τους έβα-

Το ΥΠΟΙΚ έχει θέσει στόχο να βοηθήσει τις οντότητες που έχουν βρεθεί σε αδιέξοδο λόγω σχέσεων που μπορεί να είχαν με τους «παγωμένους» που έχουν μπει στις κυρώσεις.

λαν στις λίστες. Μέχρι την Παρασκευή το απόγευμα, ωστόσο, σύμφωνα με τις πληροφορίες της «Κ» δεν είχαν γίνει όποιες διαδικασίες για να βρεθεί λύση σε αυτό το μεγάλο πρόβλημα που έχει δημιουργηθεί. Πιθανότατα, μετά και την ένταξη των τριών συν μία εταιρειών έπειτα από τις οντότητες που έχουν βρεθεί σε αδιέξοδο λόγω σχέσεων που μπορεί να είχαν με τα «παγωμένα» φυσικά ή νομικά πρόσωπα που έχουν μπει στις κυρώσεις Αμερικανών και Βρετανών και δεν είχαν καμία σχέση με συναλλαγές ή για τους λόγους που τους έβα-

λάν στις λίστες. Αρκετές διαδικασίες πληρωμών έχουν «μπει στον πάγο» και

υπάρχουν εκατοντάδες εταιρείες στις οποίες υπάρχει στασιμότητα στις διαδικασίες πληρωμών. Ειδικότερα για το πρώτο πακέτο κυρώσεων και τον επηρεασμό υπαλλήλων λόγω της παγοποίησης των τραπεζικών λογαριασμών των εταιρειών που ήταν πελάτες των φυσικών ή νομικών προσώπων που έχουν μπει σε κυρώσεις, η εκπρόσωπος Τύπου του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου Τζωρτζια Κωνσταντινίου - Παναγιώτου ανέφερε μέσα στην εβδομάδα ότι οι εργαζόμενοι που επηρεάστηκαν είναι εκατοντάδες. «Είναι εργαζόμενοι

από τη μία απευθείας στις οντότητες που έχουν συμπεριληφθεί στις κυρώσεις, έχουμε και υπαλλήλους άλλων οντοτήτων πελατών, που κατά παράβαση έχουν μπλοκαριστεί και αυτών οι λογαριασμοί τους λόγω της πελατειακής τους σχέσης. Μιλάμε για ένα ντόμινο επιπτώσεων πάνω σε δεδουλευμένους μισθούς εργαζομένων, που είναι συνταγματικά κατοχυρωμένοι. Επείγει η εξεύρεση του μηχανισμού για να μπορέσουν να δοθούν κατ'εξαιρεση άδειες πληρωμής των μισθών», είχε εξηγήσει σχετικά.

Οι θεσμοί θέλουν αυστηρότητα

Σκληρή στάση σε σχέση με τις κυρώσεις κράτησαν μέσα στην εβδομάδα και το Δημοσιονομικό Συμβούλιο, αλλά και ο Σύνδεσμος Εγκεκριμένων Λογιστών Κύπρου. Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο από πλευράς του κάλεσε μέσα στην εβδομάδα τόσο την εκτελεστική όσο και τη νομοθετική εξουσία να τηρήσουν «σκληρή στάση» στο θέμα των κυρώσεων, υπογραμμίζοντας πως το θέμα αυτό «έχει μετατραπεί και σε μακροπρόθεσμο ρίσκο, το οποίο απειλεί την ανάπτυξη» της οικονομίας. Σημείωσε ακόμη ότι «δημιουργείται δυσμενής επιλογή και αυξημένος ηθικός κίνδυνος, καθώς η κακή φήμη της Κύπρου λειτουργεί ανασταλτικά στην πρόθεση επενδύσεων από καλής φήμης επενδυτές, ενώ λειτουργεί ελκυστικά έναντι επενδυτών που δεν διαθέτουν ικανοποιητική φήμη ή και προθέσεις». Έτσι, κάλεσε την πολιτεία να υιοθετήσει την πολιτική «compliance-plus», όπως έχουν πράξει ορισμένοι ιδιωτικοί οργανισμοί. Από την άλλη, όπως δήλωσε στο κυπριακό πρακτορείο ειδήσεων ο γενικός διευθυντής του Συνδέσμου Εγκεκριμένων Λογιστών Κύπρου, Κυριάκος Ιορδάνου, ο Σύνδεσμος έχει πραγματοποιήσει συναντήσεις με κλιμάκια των κυβερνήσεων των ΗΠΑ και του Η.Β., ενώ υπάρχει συνάντηση με νέο κλιμάκιο του Ηνωμένου Βασιλείου την ερχόμενη εβδομάδα. Πρόκειται για διάφορα τμήματα των βρετανικών Αρχών για το θέμα του ελέγχου των κυρώσεων. Θεωρεί και ο ίδιος ότι στιγματίστηκε η φήμη και η εικόνα της χώρας, με σημαντικό αντίκτυπο στη δυνατότητα παροχής υπηρεσιών ως διεθνές κέντρο. «Είναι εξόχως σημαντικό να προχωρήσουμε σε όλα τα απαραίτητα μέτρα έτσι ώστε η αποκατάσταση του ονόματος και της αξιοπιστίας να γίνει τάχιστα και συγκροτημένα, μακριά από ιδιοτελή συμφέροντα και παρωχημένες ίσως αντιλήψεις», κατέληξε σχετικά στο κυπριακό πρακτορείο ειδήσεων.

The
Black Range
Nutrients

Pharma
LEAD[®]
PHARMACY
CARE PRODUCTS

Προϊόντα μιας καλύτερης ζωής!

Fresh Freeze-dried
Τεχνολογία

Σταδιακή Αποδέσμευση
Παρατεταμένη Δράση

Συnergιστική Δράση
με τη Δύναμη της Φύσης

Κατάλληλα για: Vegans, χορτοφάγους, διαβητικούς, ομοιοπαθητική
0% Sugar • Salt • GMO • Gluten • Lactose • Additives • Preservatives

Θα τα βρείτε από την Iama Pharmaceutical Ltd σε επιλεγμένα φαρμακεία. Τηλ.: 25 209500

iama pharmaceutical ltd

VITORGAN[®]
www.pharmalead.gr

Μειώνεται η μερική απασχόληση στη χώρα

Εξασθένιση του part time δείχνουν τα τελευταία στοιχεία της «Εργάνης» και αύξηση των θέσεων εργασίας με πλήρες ωράριο

της ΡΟΥΛΑΣ ΣΑΛΟΥΡΟΥ

Μειώνονται—έστω και με αργούς ρυθμούς—οι εργαζόμενοι με μερική απασχόληση στη χώρα μας, η οποία αποτελεί καθοριστικό παράγοντα φτώχειας των ελληνικών νοικοκυριών. Τα στοιχεία του 2022 δείχνουν ότι μετά και την αναπάντεχη πανδημία του κορωνοϊού υπάρχει αύξηση των εργαζομένων που αμείβονται με πάνω από 500 ευρώ, ποσό που παραμένει βέβαια χαμηλό, ξεπερνάει όμως το κατώφλι της φτώχειας. Οι δύο αυξήσεις του κατώτατου μισθού, άλλωστε, είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των μισθωτών που αμείβονται κοντά στα όρια των 713 ευρώ (κατώτατος του 2022) αλλά και παραπάνω.

Βέβαια, οι μισθωτοί με μερική απασχόληση παραμένουν εκτεθειμένοι στον κίνδυνο της φτώχειας, καθώς, όπως δείχναν και τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, εργαζόμενοι με μερική απασχόληση και εισόδημα έως 408 ευρώ τον μήνα είναι αυτοί που έχουν περάσει το κατώφλι. Σύμφωνα με το πληροφοριακό σύστημα «Εργάνη», πρόκειται περίπου για ένα ποσοστό της τάξης του 18% επί του συνόλου των μισθωτών, γεγονός που προκαλεί ποικίλα προβλήματα στους ειδικούς.

Να σημειωθεί εδώ ότι η μερική απασχόληση δεν αποτελεί επιλογή για τη συντριπτική πλειονότητα των μισθωτών, ενώ δεν πρέπει να παραβλέπεται κανείς και το γεγονός ότι, όπως δείχνουν και τα στοιχεία της Επιθεώρησης Εργασίας, υποκρύπτεται σε μεγάλο βαθμό και υποδηλωμένη - μερι-

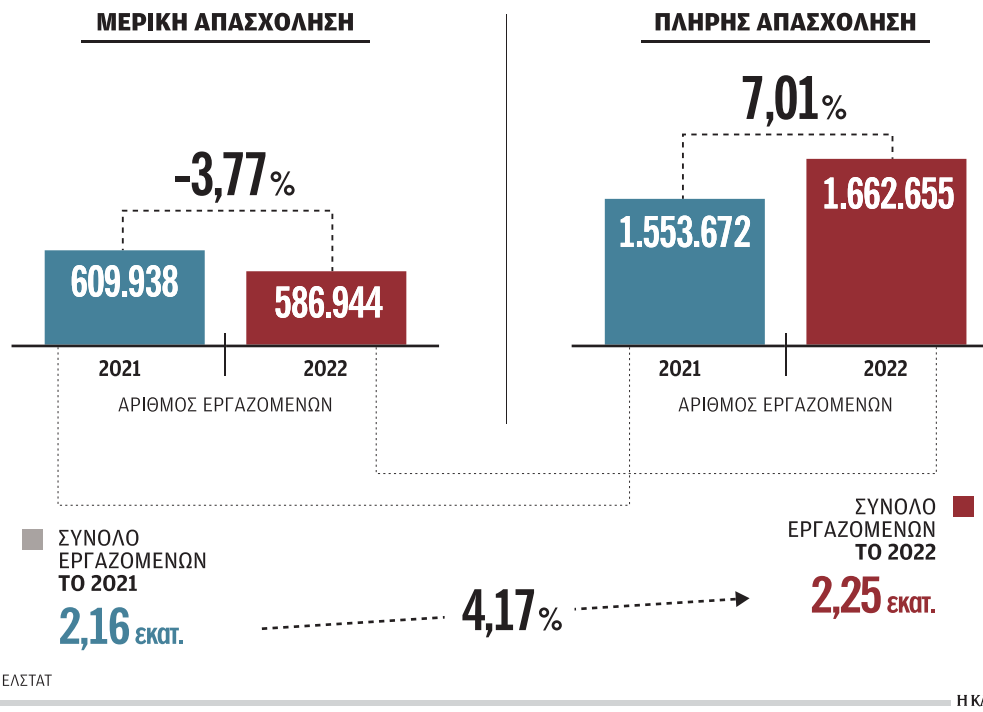
κώς ανασφάλιστη απασχόληση.

Όπως εξηγεί μιλώντας στην «Κ» ο δικηγόρος - εργατολόγος Γιάννης Καρούζος, για το 2022 (εισοδήματα 2021) το λεγόμενο «κατώφλι φτώχειας» για μονοπρόσωπο νοικοκυριό τέθηκε από την ΕΛΣΤΑΤ στις 5.712 ευρώ έναντι 5.251 ευρώ το 2021. Σε περίπτωση μισθωτού που εισπράττει 14 μισθούς, αυτό το ετήσιο εισόδημα μεταφράζεται σε μισθό 408 ευρώ τον μήνα, ποσό που «δείχνει» ευθέως μερική απασχόληση, για παράδειγμα 5ήμερο 4ωρο, καθώς το 2021 ο βασικός μισθός ήταν ακόμη στα 650 ευρώ. Το ίδιο ισχύει και για

Οι μισθωτοί που ακουμπάει η φτώχεια μειώθηκαν το 2022, ωστόσο συνεχίζουν να είναι σχεδόν 350.000.

τις οικογένειες. Για παράδειγμα, το κατώφλι φτώχειας για νοικοκυριά με δύο ενήλικους και δύο εξαρτώμενα παιδιά ηλικίας κάτω των 14 ετών τέθηκε από την ΕΛΣΤΑΤ στις 11.995 ευρώ για πέρυσι (έναντι 11.028 ευρώ για το 2021). Εφόσον εργάζονται και οι δύο γονείς, τότε θα πρέπει να δουλεύουν και οι δύο με μερική απασχόληση, καθώς μιλάμε για οικογενειακό εισόδημα 856 ευρώ τον μήνα, άρα κοντά στα 420 ευρώ ανά εργαζόμενο. Εναλλακτικά μπορεί ο ένας γονέας να είναι εργαζόμενος με πλήρη απασχόληση και ο δεύτερος άνεργος ή

Μειώνεται η μερική, αυξάνεται η πλήρης απασχόληση

ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

υποαπασχολούμενος με εντελώς ευκαιριακή απασχόληση και εισόδημα έως 200 ευρώ τον μήνα.

Σε κάθε περίπτωση, σημειώνεται ότι η φτώχεια χτυπάει όχι μόνο τα νοικοκυριά των ανέργων αλλά και τα νοικοκυριά της μερικής απασχόλησης.

Σε απόλυτους αριθμούς, η ΕΛΣΤΑΤ αναφέρει πως τα νοικοκυριά που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας εκτιμώνται σε 742.235 σε σύνολο 4.049.102 νοικοκυριών και τα μέλη τους σε 1.945.199 στο σύνολο των

10.399.329 ατόμων του εκτιμώμενου πληθυσμού της χώρας.

Συνεπώς μιλάμε κατ' αρχήν για σχεδόν 2 εκατομμύρια άτομα. Πόσοι από αυτούς είναι μισθωτοί; Η απάντηση έρχεται από τα στοιχεία της «Εργάνης» που αναφέρονται στο 2022. Σύμφωνα, λοιπόν, με την «Εργάνη», το πλήθος των μισθωτών που κερδίζουν κάτω από 500 ευρώ τον μήνα είναι 336.400. Αν δούμε τα στοιχεία του 2021 (καθώς η τελευταία έρευνα της ΕΛΣΤΑΤ έχει ως περίοδο αναφοράς τα εισοδήματα του 2021), τότε ο πληθυσμός των μισθωτών που

εισπράττει έως 500 ευρώ τον μήνα αυξάνεται κάπως στα 395.115 άτομα—σχεδόν 400.000 εργαζόμενοι, το 18,2% των μισθωτών της χώρας. Πρόκειται σύμφωνα με τον γνωστό εργατολόγο για την «καρδιά» των ατόμων σε παραγωγική ηλικία που κινδυνεύουν ή βρίσκονται ήδη στο φάσμα της φτώχειας (οι υπόλοιποι πρέπει να είναι χαμηλοσυνταξιούχοι ή παιδιά).

Το συγκεκριμένο κομμάτι των μισθωτών που τους ακουμπάει η φτώχεια μειώθηκε το 2022, ωστόσο συνεχίζει να είναι σχεδόν 350.000 άτομα, με

την εμφάνιση της πανδημίας του κορωνοϊού να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο σε αυτή την αργή αποκλιμάκωση.

Τα ενθαρρυντικά στοιχεία

Σύμφωνα πάντως με την τελευταία ετήσια έκθεση του πληροφοριακού συστήματος «Εργάνη» που ενσωματώνει πιο «φρέσκα» στοιχεία από την έκθεση της ΕΛΣΤΑΤ για τις συνθήκες διαβίωσης των νοικοκυριών, οι εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης μειώνονται, ενώ αυξάνεται η συμμετοχή στην πλήρη απασχόληση. Ειδικότερα, οι εργαζόμενοι που δούλευαν το 2022 έως 35 ώρες την εβδομάδα μειώθηκαν, έστω και οριακά.

Αλλωστε, όπως υπογραμμίζει και ο κ. Καρούζος, η έκθεση της ΕΛΣΤΑΤ δεν έχει μετρήσει τις δύο απαντώσιμες αυξήσεις του κατώτατου το 2022 από τα 650 στα 713 ευρώ, καθώς λαμβάνει υπόψη της τα εισοδήματα του 2021. Η έκθεση της «Εργάνης», ωστόσο, δείχνει μια γύση από την επόμενη έκθεση της ΕΛΣΤΑΤ για τη φτώχεια, που θα πρέπει να αναμένεται του χρόνου (εισοδήματα 2022).

- Οι εργαζόμενοι με εισόδημα έως 500 ευρώ μειώθηκαν κατά 2,71%.
- Σημαντική μείωση, όμως, παρατηρείται και στη «φέτα» 601-700 ευρώ, καθώς ο βασικός μισθός οδηγήθηκε από τα 650 στα 713 ευρώ.
- 216.774 μισθωτοί ανέβηκαν κλίμακα και πλέον βρίσκονται είτε στα 701-800 ευρώ (κατώτατος 2022), είτε υψηλότερα, π.χ. 801-900 ευρώ, όπου οι μισθωτοί αυξήθηκαν κατά 3,88%.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΥΠΟΥ

ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΟΡΚΩΤΟΥΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΕΣ 2023

Το Συμβούλιο Εγγραφής Ορκωτών Μεταφραστών ανακοινώνει ότι, βάσει των διατάξεων (Άρθρα 6, 7) του περί Εγγραφής και Ρύθμισης των Υπηρεσιών του Ορκωτού Μεταφραστή στη Δημοκρατία Νόμου (Ν. 45(Ι)/2019) <https://bit.ly/3624dxe>, και προς πλήρωση των αναγκών σε Ορκωτούς Μεταφραστές στη Δημοκρατία, δέχεται αιτήσεις για συμμετοχή σε γραπτές εξετάσεις για τα αιτούμενα την εγγραφή στο Μητρώο Ορκωτών Μεταφραστών πρόσωπα.

Οι Γραπτές Εξετάσεις θα διενεργηθούν από την Υπηρεσία Εξετάσεων του Υπουργείου Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας.

Αιτήσεις μπορούν να υποβληθούν από οποιοδήποτε πρόσωπο που:

- (α) Είναι πολίτης της Δημοκρατίας ή κράτους μέλους της ΕΕ ή σύζυγος πολίτη της Δημοκρατίας ή κράτους μέλους της ΕΕ και έχει τη συνθήκη διαμονής του στη Δημοκρατία,
- (β) ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΝ να είναι υποψήφιοι:
 - όσοι απασχολούνται σε μόνιμη θέση στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και ειδικότερα στη δημόσια υπηρεσία, στην εκπαιδευτική υπηρεσία, σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή σε αρχές τοπικής διοίκησης,
 - όσοι τυχόν έχουν απολυθεί, ή όσων έχουν τερματιστεί οι υπηρεσίες από τη δημόσια υπηρεσία ή την εκπαιδευτική υπηρεσία ή οποιαδήποτε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, για πειθαρχικό παράπτωμα.

Απαραίτητα προσόντα:

1. Πτυχίο ή μεταπτυχιακό δίπλωμα ή τίτλο ή ισότιμο προσόν αναγνωρισμένου με βάση τις διατάξεις του περί Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης και Παροχής Σχετικών Πληροφοριών Νόμου, το οποίο έχει ως αντικείμενο: (α) τις ξένες γλώσσες, ή (β) άλλα θέματα, νοούμενου ότι αποκτήθηκε κατόπιν φοίτησης σε πανεπιστήμιο που λειτουργεί σε χώρα του εξωτερικού, στο οποίο η γλώσσα διδασκαλίας είναι η επίσημη γλώσσα της εν λόγω χώρας.
2. Αποδεικτικό Πολύ Καλής Γνώσης της Ελληνικής (εάν το πτυχίο είναι αποκτημένο σε μη ελληνόφωνο πανεπιστήμιο): Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης Κύπρου/Ελλάδος, ή Πιστοποιητικό Ελληνομάθειας Επιπέδου Γ1 (Υπουργείου Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας, Πανεπιστημίου Κύπρου ή άλλου αναγνωρισμένου ακαδημαϊκού ιδρύματος), (Τεκμήρια Πολύ Καλής Γνώσης EAY <https://bit.ly/3I8oM05>)
3. Αποδεικτικά Πολύ Καλής Γνώσης της ξένης γλώσσας (εάν το πτυχίο είναι αποκτημένο σε ελληνόφωνο πανεπιστήμιο) όπως: ξενόγλωσσα προγράμματα πανεπιστημιακού επιπέδου, Απολυτήριο Λυκείου στη χώρα της ξένης γλώσσας, διεθνώς αναγνωρισμένες Εξετάσεις Γλώσσας (π.χ. GCSE O'Level, DELF, Goethe), τα οποία να είναι συνοδευμένα με την μετάφρασή τους από Ορκωτό Μεταφραστή (για γλώσσες εκτός της Ελληνικής και Αγγλικής).

Οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να προσκομίσουν τα εξής:

1. Αντίγραφο του πτυχίου τους, προσκομίζοντας παράλληλα και το Πρωτότυπο αυτού.
2. Πιστοποιημένη μετάφραση του πτυχίου τους από Ορκωτό Μεταφραστή (για ξενόγλωσσα πτυχία, με εξαίρεση την Αγγλική).
3. Πιστοποιητικό ισοτιμίας πτυχίου από ΚΥ.Σ.Α.Τ.Σ. (για πτυχία από χώρες εκτός ΕΕ).
4. Τίτλο ή ισότιμο προσόν αναγνωρισμένου με βάση τις διατάξεις του περί Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης και Παροχής Σχετικών Πληροφοριών Νόμου που να αποδεικνύει την Πολύ Καλή Γνώση της ξένης γλώσσας ή των ξένων γλωσσών.
5. Αποδεικτικό Πολύ Καλής γνώσης της Ελληνικής γλώσσας.
6. Πιστοποιητικό Λευκού Ποινικού Μητρώου (εκδοθέν εντός των τελευταίων τριών μηνών).
7. Αντίγραφο της Πολιτικής Ταυτότητας ή Διαβατηρίου (προσκομίζοντας και το πρωτότυπο).
8. Συμπληρωμένο Έντυπο Αίτησης (συμπληρώνεται επιτόπου στο ΓΤΠ).

Υποβολή αιτήσεων:

Από 22 Μαΐου 2023 μέχρι 8 Ιουνίου 2023
Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Απελλή 5-7, 1080 Λευκωσία,
Γραφεία Αρ.10 και 11, στο ισόγειο, 10:00 πμ - 1:30 μμ

Για τυχόν διευκρινίσεις οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να απευθύνονται στο Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, στα τηλ.: 22-801105, 22-801133.

0%

ΦΠΑ

Ψωμί

Γάλα

Αυγά

Παιδικές πάνες

Παιδικές τροφές

Γυναίκια υγιεινή προστασία

Πάνες ενήλικων

> Τα μέτρα θα ισχύουν μέχρι 31 Οκτωβρίου 2023

**ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ
ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ**

**ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ**
Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας

Μπαράζ νέων μέτρων Ερντογάν για στήριξη της λίρας

Με το βλέμμα στον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών

Η Τράπεζα της Τουρκίας αναπτύσσει το πλήρες οπλοστάσιο των αντισυμβατικών μέτρων που διαθέτει για να στηρίξει την τουρκική λίρα μέχρι τον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών από τον οποίο μας χωρίζουν λίγες ημέρες. Από την περασμένη Κυριακή και την έκπληξη της πρωτιάς του Ταγίπ Ερντογάν, και προφανώς καθ' υπαγόρευση του ίδιου του Τούρκου προέδρου, η κεντρική τράπεζα βομβαρδίζει τις τράπεζες της Τουρκίας με έναν καταϊστικό καινούργιο κανονισμό και ρυθμίσεων. Όλες στοχεύουν αποκλειστικά στο να αποθαρρύνουν τη ζήτηση για δολάρια και να αποτρέψουν την περαιτέρω υποχώρηση του τουρκικού νομίσματος. Σύμφωνα με πηγές που προτίμησαν την ανωνυμία, στην ατζέντα του Τούρκου προέδρου είναι και άλλα μέτρα με τα οποία θα επιχειρήσει να «καλοπιάσει» τον κόσμο για να τον πείσει να μη στρέφεται στο δολάριο και να διατηρεί τις καταθέσεις του στο τουρκικό νόμισμα.

Την Τετάρτη, η Τράπεζα της Τουρκίας μείωσε το ημερήσιο όριο αγορών συναλλάγματος που επιτρέπει στις εγχώριες τράπεζες να αντλήσουν από τη διατραπεζική αγορά. Σύμφωνα με πηγές που μίλησαν στο Bloomberg σε

καθεστώς ανωνυμίας, η κεντρική τράπεζα κάλεσε τις τράπεζες να μετατρέψουν τους λογαριασμούς τουρκικών επιχειρήσεων από οποιοδήποτε σκληρό νόμισμα σε τουρκικές λίρες εκτός από όσες πρέπει να καταβάλουν άμεσα πληρωμές. Άλλος κανονισμός επιβάλλει στις τράπεζες έναν πρόσθετο στόχο για το μέρος των κεφαλαίων των πελατών τους που πρέπει να μετατρέψουν από οποιοδήποτε σκληρό νόμισμα σε λίρες. Σε περίπτωση, άλλωστε, που δεν συμμορφωθούν με τους νέους κανονισμούς, η εναλλακτική που προσφέρει η κεντρική τράπεζα στις τράπεζες της χώρας είναι να αγοράσουν τα ομόλογα του τουρκικού δημοσίου που έχουν χαμηλή απόδοση. Επιπλέον, ένα ακόμη μέτρο που επιβλήθηκε μέσα στην εβδομάδα είναι το όριο στη χρήση πιστωτικών καρτών για την ανάληψη μετρητών όπως και οι αγορές χρυσού πελατών των τραπεζών. Εφεξής η κεντρική τράπεζα θα επιβάλει πρόστιμο στις τράπεζες όταν οι πελάτες τους κάνουν χρήση των πιστωτικών καρτών για αναλήψεις άνω αυτού του ορίου ή αγοράζουν χρυσό πάνω από ένα επίπεδο.

Όπως επισημαίνει ο Καγκντάς Ντογκάν, υπεύθυνος ερευνών

Η τουρκική λίρα έχει ήδη υποτιμηθεί κατά περαιτέρω 1% έναντι του δολαρίου από την περασμένη Κυριακή και τον πρώτο γύρο των προεδρικών εκλογών. Το κόστος της ασφάλισης έναντι στάσης πληρωμών του τουρκικού χρέους για τα επόμενα πέντε έτη έχει εκτοξευθεί από την Τετάρτη, σχεδόν στις 690 μονάδες βάσης, καταγράφοντας το υψηλότερο επίπεδο του από τον Νοέμβριο.

Ζητείται από τις τράπεζες να μετατρέψουν λογαριασμούς από σκληρό νόμισμα σε λίρες, ενώ μπαίνει όριο στη χρήση πιστωτικών καρτών και στην αγορά χρυσού.

στην Tera Yatirim της Κωνσταντινούπολης, αυτός ο καταϊσμός από νέους κανόνες που επιβάλλει η κεντρική τράπεζα θα οδηγήσει σε αύξηση των καταθέσεων στο τουρκικό νόμισμα. Παράλληλα, θα οδηγήσει σε υποχώρηση τις αποδόσεις των ομολόγων του τουρκικού δημοσίου. Τις τελευταίες ημέρες σημείωσαν άνοδο άνω του 10% οι αποδόσεις τουρκικών ομολόγων σε δολάρια και είναι η

πρώτη φορά που επανέρχονται σε διψήφια ποσοστά από τον Οκτώβριο. Σε ό,τι αφορά την τουρκική λίρα, έχει ήδη υποτιμηθεί κατά περαιτέρω 1% έναντι του δολαρίου από την περασμένη Κυριακή και τον πρώτο γύρο των προεδρικών εκλογών. Το κόστος της ασφάλισης έναντι στάσης πληρωμών του τουρκικού χρέους για τα επόμενα πέντε έτη έχει εκτοξευθεί από την Τετάρτη σχεδόν στις 690 μονάδες βάσης, καταγράφοντας το υψηλότερο επίπεδο του από τον Νοέμβριο αλλά και μια αύξηση κατά 172 μονάδες βάσης από την περασμένη Παρασκευή.

Επενδυτές και αναλυτές υπογραμμίζουν πως η επανεκκώλη του έως τώρα απερκόμηνου προέδρου συνεπάγεται αυτομάτως την παράταση αυτών των ανορθόδοξων πολιτικών που ευθύνονται σε μεγάλο βαθμό για τη ραγδαία υποτίμηση του νομίσματος τα τελευταία πέντε χρόνια. Από το

2018 και μετά, η αξία της τουρκικής λίρας έναντι του δολαρίου έχει υποτιμηθεί κατά περισσότερο από 80%. Η ραγδαία αυτή πτώση συνόδευσε μια θεμελιώδη πολιτειακή αλλαγή στην Τουρκία, τις σαρωτικές εξουσίες που δίνει στον πρόεδρο της χώρας το νέο σύστημα. Στο ίδιο χρονικό διάστημα, άλλωστε, έχουν εξαφανιστεί τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας, καθώς η κεντρική τράπεζα δαπανά δισεκατομμύρια σε αγορές τουρκικών λιρών προκειμένου να στηρίξει την ισοτιμία της λίρας και παράλληλα να διατηρεί σε χαμηλά επίπεδα το κόστος του δανεισμού παρά τον υψηλό πληθωρισμό.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Goldman Sachs, τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της κεντρικής τράπεζας βρίσκονται σε αρνητικό έδαφος και συγκεκριμένα πλησιάζουν στο -73 δισ. δολ. αν ληφθούν υπ' όψιν οι ανταλλαγές

νομισμάτων με τράπεζες της χώρας και με άλλες κεντρικές τράπεζες. Όπως τονίζει η Goldman Sachs, το επίπεδο αυτό είναι «κάτω από οποιοδήποτε προηγούμενο σε άλλες περιόδους αστάθειας του νομίσματος». Οι διαπραγματευτές συναλλάγματος, πάντως, εξακολουθούν να στοιχηματίζουν στην πτώση της τουρκικής λίρας περισσότερο από όσο στοιχηματίζουν για οποιοδήποτε άλλο νόμισμα. Παράλληλα, αναλυτές της Morgan Stanley προβλέπουν πως οι πιέσεις στη λίρα θα ενταθούν το δ' τρίμηνο του έτους. Όπως τονίζουν, «θα διευρύνονται οι ανισορροπίες» της Τουρκίας ακόμη και αν ανακόψουν αρχικά την πτώση του τουρκικού νομίσματος οι εισροές από συμμαχικές χώρες όπως η Ρωσία και οι χώρες του Κόλπου και τα μέτρα που θα λαμβάνουν οι τουρκικές αρχές.

BLOOMBERG

Εκτοξεύθηκε η παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ στην Ε.Ε. το πρώτο τετράμηνο

Σε ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο κυμάνθηκαν οι εκπομπές διοξειδίου άνθρακα στην Ευρώπη στις αρχές του έτους από τους σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής και τη βιομηχανία, χαμηλότερο και από την περίοδο της κορύφωσης της πανδημίας, καθώς οι υψηλές τιμές ενέργειας και η ισχυρή παραγωγή ανανεώσιμων πηγών μειώνουν τη ζήτηση για ορυκτά καύσιμα.

Οι εκπομπές από σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής και βιομηχανικές δραστηριότητες που καλύπτονται από το σύστημα ανώτατου ορίου της Ευρωπαϊκής Ενωσης, μειώθηκαν κατά 13% τους πρώτους τέσσερις μήνες του έτους, σύμφωνα με στοιχεία της εταιρείας γεωαναλυτικής Kayros SAS. Μάλιστα, η ποσότητα των πετρελίων 400 εκκατ. τόνων CO₂ που παρήχθησαν την εν λόγω περίοδο ήταν ελαφρώς μικρότερη και από την ποσότητα

Ξεπέρασε την παραγωγή όλων των σταθμών που καίνε ορυκτά καύσιμα - Κάτω και από τα επίπεδα του lockdown οι εκπομπές ρύπων.

που είχε παραχθεί στις αρχές του 2020, όταν είχαν τεθεί σε ισχύ οι περιορισμοί της πανδημίας.

Ένα μέρος της μείωσης των εκπομπών μπορεί να αποδοθεί στην αυξημένη παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, αλλά ένας άλλος κύριος λόγος είναι η κατακόρυφη μείωση της ζήτησης από τις βιομηχανίες που δεν μπορούν να ανταποκριθούν στο αυξημένο κόστος της ενέργειας.

Η μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στην Ευρώπη αποδίδεται στην αυξημένη παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, αλλά και στην κατακόρυφη μείωση της ζήτησης από τις βιομηχανίες που δεν μπορούν να ανταποκριθούν στο αυξημένο κόστος της ενέργειας.

Παρότι οι τιμές του φυσικού αερίου είναι σαφώς μειωμένες από τα περυσινά υψηλά, η μείωση των εκπομπών σε επίπεδα χαμηλότερα από την περίοδο

που η ευρωπαϊκή οικονομία είχε κλείσει λόγω του κορωνοϊού είναι ένα σημάδι ότι οι συνέπειες της ενεργειακής κρίσης δεν έχουν ακόμα περάσει.

«Η βιομηχανία κατεβάζει ρυθμούς ή κλείνει», δήλωσε ο Andreas Gandolfo, αναλυτής στο BloombergNEF. «Η βιομηχανία ευθύνεται για το μεγαλύτερο μέρος των εκπομπών και η βιομηχανία μετατοπίζεται εκτός Ευρώπης λόγω των υψηλών τιμών της ενέργειας».

Ενώ οι μέσες τιμές του φυσικού αερίου στην Ευρώπη είναι περίπου στο ένα τρίτο από ό,τι πριν από ένα χρόνο, όταν η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία εκτόξευσε τις τιμές στα ύψη, εξακολουθούν να είναι περίπου διπλάσιες από το επίπεδο από το 2019. Αυτό αποδείχθηκε δυσβάσταχτο για τομείς της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Οι βιομηχανίες χημικών ανέφεραν πτώση 15% στην παραγωγή του πρώτου τριμήνου σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, σύμφωνα με στοιχεία του εμπορικού οργανισμού VCI.

Παράλληλα, η αγορά των ΑΠΕ έχει κορυφωθεί φέτος, κυρίως λόγω της ισχυρής παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανεμογεννήτριες. Σε σύνολο, η παραγωγή ενέργειας από αιολικά πάρκα, φωτοβολταϊκά και υδροηλεκτρικές πηγές αντιπροσώπευαν μεγαλύτερο μερίδιο του ενεργειακού μείγματος της Ε.Ε. τους πρώτους τέσσερις μήνες του 2023 από την παραγωγή ενέργειας όλων των σταθμών που καίνε ορυκτά καύσιμα.

Μάλιστα, ορισμένες χώρες σημείωσαν ρεκόρ παραγωγής ηλιακής ενέργειας, παρόλο που η τεχνολογία αποδίδει καλύτερα το καλοκαίρι, όταν ο ήλιος είναι ισχυρότερος και οι μέρες είναι μεγαλύτερες. Η Πορτογαλία, επί παραδειγματι, παράγαγε περισσότερο από το ήμισυ της ηλεκτρικής της ενέργειας από ηλιακούς συλλέκτες για πρώτη φορά τον Απρίλιο.

Στα 305 τρις. δολάρια ανήλθε το παγκόσμιο χρέος

Το χρέος σε ολόκληρο τον πλανήτη αυξήθηκε στο πρώτο τρίμηνο στα 305 τρις. δολάρια, ενώ το υψηλότερο κόστος εξυπηρέτησης του χρέους δημιουργεί ανησυχίες για τη μόχλευση του χρηματοοικονομικού συστήματος, σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου Διεθνών Χρηματοοικονομικών (IIF).

Το παγκόσμιο χρέος αυξήθηκε κατά 8,3 τρις. δολάρια τους πρώτους τρεις μήνες του έτους συγκριτικά με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, φθάνοντας συγκεκριμένα τα 304,9 τρις. δολάρια, στο υψηλότερο επίπεδο από το πρώτο τρίμηνο του 2022 και το δεύτερο υψηλότερο επίπεδο όλων των εποχών σε τριμηνιαία βάση.

«Το παγκόσμιο χρέος είναι σήμερα 45 τρις. δολάρια υψηλότερο από τα προ πανδημίας επίπεδα και αναμένεται ότι θα συνεχίσει να αυξάνεται με ταχύ ρυθμό», αναφέρει το IIF στην τριμηνιαία

Αυξήθηκε κατά 8,3 τρις. δολάρια τους πρώτους τρεις μήνες του έτους συγκριτικά με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο.

έκθεσή του. Αφού κορυφώθηκε κοντά στο 360% το 2021, η αναλογία χρέους προς ΑΕΠ σταθεροποιήθηκε κοντά στο 335%, πάνω από τα προ πανδημίας επίπεδα.

Η γήρανση του πληθυσμού και το αυξανόμενο κόστος υγειονομικής περίθαλψης συνεχίζουν να ασκούν πιέσεις στις κρατικές δαπάνες. Την ίδια στιγμή, οι γεωπολιτικές πιέσεις αναμένεται να ωθήσουν σε άνοδο τις αμυντικές δαπάνες σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, αναφέρει το IIF. Η έκθεση

εστιάζει και στον αντίκτυπο από την ταχύτατη άνοδο των επιτοκίων στους ισολογισμούς των τραπεζών. «Παρότι οι καταρρεύσεις των τραπεζών που είχαμε πρόσφατα στις ΗΠΑ δεν αποτελούν συστημικό πρόβλημα, ο φόβος εξάπλωσης της κρίσης οδήγησε σε ευρείας κλίμακας εκροές καταθέσεων από τις αμερικανικές περιφερειακές τράπεζες», αναφέρεται στην έκθεση. Το IIF εκφράζει ανησυχίες ότι οι πιο αυστηροί όροι δανεισμού μεταξύ των μικρότερων τραπεζών θα μπορούσαν να πλήξουν ορισμένες επιχειρήσεις και νοικοκυριά. «Λαμβάνοντας υπόψη τον ρόλο των περιφερειακών τραπεζών στις πιστώσεις, οι ανησυχίες για τη ρευστότητά τους θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε απότομη συρρίκνωση των χορηγήσεων δανείων σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας».

Το IIF υπογραμμίζει και την αύ-

ξηση των δραστηριοτήτων στον χώρο του σκιώδους τραπεζικού συστήματος, το οποίο εκπροσωπεί σήμερα περισσότερο από το 14% των χρηματοοικονομικών αγορών, με το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης να προέρχεται από την απότομη εξάπλωση των επενδυτικών funds στις ΗΠΑ. Η έκθεση δίδει ιδιαίτερη έμφαση και στις αναδυόμενες αγορές, οι οποίες είδαν το χρέος τους να αυξάνεται σημαντικά σε όρους δολαρίου στο πρώτο τρίμηνο, ξεπερνώντας για πρώτη φορά το ορόσημο των 100 τρις. δολαρίων. Κίνα, Μεξικό, Βραζιλία, Ινδία και Τουρκία παρουσίασαν τις μεγαλύτερες αυξήσεις. Ωστόσο, ορισμένες από τις μεγαλύτερες αναδυόμενες ευνοήθηκαν από τη σχετικά εξασθένιση του δολαρίου, που προσέλκυσε επενδυτές στο χρέος τους σε τοπικό νόμισμα.

«Παρότι οι καταρρεύσεις των τραπεζών που είχαμε πρόσφατα στις ΗΠΑ δεν αποτελούν συστημικό πρόβλημα, ο φόβος εξάπλωσης της κρίσης οδήγησε σε ευρείας κλίμακας εκροές καταθέσεων από τις αμερικανικές περιφερειακές τράπεζες», αναφέρεται σε έκθεσή του το IIF και εκφράζονται ανησυχίες ότι οι πιο αυστηροί όροι δανεισμού μεταξύ των μικρότερων τραπεζών θα μπορούσαν να πλήξουν ορισμένες επιχειρήσεις και νοικοκυριά.

ΑΝΑΛΥΣΗ

«Βενζινάδικο» για ηλεκτρικά οχήματα

Του ΤΟΝΤ ΓΟΥΝΤΙ / BLOOMBERG

Πριν από μια δεκαετία, μια πολύ επιτυχημένη νεοφυής εταιρεία γνωστή με το όνομα Better Place έβγαλε πάρα πολλά δις. δολ. σε έσοδα, βάζοντας στοίχημα πως οι οδηγοί των ηλεκτροκίνητων αυτοκινήτων θα προτιμούσαν να ανταλλάξουν μέσα σε μόλις λίγα λεπτά τις εξαντλημένες μπαταρίες τους με νέες φορτισμένες, αντί να περιμένουν να φορτιστούν για ώρες. Όμως, όταν η Better Place λάνσαρε τους σταθμούς που επιτρέπουν την ανταλλαγή μπαταριών το 2012, ο Ελον Μασκ αποκάλυψε τη δημιουργία ενός δικτύου γρήγορων και δωρεάν φόρτισης για τους οδηγούς αυτοκινήτων της Tesla, ενός από τα πιο δημοφιλή brand στον κλάδο των ηλεκτροκίνητων αυτοκινήτων. Εννέα μήνες μετά την ανακοίνωση του κ. Μασκ, η νεοφυής Better Place πτώχευσε, αφή-

ένα χρόνο μετά την πτώχευση της Better Place, υιοθετώντας πάντως διαφορετικό μοντέλο και διαφορετική τεχνολογία ως προς την ανταλλαγή των μπαταριών.

«Φιλοδοξούμε να δημιουργήσουμε μια καλύτερη Better Place», δήλωσε ο κ. Χασούναχ, που κατέχει και τον τίτλο του διευθύνοντος συμβούλου. Η εταιρεία, που έχει σπικώσε 260 εκατ. δολ. σε κεφάλαια από το λανσάρισμά της, το 2014, απευθύνεται σε στόλους οχημάτων delivery ή εταιρειών διαμεσολάβησης που δεν μπορούν να περιμένουν αρκετή ώρα για να φορτίσουν τα ηλεκτρικά τους οχήματα. «Εάν μπορείς να το φορτίσεις στο σπίτι σου, καλό είναι να το κάνεις. Εάν όμως παρκάρεις στον δρόμο ή έχεις ένα όχημα που αποτελεί μέρος ενός στόλου, αυτό δεν είναι δυνατόν». Ο σταθμός που παρουσίασε η Ample, είναι άσπρος και κίτρινος και σε αυτόν αναγράφεται η φράση «Τα ηλεκτρικά οχήματα είναι για όλους». Θυμίζει μάλλον για έναν ευρύχωρο χώρο για τον καθαρισμό των αυτοκινήτων. «Θέλουμε να γίνουμε το βενζινάδικο των ηλεκτρικών οχημάτων», παραδέχεται ο κ. Χασούναχ. Ο σταθμός που έχει αναπτύξει η εταιρεία αποτελεί μια μικρότερη έκδοση των αντίστοιχων σταθμών αξίας πολλών εκατ. δολ. που κάποτε άρχιζε να υλοποιεί στο Ισραήλ και στη Δανία η Better Place.

Ωστόσο, η υποδομή της Ample κοστίζει λιγότερο από 100.000 δολ., μπορεί να χωρέσει σε ένα container και να λειτουργήσει μέσα σε τρεις ημέρες, αναφέρει ο ίδιος. Από τη στιγμή που η εταιρεία φορτίζει αργά τις μπαταρίες, δεν χρειάζεται να μπει στη διαδικασία να ιδρύσει μια ακριβή υποδομή υψηλής τάσης. Η Ample πήρε και ένα άλλο μάθημα μετά την πτώχευση της Better Place: τη σημασία να πείσεις τους κατασκευαστές αυτοκινήτων να χτίσουν ηλεκτρικά οχήματα χρησιμοποιώντας μπαταρίες που μπορούν να ανταλλάχθούν. Πριν πτωχεύσει, οι σταθμοί της Better Place μπορούσαν να ανταλλάξουν τις μπαταρίες ενός μοναδικού μοντέλου της Renault, που η αυτοκινητοβιομηχανία είχε τροποποιήσει για τον σκοπό αυτό.

Ανοδος κόντρα στο «ρεύμα» για το δολάριο, υποχωρεί το ευρώ

Πού αποδίδουν αναλυτές την ενίσχυση της αξίας του αμερικανικού νομίσματος

Φαίνεται παράδοξο και προκαλεί απορία το γεγονός ότι το δολάριο έχει ενισχυθεί κατά 2% από τον περασμένο μήνα, καθώς οι επενδυτές προέβλεπαν τελευταία πως πρόκειται να υποχωρήσει. Ο δείκτης του δολαρίου, που υπολογίζει την αξία του αμερικανικού νομίσματος έναντι έξι άλλων μεγάλων νομισμάτων, έχει σημειώσει άνοδο 2% από τα μέσα Απριλίου, φθάνοντας στις 103 μονάδες. Παραμένει, βέβαια, περίπου 10% κάτω από το υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων 20 ετών που σημείωσε τον Σεπτέμβριο, όταν είχε φθάσει στις 114,78 μονάδες.

Σύμφωνα με τη συλλογιστική των επενδυτών, το δολάριο θα κινούνταν πτωχικά, δεδομένου ότι οι πληθωριστικές πιέσεις αποκλιμακώνονται στις ΗΠΑ και επικρατεί η εκτίμηση πως η Federal Reserve ενδέχεται να διακόψει τις αυξήσεις των επιτοκίων μέσα στον Ιούνιο. Οι αναλυτές, όμως, επισημαίνουν πως ένα μείγμα από ετερόκλητους παράγοντες δινε ωθήση στο νόμισμα των ΗΠΑ, με πρώτη και κυριότερη την ανησυχία που εμπνέουν μια σειρά αρνητικές εξελίξεις: οι παρατεταμένες διαπραγματεύσεις για την αύξηση του ορίου δανεισμού της υπερδύναμης, η τραπεζική κρίση, αλλά και η εικόνα της παγκόσμιας οικονομίας με τη συνεχή υποψία της επικείμενης ύφεσης. Στο μεταξύ, υπάρχουν ενδείξεις πως η Fed ενδέχεται να συνεχίσει τις αυξήσεις των επιτοκίων και ότι θα επηρεάσουν τους επενδυτές ορισμένοι παράγοντες σαφώς πιο τεχνικής φύσης.

Η εξήγηση που δίνουν οι στρατηγικοί αναλυτές συναλλάγματος για την άνοδο του δολαρίου είναι πως το ενισχύει η διαμάχη για την αύξηση του ορίου δανεισμού. Στην πραγματικότητα, Δημοκρατικοί και Ρεπουμπλικανοί πληρωστές σε συμφωνία για την αύξηση του ορίου δανεισμού από τα 31,4 τρις. δολ. Παραμένει, όμως, προς το παρόν ο κίνδυνος μιας καταστροφικής στάσης πληρωμών των ΗΠΑ, σε μια στιγμή που παραπαίουν πολλές τράπεζες. Όταν όμως οι αγορές είναι αντιμέτωπες με τέτοιου είδους κινδύνους, συνήθως στρέφονται στις λιγότερο επισφαλείς τοποθετήσεις, όπως είναι τα ομόλογα, ο χρυσός και το δολάριο. Μιλώντας στο Reuters, η Εσθήρ Ράικεχτ, αναλύτρια συναλλάγματος στην Commerzbank,

Ανησυχιακά στοιχεία για την ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας εξωθούν τους επενδυτές σε αγορές ασφαλών καταφυγίων, όπως το δολάριο. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία που δόθηκαν στη δημοσιότητα μέσα στην εβδομάδα, η οικονομία της Κίνας φέρεται να επιβραδύνεται τον Απρίλιο.

Το μερίδιο του ευρωπαϊκού νομίσματος στις διεθνείς συναλλαγές τον περασμένο μήνα έφθασε στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων τριών ετών.

τονίζει πως «η πρόσφατη ενίσχυση του δολαρίου οφείλεται κυρίως στη μεγάλη ζήτηση για ασφαλή καταφύγιο μπροστά στο άγνωστο ή μάλλον στους πολλούς άγνωστους παράγοντες».

Ορισμένοι από τους πολλούς άγνωστους παράγοντες είναι το πόσο ευάλωτες είναι οι περιφερειακές τράπεζες των ΗΠΑ και τι μπορεί να συμβεί σε περίπτωση κλιμάκωσης της διένεξης περί της αύξησης του ορίου δανεισμού των ΗΠΑ. Ένας άλλος άγνωστος παράγοντας είναι τα ανησυχιακά στοιχεία για την ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας που εξωθούν τους επενδυτές σε αγορές ασφαλών καταφυγίων. Η εικόνα της Κίνας, όπως προκύπτει από τα τελευταία στοιχεία που δόθηκαν στη δημοσιότητα μέσα στην εβδομάδα, φέρουν την οικονομία της να επιβραδύνεται τον Απρίλιο. Δεν συμμερίζο-

νται, πάντως, όλοι αυτή την οπτική. Ο Αλβιν Ταν, επικεφαλής του τομέα στρατηγικής συναλλάγματος στην RBC Capital Markets, αμφισβητεί το επιχείρημα περί ζήτησης για ασφαλή καταφύγιο. Επισημαίνει, αντιθέτως, πως όταν επικρατεί ανησυχία μεταξύ επενδυτών, οι μετοχές πέφτουν. Και ο δείκτης S&P 500 παραμένει στάσιμος από τα μέσα Απριλίου, αλλά από την αρχή του έτους έχει σημειώσει άνοδο άνω του 8%. Σύμφωνα με τον Ταν, παίζει ρόλο η ανησυχία των επενδυτών πως η Fed δεν έχει ακόμη κατορθώσει να ανακόψει τον πληθωρισμό. Έρευνα του Πανεπιστημίου του Μίσιγκαν που δόθηκε στη δημοσιότητα την περασμένη εβδομάδα καταδεικνύει πως οι προσδοκίες των καταναλωτών για άνοδο του πληθωρισμού βρίσκονται στο υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων πέντε ετών και οδηγούν σε άνοδο τόσο τις αποδόσεις των ομολόγων όσο και το δολάριο.

Άλλοι αναλυτές εκτιμούν πως παίζουν ρόλο ορισμένοι εντελώς τεχνικοί παράγοντες και συγκεκριμένα τα υπερβολικά πολλά στοιχεία επενδυτών στην πτώση του δολαρίου, το γνωστό σορτάρισμα κατά του αμερικανικού νομίσματος. Την περασμένη εβδομάδα αυτά τα σορτάρισματα από hedge funds έφθασαν στα 14,56 δις. δολ. και ήταν τα περισσότερα από τα μέσα του 2021. Το παράδοξο είναι πως

αυτά τα στοιχήματα στην πτώση του δολαρίου μπορούν να οδηγήσουν σε άνοδο του. Αν την εποχή που γίνονται αυτά τα στοιχήματα τύχει να σημειώσει ελαφρά άνοδο το δολάριο, τότε ορισμένοι από όσους το σορτάρισαν είναι αναγκασμένοι να κλείσουν τις θέσεις τους και να αγοράσουν δολάρια, οδηγώντας σε άνοδο των αξιών του.

Την ίδια στιγμή μειώνεται το μερίδιο του ευρώ στις διεθνείς συναλλαγές και τον περασμένο μήνα έφθασε στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων τριών ετών. Σύμφωνα με στοιχεία του συστήματος Swift, το μερίδιο των διασυνοριακών συναλλαγών που έγινε σε ευρώ μειώθηκε τον Απρίλιο στο 31,74% από το 32,64% στο οποίο ανερχόταν τον Μάρτιο. Αιτία είναι η αυξημένη χρήση του δολαρίου που συνεχίστηκε μετά την κατάρρευση μερικών περιφερειακών τραπεζών των ΗΠΑ. Έτσι το μερίδιο του δολαρίου αυξήθηκε στο 42,71% από το 41,74%. Παράλληλα, όμως, έπαιξε ρόλο και η αυξημένη χρήση του γουάν στις διασυνοριακές συναλλαγές. Όπως έχουν επισημανεί αναλυτές συναλλάγματος, το νόμισμα της Κίνας επωφελήθηκε από τον οικονομικό πόλεμο ανάμεσα στην Δύση και τη Ρωσία, καθώς αυξήθηκε σημαντικά η διεθνής χρήση του από τη στιγμή που επιβλήθηκαν οι κυρώσεις της Δύσης κατά της Μόσχας.

REUTERS, BLOOMBERG

Διευρύνεται το χάσμα πλούσιων - φτωχών χωρών

Πόσα χρήματα χρειάζονται για να θεωρείται κανείς πραγματικά πλούσιος; Η απάντηση εξαρτάται από το πού μένει. Για να μπει κάποιος στο 1% των πλουσιότερων του Μονακό πρέπει η περιουσία του να φθάνει σε οκταψήφια επίπεδα, την ώρα που στη Ρουμανία κάτι παραπάνω από μισό εκατομμύριο δολάρια αρκούν για να θεωρείται κάποιος κρικόσος.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του διεθνούς κτηματομεσιτικού γραφείου Knight Frank, το όριο για να μπει κάποιος στο 1% των πλουσιότερων του Μονακό ανέρχεται σε 12,4 εκατ. δολάρια. Σημαντικά χαμηλότερο, αλλά και πάλι υψηλό, είναι το «κατώφλι» για το 1% στην Ελβετία (6,6 εκατ. δολάρια) και στην Αυστραλία (5,5 εκατ. δολάρια). Στις ΗΠΑ χρειάζονται 5,1 εκατ. δολάρια για να μπει στο κλαμπ των πραγματικά πλουσιών.

Σύμφωνα με το Bloomberg, τα στοιχεία επιβεβαιώνουν ότι η πανδημία και η αύξηση του κόστους ζωής έχουν διευρύνει

Για να θεωρηθεί κάποιος πλούσιος στο Μονακό χρειάζεται περιουσία 12,4 εκατ. δολ., ενώ στις Φιλιππίνες 57.000 δολάρια.

το χάσμα ανάμεσα στις πλούσιες και τις φτωχές χώρες. Για να μπει κάποιος στο 1% του Μονακό χρειάζεται περιουσία τουλάχιστον 200 φορές μεγαλύτερη σε σχέση με τα μόλις 57.000 δολάρια που χρειάζονται για να θεωρηθεί κάποιος πλούσιος στις Φιλιππίνες.

Τα νοικοκυριά χαμηλότερων εισοδημάτων σε όλο τον κόσμο νιώθουν το βάρος του πληθωρισμού, ο οποίος τα αναγκάζει να ξεδεύουν μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους για την κάλυψη των αναγκών τους σε τρόφιμα και στέγαση. Από την άλλη πλευρά,

οι 500 πλουσιότεροι άνθρωποι του κόσμου αύξησαν τη συνολική περιουσία τους σχεδόν κατά 600 δις. δολάρια φέτος, σύμφωνα με το Bloomberg Billionaires Index, με τον CEO της Meta και δημιουργό του Facebook, Μαρκ Ζούκερμπεργκ, να κερδίζει τα περισσότερα.

«Η αυξανόμενη ανισότητα διεθνώς θα μπορούσε να οδηγήσει στο να μπει στο μικροσκοπικό αυτή η ομάδα - κυρίως με σκέψεις για μεγαλύτερη φορολόγηση των περιουσιακών στοιχείων και ακόμη και των εκπομπών ρύπων», σημειώνει η Φλόρα Χάρλεϊ της Knight Frank.

Η κληρονομία της πανδημίας και οι επιπτώσεις από τη μεγάλη αύξηση των επιτοκίων ήταν, σύμφωνα με την Knight Frank, οι παράγοντες που καθόρισαν τις εξελίξεις στο μέγεθος του πλούτου το 2022. Η ισχυρή οικονομική ανάκαμψη του 2021 και η αντιστροφή των οικονομικών τάσεων το 2022 αποτυπώθηκαν στο πλήθος των πολυεκατομμυριούχων

(30 εκατ. δολάρια και πάνω), που είχε σπάσει ρεκόρ με την αύξηση του κατά 9,3% το 2021, αλλά μειώθηκε κατά 3,8% το 2022.

Ο συνολικός πλούτος των ατόμων πολύ υψηλής εισοδηματικής στάθμης μειώθηκε κατά 10% το 2022, σε μεγάλο βαθμό γιατί τα δύο πέμπτα των χαρτοφυλακίων τους είναι τοποθετημένα σε μετοχές και ομόλογα, σε μια εποχή που ένα παραδοσιακό χαρτοφυλάκιο 60/40 (60% σε μετοχές και 40% σε ομόλογα) εμφάνισε τις χειρότερες επιδόσεις του από τη δεκαετία του 1930 στις ΗΠΑ.

Φωτεινό σημείο για το 2022 υπήρξαν οι αγορές των ακινήτων, καθώς τα στοιχεία της Knight Frank δείχνουν ότι οι τιμές σε 100 αγορές prime ακινήτων αυξήθηκαν κατά μέσον όρο κατά 5,2%.

Σε κάθε περίπτωση, η πτώση του 2022 ήταν μάλλον ένα «διάλειμμα». Για τα επόμενα πέντε χρόνια ο αριθμός των εκατομμυριούχων διεθνώς αναμένεται να αυξηθεί κατά 56,9%, ξεπερνώντας τα 100 εκατομμύρια άτομα.

Πράσινες επενδύσεις 10 δισ. ευρώ προσείλκυσε σε δύο χρόνια η Γαλλία

Ηγείται της ευρωπαϊκής κούρσας για την ανάπτυξη καθαρών τεχνολογιών

Μέσα σε μόλις δύο χρόνια, η Γαλλία έχει διασφαλίσει τουλάχιστον 10 δισ. ευρώ μέσω επικείμενων επενδύσεων σε μπαταρίες ηλεκτρικών οχημάτων και άλλου είδους σχετικά υλικά, με αποτέλεσμα να ηγείται της ευρωπαϊκής κούρσας για πράσινες τεχνολογίες. Το οικοσύστημα που δημιουργεί σταδιακά η Γαλλία δεν περνάει σε καμία περίπτωση απαρατήρητο, καθώς κατά μήκος της Γηραιάς Ηπείρου γίνονται προσπάθειες προσέλκυσης κεφαλαίων για καθαρές τεχνολογίες,

Ο Γάλλος πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν με τον ιδρυτή της ProLogium Technology, Βίνσεντ Γιανγκ, κατά την επίσημή τους σε εργοστάσιο της Δουνκέρκης. Η ProLogium έχει δεσμευθεί για επένδυση έως 5,2 δισ. ευρώ.

Τελευταίο μεγάλο deal, η δημιουργία εργοστασίου μπαταριών στη Δουνκέρκη από την ταϊβανέζικη ProLogium Technology.

αφενός για να μειωθεί η εξάρτηση από την Κίνα, αφετέρου για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα απέναντι στις ΗΠΑ.

Συγκεκριμένα, το ορόσημο των 10 δισ. ευρώ επιτεύχθηκε πριν από μερικούς μήνες, όταν η εταιρεία κατασκευής μπαταριών ProLogium Technology με έδρα την Ταϊβάν επέλεξε –ανάμεσα σε 90 τοποθεσίες σε 13 χώρες– τη Δουνκέρκη για να στίσει το πρώτο εργοστάσιό της στην Ευρώπη. Η επιλογή αυτή ήρθε ως αποτέλεσμα «μιας πολύ σπ-

μαντικής και καθοριστικής συνάντησης» του ιδρυτή της, Βίνσεντ Γιανγκ, με τον Γάλλο πρόεδρο Εμανουέλ Μακρόν, όπως δήλωσε ο εκτελεστικός αντιπρόεδρος της εταιρείας στο τμήμα διεθνούς ανάπτυξης.

Σύμφωνα με τον ίδιο, στη συνέχεια υπήρξε μεγάλη στήριξη από τη γαλλική κυβέρνηση, την περιοχή και τις τοπικές αρχές, με αποτέλεσμα εντέλει η ProLogium να δεσμευθεί για επένδυση έως 5,2 δισ. ευρώ.

Εχοντας διασφαλίσει τις επενδύσεις αυτές, ο Γάλλος πρόεδρος προβάλλει το αποτύπωμα στην τοπική κοινωνία (εκτιμάται αύξηση 16.000 θέσεων εργασίας τα επόμενα δέκα χρόνια), η οποία

παραδοσιακά στηρίζει την ακροδεξιά αντίπαλό του, Μαρίν Λεπέν. Παράλληλα, προβάλλει την πρόοδο που γίνεται σε ορισμένους τομείς, ώστε να απορροφήσει τις αντιδράσεις για το εξαιρετικά αντιδημοφιλές σχέδιο για αύξηση του ορίου συνταξιοδότησης στη χώρα.

Ταυτόχρονα όμως, η πρόοδος αυτή αποτελεί παράδειγμα για ολόκληρη την Ευρώπη, η οποία εξαρτάται σχεδόν εξ ολοκλήρου από τις μπαταρίες που κατασκευάζονται στην Ασία και προσπαθεί να δημιουργήσει ένα ανταγωνιστικό οικοσύστημα με φοροπαλλαγές και επιχορηγήσεις. Ενδεικτικά, η ProLogium ενδέχεται να λάβει έως και 1,5 δισ. ευρώ σε

επιχορηγήσεις από τις γαλλικές αρχές, σύμφωνα με την εφημερίδα Les Echos. Αντίστοιχα, η Γερμανία υποσχέθηκε 1 δισ. ευρώ σε κρατική στήριξη προς τη σουηδική εταιρεία κατασκευής μπαταριών Northvolt για την ανέγερση εργοστασίου στη χώρα.

Εξ ου και γίνεται λόγος για αυξημένο ανταγωνισμό μεταξύ των ιδίων των ευρωπαϊκών χωρών. «Συμβάλλει στην περαιτέρω ανάπτυξη ενός πόλου στη βόρεια Γαλλία, ο οποίος μετατρέπεται σε κρίσιμο κομμάτι της μετάβασης στην ηλεκτροκίνηση», δήλωσε από την πλευρά του ο Αλεξάντρ Μαριάν, εκτελεστικός διευθυντής της συμβουλευτικής εταιρείας AlixPartners. «Δεν θα έπρεπε να το βλέπουμε αυτό σαν Γαλλία εναντίον Γερμανίας και ποιος νικάει ή ποιος χάνει. Είναι καλό για την Ευρώπη και αυτό έχει σημασία», συμπλήρωσε ο ίδιος, μιλώντας στο Bloomberg. Εκτός από την ανάγκη απεξάρτησης από την Κίνα, τα σχέδια της Ευρώπης σχετικά με τις πράσινες τεχνολογίες επισπεύσθηκαν μετά την εφαρμογή του αμερικανικού νόμου για τη μείωση του πληθωρισμού (IRA), ο οποίος έγινε «μαγνήτης» για τις βιομηχανίες, προσφέροντας φοροαπαλλαγές 370 δισ. δολαρίων για τη μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος, καθώς και κίνητρα για την ενίσχυση της εγχώριας παραγωγής. «Φτάνουμε μια βιομηχανική πολιτική, ώστε να είμαστε ανταγωνιστικοί εναντίον της Κίνας και των ΗΠΑ», έχει δηλώσει χαρακτηριστικά ο Μακρόν.

Οι δέκα πιο φιλικές χώρες της Ευρώπης για ανάπτυξη startup

Επι ευρωπαϊκού εδάφους βρίσκεται το «top 10» των πιο φιλικών χωρών για δημιουργία startup το 2023, με την Ευρώπη να κερδίζει πόντους στον παγκόσμιο χάρτη των πιο δυναμικών οικοσυστημάτων καινοτομίας. Οι δέκα χώρες κερδίζουν για το 2023 τον τίτλο των πιο φιλικών περιοχών του κόσμου για να ιδρύσει κανείς μια startup, με την Ελλάδα, ωστόσο, να μην καταφέρνει να κατοχυρώσει μια θέση σε αυτό το «top 10». Η πιο φιλική χώρα για startups, κατά το τρέχον έτος, είναι η Τσεχία, με τη Φινλανδία να ακολουθεί στη δεύτερη θέση και τη Σουηδία να κατατάσσεται τρίτη. Στη λίστα των «Best countries to launch a startup» για το 2023, που συντάξε το Business Name Generator και επικαλείται ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Πληροφορικής και Επικοινωνιών Ελλάδος, ακολουθεί η Εσθονία, ενώ την πρώτη πεντάδα, παγκοσμίως, συμπληρώνει η Σλοβακία. Μεγάλη Βρετανία, Ολλανδία, Αυστρία, Δανία και Πορτογαλία επίσης κατατούν για το 2023 μια θέση στην κατάταξη των πιο φιλικών οικοσυστημάτων για startups το 2023. Η αξιολόγηση των χωρών από το Business Name Generator γίνεται με βάση μια σειρά από κριτήρια, τόσο οικονομικά (ισχύοντες φορολογικοί συντελεστές, πορεία του ΑΕΠ, κόστος των διαδικασιών εκκίνησης μιας startup), όσο και κοινωνικά (ποιότητα ζωής, βαθμός ευτυχίας των πολιτών). Προκειμένου να καταρτίσει το «top 10», ο οργανισμός

αξιολόγησε συνολικά 50 χώρες παγκοσμίως.

Η Τσεχία βρίσκεται στην κορυφή των προτιμητέων προορισμών για την ίδρυση μιας startup το 2023, με βάση τις πολύ καλές επιδόσεις της σε μια σειρά από τομείς.

Το κόστος για την εκκίνηση μιας startup αντιστοιχεί στο 1,1% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, ενώ το κόστος εργασίας θεωρείται λογικό, με μισθούς κατά μέσον όρο 1.800 δολ. τον μή-

Η Ευρώπη κερδίζει πόντους στον παγκόσμιο χάρτη των πιο δυναμικών οικοσυστημάτων καινοτομίας.

να. Η Φινλανδία αναδείχθηκε η δεύτερη καλύτερη χώρα για startups στον κόσμο το 2023, καθώς οι επιχειρήσεις φορολογούνται με 20% και η έναρξη λειτουργίας μιας εταιρείας (διαδικασίες εκκίνησης) αντιστοιχεί μόλις στο 0,7% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Η Σουηδία κατέλαβε την τρίτη θέση λόγω του χαμηλού κόστους έναρξης μιας startup, που αντιστοιχεί μόλις στο 0,5% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Η Μεγάλη Βρετανία, από την πλευρά της, κατέλαβε την 6η θέση στη συνολική κατάταξη, ξεπερνώντας όλες τις άλλες χώρες του G7, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών και της Γερμανίας.

Brought to you by:

Alumil
Building excellence every day

ΤΟΝ ΜΑΪΟ ΚΑΘΕ ΣΑΒΒΑΤΟ & ΚΥΡΙΑΚΗ 21:00 ΣΤΟ MOVIES BEST HD

Biography ..month..

• Τα καλύτερα σενάρια βγαίνουν από τη ζωή •

SON OF THE SOUTH (Σάββατο 6/5)
PRIZEFIGHTER: THE LIFE OF JEM BELCHER / Ο ΑΗΤΤΗΤΟΣ (Κυριακή 7/5)
KINSEY / KINSEY - ΑΣ ΜΙΛΗΣΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΟ ΣΕΞ (Σάββατο 13/5)
WALK THE LINE (Κυριακή 14/5)
HOFFA (Σάββατο 20/5)
JFK / JFK: Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΟΥ ΧΑΡΑΧΤΗΡΕΣ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΜΑΣ (Κυριακή 21/5)
SAVING MR BANKS / Η ΜΑΓΙΚΗ ΟΜΠΡΕΛΑ (Σάββατο 27/5)
EDDIE THE EAGLE / ΕΝΤΙ Ο ΑΕΤΟΣ (Κυριακή 28/5)

Το κανάλι διατίθεται από τις συνδρομητικές πλατφόρμες CABLENET και CYTAVISION

MOVIES HD **MESIMVRIA**
www.mesimvria.com

ENJOY YOUR WEEKENDS AT

MASTERS
tennis academy

Κρατήσεις Γηπέδων τα Σαββατοκύριακα στην Ακαδημία Masters Tennis Academy. € 20.00 την ώρα.

Περισσότερες πληροφορίες στο: 99631669, 99606689 και 22105929

#HellenicBankMASTERS

ΧΟΡΗΓΟΙ:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ, KINSEY, perrier, McDonald's, cablenet, Babolat, Nicosia, KTOP FM, Electroline

POWERED BY

Πάνω από 8 δισ. δόθηκαν το 2022 για αγορές κατοικιών

115.000 ευρώ η μέση αξία όσων αγοράστηκαν με στεγαστικό δάνειο

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Σε περισσότερα από 8 δισ. ευρώ υπολογίζονται τα κεφάλαια που επενδύθηκαν το 2022 για την αγορά κατοικίας πανελλαδικά, δείγμα της ανοδικής πορείας της ζήτησης, αλλά και των τιμών. Το ποσό αυτό προκύπτει υπολογίζοντας τόσο το γεγονός ότι οι τράπεζες δεν χρηματοδοτούν πλέον το 100% της αξίας των προς αγορά ακινήτων, όσο και το ότι μόλις το 20% των αγοραπωλησιών πραγματοποιείται μέσω τραπεζικού δανεισμού.

Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία της ΤτΕ, συνολικά το 2022 εκταμιεύθηκαν στεγαστικά δάνεια 1,1 δισ. ευρώ, ποσό που ναι μεν ήταν αυξημένο κατά 42% σε σύγκριση με το 2021, ωστόσο εξακολουθεί να αποτελεί μόλις το 10% των αντίστοιχων κεφαλαίων που χορηγούνταν την περίοδο της «φούσκας» στην αγορά ακινήτων. Οπως σημειώνει η ΤτΕ, την περίοδο 2005-2007 κατά μέσον όρο εκταμιεύονταν ποσά της τάξεως των 12 δισ. ευρώ ετησίως.

Για το 2022, υπολογίζεται ότι οι τράπεζες χρηματοδοτούν περίπου το 65% της αξίας του προς απόκτηση ακινήτου. Αυτό σημαίνει ότι η συνολική αξία των ακινήτων που αποκτήθηκαν με τραπεζικό δανεισμό, ανήλθε σε 1,45 δισ. ευρώ. Αν το ποσό αυτό ήταν το 20% του συνόλου, τότε η συνολική αξία των επενδύσεων που έγιναν στην αγορά ακινήτων ανήλθε σε 8,4 δισ. ευρώ. Υπενθυμίζεται ότι μόνο 2 δισ. ευρώ

ήταν και τα κεφάλαια που εισέρρευσαν από το εξωτερικό για την αγορά ακινήτων στην Ελλάδα.

Ενα ακόμη ενδιαφέρον στοιχείο έγκειται και στη χαμηλή αξία των ακινήτων που χρηματοδοτούν οι τράπεζες. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ για το τέταρτο τρίμηνο, οι συνολικές εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση κατοικίας ανήλθαν σε 337 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση κατά 31,4% σε ετήσια βάση. Ειδικότερα, χορηγήθηκαν 4.069 δάνεια, μέσης αξίας 82,7 χιλιάδων ευρώ, με το ποσοστό χρηματοδότησης να διαμορφώνεται στο 61% της αξίας. Αυτό σημαίνει ότι η μέση αξία των ακινήτων που αποκτήθηκαν με δάνειο κατά τους τελευταίους τρεις μήνες του 2022, διαμορφώθηκε σε μόλις 115.000 ευρώ.

Πρόκειται για μια σαφή ένδειξη ότι όσοι αναζητούν χρηματοδότηση για αγορά ακινήτου είναι εκείνοι με χαμηλή ρευστότητα. Πάντως, κατά το τέταρτο τρίμηνο του έτους, οι συνολικές επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν εκτιμάται πως ξεπέρασαν τα 2,15 δισ. ευρώ, εάν υπολογιστούν και οι αγορές που χρηματοδοτήθηκαν αποκλειστικά με ίδια κεφάλαια.

Παράλληλα, όπως δείχνει η εξέλιξη των χορηγήσεων κατά τη διάρκεια του 2022, η αύξηση των επιτοκίων που σημειώθηκε είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί η μέση αξία των ακινήτων που χρηματοδοτούνται, παρά το γεγονός μάλιστα ότι οι τιμές εμφανίζουν έντονα ανοδική τάση. Δηλαδή, οι δανειολήπτες αναπροσάρμοσαν

Το 2022 χορηγήθηκαν 4.069 δάνεια, μέσης αξίας 82,7 χιλιάδων ευρώ, με το ποσοστό χρηματοδότησης να διαμορφώνεται στο 61% της αξίας του ακινήτου.

Πέρυσι εκταμιεύθηκαν στεγαστικά ύψους 1,1 δισ., όταν την περίοδο 2005-2007 έφθαναν στα 12 δισ. ευρώ ετησίως.

τις απαιτήσεις τους και προτιμήσαν τελικά να αποκτήσουν κατοικίες χαμηλότερων προδιαγραφών, συγκριτικά με το πρώτο εξάμηνο του 2022, όταν δεν είχε ακόμη ξεκινήσει η προσαρμογή της νομισματικής πολιτικής, που αύξησε σημαντικά και το κόστος δανεισμού.

Ειδικότερα, με βάση τα στοιχεία που αναφέρονταν στην προηγούμενη έκθεση της ΤτΕ για τη χρ-

ματοπιστωτική σταθερότητα, υπολογίζεται ότι η μέση αξία των κατοικιών που αποκτήθηκαν με στεγαστικό δάνειο κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022, διαμορφώθηκε σε 124.740 ευρώ, δηλαδή σχεδόν 20% ακριβότερα, έναντι του τέταρτου τριμήνου του ίδιου έτους.

Το πρώτο εξάμηνο, η μέση εκταμίευση διαμορφώθηκε σε 75,6 χιλιάδες ευρώ, ενώ κατά μέσον όρο οι τράπεζες χρηματοδότησαν το 65% της αξίας των ακινήτων που προορίζονταν για ιδιοκατοίκηση. Συνολικά για το πρώτο εξάμηνο, εκταμιεύθηκαν στεγαστικά δάνεια ύψους 500 εκατ. ευρώ.

Εν τω μεταξύ, ο ρυθμός αύξησης των τιμών πώλησης κατοικιών σημείωσε σημαντική αύξηση στη διάρκεια του 2022. Ειδικότερα, συνολικά για το 2022 η μέση αύξηση άγγιξε το 11,1%, από 7,6%

το 2021 και 4,5% το 2020. Σημαντική ήταν και η επιτάχυνση από τρίμηνο σε τρίμηνο, καθώς κατά το πρώτο τρίμηνο οι τιμές ενισχύθηκαν 9,9% ετησίως, αλλά η αύξηση τα επόμενα τρίμηνα διαμορφώθηκε σε 10,4%, 11,7% και 12,2%, αντίστοιχα, έως το τέταρτο τρίμηνο του έτους.

Σύμφωνα με την ανάλυση της ΤτΕ, «οι προσδοκίες για την ελληνική αγορά κατοικίας παραμένουν θετικές, αφού βραχυπρόθεσμα το επενδυτικό ενδιαφέρον από το εξωτερικό θα παραμείνει έντονο, ιδίως για περιοχές με τουριστικά χαρακτηριστικά ή για συγκεκριμένες προνομιακές θέσεις στο λεκανοπέδιο της Αττικής».

Μεσοπρόθεσμα, η ΤτΕ σημειώνει ότι πρωτοβουλίες σχετικές με τη στήριξη για απόκτηση κατοικίας σε συγκεκριμένες κατ-

Οι συνολικές εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση κατοικίας ανήλθαν σε 337 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση κατά 31,4% σε ετήσια βάση.

γορίες νοικοκυριών (π.χ. νέοι, ευάλωτες κοινωνικές ομάδες) καθώς και την ανακαίνιση παλαιών κατοικιών (π.χ. προγράμματα «Σπίτι μου» και «Ανακαινίζω - Εξοικονομώ/Ενοικιάζω») αναμένεται να συμβάλουν στη βελτίωση του κτιριακού αποθέματος, αλλά και στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των νοικοκυριών αυτών.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ**

Η σημερινή εικόνα τιμών και ενοικίων

Με το κεφάλαιο της επιβολής του μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ ύψους 5% στην πρώτη κατοικία ως μέτρο άσκησης κοινωνικής πολιτικής να βαίνει επιτέλους προς διευθέτηση, φεύγει ένα ακανθώδες θέμα που προκαλεί κενό αέρος εδώ και χρόνια στην αγορά των ακινήτων.

Αυτό φυσικά έχει δύο οπτικές γωνίες που μπορεί να το δει κάποιος: την οπτική γωνία του αγοραστή που επωφελείνεται από τις υφιστάμενες διατάξεις, και την οπτική γωνία του αγοραστή που επωφελείνεται από τις (προδιαγραφόμενες) νέες διατάξεις. Φυσικά, μιας και οι υφιστάμενες διατάξεις είναι πολύ πιο χαλαρές, τα άτομα σε αυτήν την περίπτωση είναι πολύ περισσότερα. Οι αγοραστές λοιπόν που επωφελούνται περισσότερο από τις υφιστάμενες διατάξεις σπεύδουν να κλειδώσουν ένα deal τώρα και αυτό έχει ως συνέπεια την αύξηση στη ζήτηση, που με τη σειρά της εξασκεί αυξητική πίεση στις τιμές.

Είναι κατανοητό πως η κίνηση για αγορά κατοικίας και δη μιας πρώτης κατοικίας, δεν είναι εύκολο εγχείρημα. Η προφανής απαίτηση για οικονομική δέσμευση 3-4 δεκαετιών από νεαρά άτομα που δεν έχουν μεγάλη εμπειρία στον επαγγελματικό στίβο, σίγουρα προκαλεί άγχος, πολλή σκέψη και προβληματισμό. Γι' αυτό και απαιτείται ξεκάθαρη πορεία πλεύσης, καθορισμός ενός εφικτού πλαισίου απαι-

Σε ό,τι αφορά στα ενοίκια, αυτή η περίοδος θεωρείται ως μια περίοδος που είναι πιο άνετη για τον ενοικιαστή που ψάχνει να στεγαστεί.

τήσεων και συμβιβασμών, και ακολουθώντας ενδελεχώς έρευνα έχοντας συμβούλους άτομα που έχουν τη γνώση και το εκτόπισμα να τους βοηθήσουν και όχι άτομα που είναι ευκαιριακοί διαμεσολαβητές του συστήματος. Όλα αυτά σίγουρα προκαλούν ένα τελευταίο κύμα αναστάτωσης στην αγορά, επειδή η εποχή του υφιστάμενου συστήματος φθάνει σε ένα τέλος και το διάστημα που μένει είναι ενδεχομένως μικρό για να ληφθούν οι σωστές αποφάσεις χωρίς πίεση. Όμως, από εκεί και πέρα θεωρούμε πως η εφαρμογή των νέων διατάξεων θα φέρει μια σχετική ομαλοποίηση στην αγορά.

Τι συμβαίνει όμως με τις τιμές και τα ενοίκια γενικότερα;

Οι τιμές για κάποιο μικρό διάστημα τώρα, φαίνονται να παρουσιάζουν μια σχετική σταθεροποίηση η οποία όμως θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως είναι περισσότερο συγκυριακή παρά ουσιαστική. Έχουμε αφενός το κατα-

Οι τιμές για κάποιο μικρό διάστημα τώρα, φαίνονται να παρουσιάζουν μια σχετική σταθεροποίηση η οποία όμως θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως είναι περισσότερο συγκυριακή παρά ουσιαστική.

σκευαστικό κόστος να παρουσιάζει μικρότερες αυξήσεις επειδή κάποια υλικά μειώθηκαν σε σχέση με πέρυσι και ο πληθωρισμός είναι επίσης μειωμένος. Έτσι, από πλευράς προσφοράς βλέπουμε μικρότερες έως και μηδενικές αυξήσεις στις ζητούμενες τιμές πώλησης το τελευταίο διάστημα. Αφετέρου, έχουμε και το αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης αύξησης των επιτοκίων που οδήγησε σε μια σχετική κάμψη στον νέο δανεισμό και άρα μια ανάλογη κάμψη στη νέα ζήτηση -ιδίαιτερα από εγχώριους αγοραστές. Όμως, τα πιο πάνω δεδομένα δεν αποτελούν εχέγγυο για έναν επικείμενο κύκλο πτώσης τιμών επειδή στην εξίσωση υπάρχει και η ζήτηση που προέρχεται από ξένους η οποία εξακολουθεί να είναι δυνατή. Μια μικρή μεταβολή της ζήτησης προς τα πάνω θα οδηγήσει (ceteris paribus) σε ένα νέο αυξητικό ράλι τιμών. Φυσικά να τονίσουμε πως αυτή η κατάσταση με τις κυρώσεις (των λίγων) κάνει μεγάλη ζημία στη φήμη της Κύπρου που μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά εναντίον των απευθείας σοβαρών επενδύσεων στη χώρα μας με όλα τα αρνητικά συνεπακόλουθα. Σε ό,τι αφορά στα ενοίκια, αυτή η περίοδος θεωρείται ως μια περίοδος που είναι πιο άνετη για τον ενοικιαστή που ψάχνει να στεγαστεί. Και ο λόγος έχει να κάνει με το γεγονός πως η πανεπιστημιακή ακαδημαϊκή χρονιά τελει-

ώνει και πολλά διαμερίσματα μπαίνουν ξανά στην αγορά ενισχύοντας την προσφορά. Άρα, εκεί που υπήρχαν μηδανιμένες επιλογές, τώρα ενδεχομένως να υπάρχουν περισσότερες. Παρόλο που ο πληθωρισμός και οι αξίες των επενδυτικών αυτών ακινήτων επέφεραν και οσοβαρές αυξήσεις στα ενοίκια το προηγούμενο διάστημα, αυτήν την περίοδο βλέπουμε και μια σταθεροποίηση στα ύψη ενοικίων λόγω της αύξησης στην προσφορά. Το σίγουρο είναι πως το αργότερο από τον ενοικιαστή, ο ενοικιαστής θα ήταν καλό να έρθει σε μια συμβιβαστική λύση μαζί του, επειδή αυτή ίσως να είναι η καλύτερη επιλογή για την τσέπη του, αναγνωρίζοντας πως και ο ιδιοκτήτης δικαιούται αποζημίωση για τον πληθωρισμό αλλά και για το αυξημένο κόστος συντήρησης της επένδυσής του.

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

Ναι, ψηφίζουμε, αλλά πώς; Από την ανάλυση των πρόσφατων εκλογικών αναμετρήσεων σχηματίζεται το παζλ της προηγούμενης δεκαετίας και το πολιτικό σκηνικό που διαμορφώθηκε από δύο κρίσεις, μια οικονομική και μια υγειονομική.

Πώς ψηφίζουν οι Έλληνες;

Οι εκλογές του 2019 μοιάζουν με τις εκλογές του Μαΐου 2023. Αραγε το κοιμματικό σύστημα έχει σταθεροποιηθεί;

Η εκλογική συμπεριφορά των Ελλήνων - Ανάμεσα στα μνημόνια και την πανδημία
επιμ. Βάλια Αρανίτου, Βασιλική Γεωργιάδου, Μάνος Τσατσάνης
εκδ. Gutenberg, 2022, σελ. 361

Του ΔΗΜΗΤΡΗ Α. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ενώ οι πολιτικοί επιστήμονες εύλογα τοποθετούν τις εκάστοτε εκλογές σε ιστορικό πλαίσιο, ώστε να έχουν μέτρο σύγκρισης των εκλογικών αποτελεσμάτων με προγενέστερα αποτελέσματα, οι σημερινές εκλογές επιτρέπουν συγκρίσεις μόνο με το άμεσο παρελθόν, τις εκλογές του Ιουνίου 2019. Οι τέσσερις προγενέστερες εκλογές (του 2012 και του 2015) είχαν διεξαχθεί σε συνθήκες οικονομικής κρίσης. Οι εκλογές του 2019 ήταν οι πρώτες μετά την κρίση και έλαβαν χώρα πριν από την πανδημία. Μοιάζουν με τις εκλογές του Μαΐου 2023 (χωρίς οικονομική κρίση και μετά την πανδημία). Σημαίνει άραγε αυτό ότι έχουν σταθεροποιηθεί το κοιμματικό σύστημα και η εκλογική συμπεριφορά;

Οι Μ. Σπουρδαλάκης και Χ. Τάσσης εκτιμούν ότι ο νέος δικομματισμός της προηγούμενης δεκαετίας (Ν.Δ., ΣΥΡΙΖΑ) δεν είναι παγιωμένος, εκτιμούν οι καθηγητές Μ. Σπουρδαλάκης και Χ. Τάσσης.

Ο νέος δικομματισμός της προηγούμενης δεκαετίας (Ν.Δ., ΣΥΡΙΖΑ) δεν είναι παγιωμένος, εκτιμούν οι καθηγητές Μ. Σπουρδαλάκης και Χ. Τάσσης.

να παγιωμένος, γιατί οι δύο πόλοι είναι εσωτερικά ασταθείς. Ισχυρίζονται ότι η μεν Ν.Δ. έχει μετασχηματιστεί από κεντροδεξιό σε ακροδεξιό κόμμα, πράγμα που δημιουργεί εντάσεις στο εσωτερικό της, ενώ το συγκροτητικό «επιτελικό κράτος» επίσης υπονομεύει την κοινωνική εκπροσώπηση. Ο δε ΣΥΡΙΖΑ πάσχει από άλλες εντάσεις, καθώς μετά το 2019 μετακινήθηκε ιδεολογικά προς το «μετριοπαθέστεχνοκρατικό κέντρο», ενώ οργανωτικά το 2019-2022 υπέστη ακατάστατη «προεδροποίηση» στην κορυφή του. Αντιθέτως, ο Α. Χρυσόγελος επιχειρηματολογεί ότι η Ν.Δ. έχει συγκεντρώσει την υποστήριξη συμβατών μεταξύ τους ψηφοφόρων, οικονομικά φιλελεύθερων, κοινωνικά συντηρητικών και εθνοκεντρικά δεξιών (στα εξωτερικά θέματα) και χαρακτηρίζεται από συνοχή μεταξύ της συντηρητικής βάσης του κόμματος και της κεντρικής φιλελεύθερης ηγεσίας της. Και οι δύο απόψεις θα είναι υπό δοκιμή στις εθνικές και αυτοδιοικητικές εκλογές του 2023 και στις ευρωπαϊκές του 2024.

Οι Β. Γεωργιάδου και Α. Ρόρη συγκρίνουν τις κοινωνικές βάσεις της Χρυσής Αυγής και της Ελληνικής Λύσης. Προειδοποιούν ότι η Ακροδεξιά δεν είναι μια επιλογή διαμαρτυρίας περιθωριακών ψηφοφόρων

Οι Μ. Τσατσάνης και Γ. Τσιρμπας σχολιάζουν το φαινόμενο της υψηλότερης σε σύγκριση με το παρελθόν κοιμματικής ταύτισης στις εκλογές του 2019. Ενώ τότε 70% των ψηφοφόρων «αισθάνονταν κοντά» σε κάποιο κόμμα, υπήρχαν επίσης μερικοί που ήταν μόνο «συμπαθούντες» και άλλοι που ήταν «εκλογικά διαθέσιμοι». Όσο λιγότεροι είναι οι τελευταίοι τόσο σταθερότερο είναι το κοιμματικό σύστημα. Οι Ν. Δεμερτζής και Γ. Γεωργιάδου και Α. Ρόρη συγκρίνουν τις κοινωνικές βάσεις της Χρυσής Αυγής και της Ελληνικής Λύσης. Προειδοποιούν ότι η Ακροδεξιά δεν είναι μια επιλογή διαμαρτυρίας περιθωριακών ψηφοφόρων

γαράκνης συζητούν τη σχέση μεταξύ του ενδιαφέροντος για την πολιτική και της πολιτικής «επάρκειας» (καλύτερα: ικανότητας) των ψηφοφόρων. Πρόκειται για την ικανότητα του πολίτη να επηρεάζει τις πολιτικές εξελίξεις και τον βαθμό στον οποίο αυτός ή αυτή πιστεύει ότι οι κυβερνήτες ανταποκρίνονται στις αξιώσεις των πολιτών. Οι δύο συγγραφείς θεωρούν ότι στην Ελλάδα ενδιαφέρον και επάρκεια είναι συναισθήματα

Ένα συλλογικό έργο για τον τρόπο που λειτουργούμε όταν βρισκόμαστε στο παραβάν.

που αλληλοτροφοδοτούνται, ενώ η πολιτική συμμετοχή αυξάνει περισσότερο την πολιτική «επάρκεια» από ό,τι το πολιτικό ενδιαφέρον.

Οι Β. Αρανίτου και Π. Κουστένης εστιάζουν στην εκλογική συμπεριφορά της μεσαίας τάξης, το «κλειδί» της έκβασης των εκλογών του 2019. Όπως όμως εξηγούν, η τάξη αυτή διαχωρίζεται στα παραδοσιακά στρώματα που εγκαταλείποντας το ΠΑΣΟΚ, έγιναν πιο συντηρητικά και στα νέα μεσοαστικά στρώματα που μετά το 2010 έγιναν αριστερόστροφα.

Οι Γ. Μοσχονάς και Α. Σερίατος αναλύουν το αντι-ΣΥΡΙΖΑ ρεύμα, τους ψηφοφόρους που ιδίως μετά την πρώτη κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ (2015) «δεν θα ψηφίζαν ποτέ Σύριζα». Παρότι είναι ρεύμα ευρύ μεταξύ όλων των μεσαίων στρωμάτων, έχει ως πυρήνα τους μεσήλικους μικρούς και μεσαίους

επιχειρηματίες και ελεύθερους επαγγελματίες.

Οι Β. Γεωργιάδου και Α. Ρόρη συγκρίνουν τις κοινωνικές βάσεις της Χρυσής Αυγής και της Ελληνικής Λύσης. Προειδοποιούν ότι η Ακροδεξιά δεν είναι μια επιλογή διαμαρτυρίας περιθωριακών ψηφοφόρων, διότι έχει ευρύ υπόβαθρο αυταρχικών αντιλήψεων, μακρά παρουσία στο κοιμματικό σύστημα και ενισχυμένη δυναμική στη σημερινή Ελλάδα. Ο Κ. Ελευθερίου εντοπίζει συγκλίσεις μεταξύ των ψηφοφόρων των ΣΥΡΙΖΑ, ΚΚΕ και ΜΕΡΑ25. Αν και τα δύο τελευταία απορρίπτουν το πρώτο μετά την κυβερνητική θητεία του, υπάρχει μια κοινή μήτρα «ριζοσπαστικής αριστερής αντίληψης» στην κοινότητα.

Τέλος, ο Χ. Τάσσης εξετάζει τη στρατηγική του ΠΑΣΟΚ πριν και μετά το 2019 και τα όρια της δημοσκοπικής απήχης του. Αυτά έχουν διευρυνθεί μετά την αλλαγή στην ηγεσία του το 2021. Ωστόσο χρειάζονται αλλαγές στο κοιμματικό προσωπικό, στις κοινωνικές συμμαχίες και στον ιδεολογικό αυτοπροσδιορισμό του κόμματος.

Ο τόμος, αφιερωμένος στη μνήμη του Ηλία Νικολακόπουλου, είναι εξαιρετικό δείγμα δουλειάς της κοινότητας των νεότερων πολιτικών επιστημόνων.

Ο κ. Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και κύριος ερευνητής του ΕΛΙΑΜΕΠ.

«Οι πεταλούδες είναι ελεύθερες»

Ο Σταμάτης Φασουλής σκηνοθετεί στην Κύπρο το πιο πετυχημένο έργο στην ιστορία του Μπρόντγουεϊ

Επιμέλεια: **ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ**

Ένας από τους πιο σημαντικούς σκηνοθέτες του ελληνικού θεάτρου έρχεται για πρώτη φορά στην Κύπρο με ένα έργο που ονειρευόταν από το 1970 να ανεβάσει στη σκηνή. Ο Σταμάτης Φασουλής μαζί με ένα πολύ δυνατό καστ ηθοποιών, θα κάνουν πρεμιέρα την Πέμπτη 8 Ιουνίου στο Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας με το πιο πετυχημένο έργο στην ιστορία του Μπρόντγουεϊ. «Οι πεταλούδες είναι ελεύθερες» θεωρείται μία από τις ωραιότερες κωμωδίες του σύγχρονου παγκόσμιου θεάτρου, όπου το γέλιο και η συγκίνηση εναλλάσσονται μαγικά. Η παράσταση έχει φτιαχτεί ειδικά για το κυπριακό κοινό και οι πρόβες στην Αθήνα άρχισαν από τον περασμένο Απρίλιο.

Το έργο ανέβηκε για πρώτη φορά με τεράστια επιτυχία στο Μπρόντγουεϊ, το 1969, σε σκηνοθεσία του Έλληνοαμερικανού Μίλτον Κατσέλας. Τρία χρόνια αργότερα το έργο μεταφέρθηκε στον κινηματογράφο από τον ίδιο τον Gershe με πρωταγωνιστές τον πρωτοεμφανιζόμενο τότε Έντουαρντ Άλμπερτ, την Γκόλντι Χούντ και την Αϊλίν Χέκαρτ στον ρόλο της μητέρας (η μόνη απ' την αρχική διανομή της παράστασης).

Η Χέκαρτ τιμήθηκε για την ερμηνεία της με το Όσκαρ Καλύτερης Ηθοποιού σε δεύτερο Ρόλο, ενώ ο Έντουαρντ Άλμπερτ απέσπασε τη Χρυσή Σφαίρα Καλύτερου Πρωτοεμφανιζόμενου Ηθοποιού. Πρόκειται για μία από

τις μεγαλύτερες επιτυχίες στην ιστορία του Μπρόντγουεϊ, αφού έχει το ρεκόρ παραστάσεων με πάνω από 1.100 παραστάσεις και είχε σαρώσει όλα τα θεατρικά βραβεία. Στην Ελλάδα το έργο πρωτοπαρουσιάστηκε το 1970 με πρωταγωνιστές τον Γιάννη Φέρτη και την Ξένια Καλογεροπούλου, με τεράστια επιτυχία,

«Οι πεταλούδες είναι ελεύθερες» θεωρείται μία από τις ωραιότερες κωμωδίες του σύγχρονου παγκόσμιου θεάτρου, όπου το γέλιο και η συγκίνηση εναλλάσσονται μαγικά.

αφού παιζόταν για τρεις σεζόν σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Εκεί το είχε πρωτοδεί ο Σταμάτης Φασουλής και έβαλε σκοπό κάποτε να το ανεβάσει.

Η υπόθεση

Νέα Υόρκη, τέλη δεκαετίας του '60. Ο Ντον Μπέπκερ (Λευτέρης Ζαμπετάκης) κάνει την επανάσταση της ζωής του. Φεύγει από το ήσυχο προάστιο όπου ζούσε με την υπερπροστατευτική μητέρα του, κα Μπέικερ (Μίρκα Παπακωνσταντίνου) για να εγκατασταθεί μόνος του στο Μανχάταν. Το γεγονός ότι είναι τυφλός δεν τον εμποδίζει από το να κунηγήσει το όνειρό του: να γίνει επαγγελματίας

μουσικός. Η Τζιλ Τάννερ (Ντόρα Μακρυγιάννη) είναι μια απελπιστικά εκκεντρική νεαρή, χίπισσα και ανερχόμενη ηθοποιός. Μετακομίζει στο ακριβώς διπλανό διαμέρισμα. Γνωρίζονται, φλερτάρουν, ερωτεύονται. Καθώς καταφέρνουν να ανοίξουν την πόρτα που χωρίζει τα διαμερίσματά τους, ανοίγουν ταυτόχρονα και ένα νέο κεφάλαιο στη ζωή τους μακριά από στερεότυπα, περιορισμούς και προκαταλήψεις. Μέχρι τη στιγμή που εμφανίζεται από το πουθενά η μητέρα του Ντον, αλλά και ο σκηνοθέτης-μέντορας της Τζιλ, ο Ραλφ (Μαρίνος Κόνσολος). Πόσο ελεύθερες θα αποδειχτούν τελικά οι πεταλούδες;

Μια αστεία, τρυφερή, ζεστή και εξόχως πνευματώδης κωμωδία υπό τους ρομαντικούς ήχους της κιθάρας, με στακάτο ρυθμό, σπαρταριστούς διαλόγους και βασικό αφηγημά της την αισιοδοξία και την ελπίδα. Μέσα από ένα πανέξυπνο και διαπεραστικό κιοιμόρ, προσεγγίζει τα ζητήματα του αυτοπροσδιορισμού, του έρωτα, του θάρρους και της αλληλοκατανόησης.

Το τραγούδι της παράστασης έγραψε ο διακεκριμένος Κύπριος συνθέτης, των μεγάλων επιτυχιών, Γιώργος Θεοφάνους σε στίχους της σημαντικής στιχουργού Ελεάνας Βραχάλη.

Με φόντο την εποχή των λουλουδιών, την άκρατη απελευθέρωση και τον αέναο έρωτα, οι «Πεταλούδες» θα συνεπαίρουν το κοινό σε κάθε τους «στάση» σε όλες τις πόλεις της Κύπρου αυτό τον Ιούνιο.

Πρωταγωνιστούν: Μίρκα Παπακωνσταντίνου, Λευτέρης Ζαμπετάκης, Ντόρα Μακρυγιάννη και ο Μαρίνος Κόνσολος. **Μετάφραση - απόδοση:** Αλέξης Καλλιτσάς. **Σκηνικά - κοστούμια:** Λάκης Γενεθλής. **Φωτισμοί:** Alexander Jotovic. **Παραστάσεις:** Λευκωσία, Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας: **Πρεμιέρα** Πέμπτη 8 Ιουνίου, ώρα 9:00 μ.μ. Παρασκευή 9 Ιουνίου, ώρα 9:00 μ.μ. Σάββατο 10 Ιουνίου (διπλή παράσταση) απογευματινή 6:00 μ.μ. και βραδινή 9:00 μ.μ. **Λεμεσός,** Πατιχείο Θέατρο Λεμεσού: Κυριακή 11 Ιουνίου, Δευτέρα 12 Ιουνίου και Τρίτη 13 Ιουνίου, ώρα έναρξης παραστάσεων 9:00 μ.μ. **Πάφος,** Μαρκίδειο Θέατρο Πάφου: Τετάρτη 14 Ιουνίου, ώρα 9: μ.μ. **Λάρνακα,** Θέατρο «Σκάλα», Πέμπτη 15 Ιουνίου και Παρασκευή 16 Ιουνίου, ώρα έναρξης παραστάσεων 9:00 μ.μ.

Εισιτήρια: tickethour.com.cy και τα καταστήματα ACS σε όλη την Κύπρο
 • Σε κάθε θεατή θα δίνεται στην είσοδο του θεάτρου, δωροεπιταγή αξίας €20 για αγορές από τα καταστήματα Electroline.
 • Μέρος των καθαρών εσόδων θα διατεθούν για τη στήριξη του Ronald McDonald House Charities

Μια αστεία, τρυφερή, ζεστή και εξόχως πνευματώδης κωμωδία υπό τους ρομαντικούς ήχους της κιθάρας, με στακάτο ρυθμό, σπαρταριστούς διαλόγους και βασικό αφηγημά της την αισιοδοξία και την ελπίδα.

Η ΜΠΥΡΑ **ΚΕΟ** ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ

Οι πεταλούδες είναι ελεύθερες

TOY LEONARD GERSHE

ΜΙΡΚΑ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ **ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΖΑΜΠΕΤΑΚΗΣ** **ΝΤΟΡΑ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ** **ΜΑΡΙΝΟΣ ΚΟΝΣΟΛΟΣ**

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ **ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΦΑΣΟΥΛΗΣ** ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ **ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ**

ΛΕΥΚΩΣΙΑ
8,9,10 Ιουνίου
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΜΕΣΟΣ
11,12,13 Ιουνίου
ΠΑΤΤΙΧΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΠΑΦΟΣ
14 Ιουνίου
ΜΑΡΚΙΔΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΛΑΡΝΑΚΑ
15 & 16 Ιουνίου
ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΑΛΑ

ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ
ΘΑ ΔΙΑΤΕΘΕΙ
ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ

Tickethour **7777 7040**
.com.cy ΚΑΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ

ΧΟΡΗΓΟΙ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Αφίσα, η μαγεία ενός πολιτικού όπλου

Όταν η γραφιστική καλούνταν να επικοινωνήσει μηνύματα προς την κοινωνία με τρόπο σύντομο, συγκινητικό και ξεκάθαρο

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΡΑΪΣΚΟΥ

Σε ένα από τα πρώτα τραγούδια που έγραψε ο Μίκης Θεοδωράκης, τα «Δακρυσιμένα μάτια», οι στίχοι του αδελφού του, ποιητή και δημοσιογράφου Γιάννη Θεοδωράκη, μας μεταφέρουν στην καρδιά μιας πόλης: «As ήταν να ζω στους μεγάλους δρόμους, κάτω απ' τις αφίσες / Στα κιλιάνια χρώματα as ήταν να βρεθώ», μας λένε, και όσο κι αν η μελωδία είναι θλιμμένη και η διάθεση μελαγχολική, η σκηνή που σκιαγραφούν δονείται από έναν ζωηρό, ηλεκτροφόρο αστικό παλμό.

Αρκούν μονάχα δύο στοιχεία για να τη συνθέσουν: δρόμοι και αφίσες, λεωφόροι γεμάτες κίνηση και ασταμάτητη βροχή, και συστοιχίες από αφίσες που πλημμυρίζουν το φόντο σε «κιλιάνια χρώματα».

Στο ιστορικό και κοινωνικό της πλαίσιο, στα αστικά κέντρα της Ελλάδας των αρχών του '50, μια τέτοια εικόνα θα πρέπει να ήταν συνηθισμένη. Εμπορικές ταμπέλες καταστημάτων με προσεγμένη, πρωτότυπη καλλιγραφία φτιαγμένη στο χέρι, γιγαντοαφίσες υψηλής τέχνης στις προσόψεις των κινηματογράφων και νέων επιγραφές με καλαίσθητες γραμματοσειρές που άναβαν τα βράδια: αυτό που σήμερα ονομάζουμε «γραφιστικά», τότε μπορεί να μην είχε ακόμη αναγνωριστεί ή ονομαστεί, αλλά πρωταγωνιστούσε στην καθημερινότητα με τρόπο άορατο και οργανικό, λες και ήταν αναπόσπαστο κομμάτι της.

Πέραν όμως των εμπορικών αποστολών της, υπήρχαν και εκείνες οι φορές που η γραφιστική καλούνταν να επικοινωνήσει μηνύματα της κοινωνίας. Και τότε επιστρατεύονταν η αφίσα δρόμου, δοκιμασμένη με επιτυχία σε κρίσιμες, πανίσχυρο όχημα προπαγάνδας και επιρροής που μπορούσε να απλώσει το μήνυμά της ακούραστα σε ολόκληρους πληθυσμούς, διεκδικώντας ένα κομμάτι της προσοχής – και του υποσυνειδήτου τους.

Η αφίσα πρέπει να πει την ιστορία της με τρόπο σύντομο, συγκινητικό, αξεχαστο και ξεκάθαρο. Οπως είχε πει ένας από τους κορυφαίους σχεδιαστές αφισών της μεταπολεμικής Γαλλίας, ο Ρεϊμόντ Σαβινιάκ, «η αφίσα είναι καταδικασμένη να περιέχει επιγραμματική γλώσσα, καθαρή και σκληρή, που δεν αφήνει χώρο για ιστορίες και ερμηνείες».

Με φόντο τις σημερινές βουλευτικές εκλογές στη χώρα μας κοιτούμε ξανά την ιστορία της πολιτικής αφίσας στο εξωτερικό, γυρνάμε πίσω στον χρόνο, στους «μεγάλους δρόμους», και στεκόμαστε «κάτω από τις αφίσες» σε δρόμους της Ευρώπης και της Αμερικής. Βρίσκουμε ντοκουμέντα εξαιρετικής εφήμερης τέχνης που συχνά έχουν την υπογραφή μεγάλων καλλιτεχνών και άλλοτε είναι ανυπόγραφα, αλλά πάντα αντηχούν νοσταλγικά τον παλμό της ζωής των δρόμων στους οποίους κολλήθηκαν. Χωρίς να φανταστούμε αυτούς τους δρόμους και τις κοινωνικές αναμοχλεύσεις που έβραζαν γύρω τους, είναι αδύνατον να ακούσουμε την αυθεντική φωνή τους.

Η θαλασσοκράτειρα ψηφίζει

Γυρνώντας σχεδόν έναν αιώνα πίσω, στη Βρετανία του 1929 και τις εθνικές εκλογές εκείνης της χρονιάς, βρίσκουμε μια σειρά από αφίσες του κόμματος των Συντηρητικών που έχουν ένα κοινό στοιχείο: τη θάλασσα. Σε μία αυτές η εξαιρετική εικονογράφηση απεικονίζει τον υποψήφιο πρωθυπουργό Στάνλεϊ Μπόλντγουιν ως τιμονιέρη ιστιοφόρου σε συνθήκες φουρτούνας. Μέσα σε ένα απειλητικό, μουντό, πράσινο φως (χαρακτηριστικό των θαλασσών της Αγγλίας), οι κεραυνοί οργύ-

ζουν τον σκούρο ορίζοντα, ενώ ο πλοηγός κρατάει με σιγουριά το τιμόνι καπνίζοντας την πίπα του. «Εμπιστεύσου τον Μπόλντγουιν», φωνάζει με αυτοπεποίθηση το κύριο σλόγκαν, ενώ με γοητευτικά καλλιγραφικά στοιχεία ο υπότιτλος συμπληρώνει: «Θα σε κατευθύνει προς την ασφάλεια». Και ενώ ο (άγνωστος) εικονογράφος έχει κάνει εξαιρετική δουλειά, ο υποψήφιος δεν κατάφερε να πείσει το κοινό για τις... πλοηγικές του ικανότητες, και το Εργατικό

«Είναι καταδικασμένη να περιέχει επιγραμματική γλώσσα, καθαρή και σκληρή, που δεν αφήνει χώρο για ιστορίες και ερμηνείες», έλεγε ο κορυφαίος Γάλλος σχεδιαστής Ρεϊμόντ Σαβινιάκ.

Κόμμα κέρδισε την εκλογική μάχη αντανakλώντας την κοινωνική αβεβαιότητα της περιόδου με τα συνεχώς αυξανόμενα ποσοστά ανεργίας.

Σε ακόμη μία αφίσα από εκείνες τις εκλογές, η παράταξη του Μπόλντγουιν παραλληλίζεται με ένα τρικάρτο ιστιοφόρο που πλέει αγέρωχα και σε πλήρη ιστι-

φορορία μέσα σε ανήσυχα νερά. Η φουσκοθαλασσιά δεν μοιάζει να το τρομάζει, και το σλόγκαν χρησιμοποιεί ναυτική ορολογία για να κάνει ένα λογοπαίγιο: «Boom along to better times» (σε ελεύθερη μετάφραση, «άνοιξε πανιά προς καλύτερους καιρούς»).

Σε μια άλλη αφίσα των ίδιων εκλογών μπαίνει στο παιχνίδι των εντυπώσεων ένα πανίσχυρο σύμβολο της θαλασσινής ζωής αλλά και του ανθρώπινου ασυνειδήτου, ο φάρος. Σε μια χώρα, άλλωστε, με εκπληκτικό φαρικό δίκτυο, δεν αποτελεί έκπληξη που ο φάρος, ένα εθνικό σύμβολο, καλείται εδώ για να κερδίσει ψηφοφόρους, καθοδηγώντας ένα κρουαζιερόπλοιο μακριά από τα βράχια, τα οποία, σε αυτή την περίπτωση, είναι ο... Σοσιαλισμός (δηλαδή το Κόμμα των Εργατικών). Το πλοίο δεν είναι άλλο από την ίδια τη Βρετανία. Οπως διαλαλεί το σλόγκαν: «Ασε τον φάρο του συντηρητισμού να σώσει το ατιμόπλοιο "Βρετανία" από τα βράχια του Σοσιαλισμού».

Τρεις αφίσες φτιαγμένες στο χέρι από κορυφαίους, αλλά δυστυχώς άγνωστους γραφιστές, κλασική περίπτωση χρήσης τεχνικών προπαγάνδας (θεοποίηση του υποψηφίου, επίκληση σε αρχέγονους φόβους και αναφορά σε ακαταμάχητα εθνικά σύμβολα) με κοινό παρονομαστή το ναυτικό στοιχείο, κάτι που μας θυμίζει πως η Βρετανία, προπολεμικά, ήταν ακόμη η απόλυτη

θαλασσοκράτειρα του πλανήτη.

Αξίζει όμως να σταθούμε και μπροστά σε μια σειρά από αφίσες του κόμματος των Εργατικών για τις εκλογές του 1935, οπότε και έχασαν από τους Συντηρητικούς (ποιος ξέρει: ίσως τελικά εκείνη η «θαλασσινή» καμπάνια τους απέδωσε μακροπρόθεσμο καρπούς, εφόσον ο Μπόλντγουιν έγινε πρωθυπουργός από το 1935 έως το 1937). Την προσπάθεια των Εργατικών να αποτρέψουν την ήττα του 1935 βλέπουμε σε μια σειρά από μονόχρωμες αφίσες φτιαγμένες στο χέρι με τη μέθοδο του «letterpress», κατά την οποία χρησιμοποιούνται μεταλλικά ή ξύλινα τυπογραφικά στοιχεία γραμμάτων που μπαίνουν στη σειρά για να σχηματίσουν τις λέξεις, με τον ίδιο τρόπο που λειτουργούσε για αιώνες η παραδοσιακή τυπογραφία. Όλες τους έχουν μια αφοπλιστική αμεσότητα: το φόντο τους είναι πλακάτο και τα γράμματα μοιάζουν να φωνάζουν το μήνυμά τους με τρόπο σπαρτιατικό και επείγοντα.

«Όλο το καρβέλι»

«Επιστροφή στους Εργατικούς, επιστροφή στη δουλειά», ανακοινώνει μία από τις αφίσες, αντιπλάκοντας τη μεγάλη ήττα του κόμματος στις εκλογές του 1931 και νοσταλγώντας την επικράτησή του σε αυτές του 1929. «Με τους Συντηρητικούς, παίρνεις τα ψήφια σου. Ψήφισε Εργατικούς και θα

έχεις όλο το καρβέλι», υπόσχεται στον περαστικό μια άλλη αφίσα, ενώ κάποια άλλη προτείνει «ένα έθνος που δουλεύει και όχι που πολεμάει», συμβολίζοντας τα σύννεφα του πολέμου που είχαν αρχίσει να μαζεύονται στον ουρανό, δεκαεπτά χρόνια μετά τη λήξη του τραυματικού, καταστροφικού Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Το 1935 ήταν η χρονιά που η Ιταλία εισέβαλε στην Αιθιοπία, ενώ παράλληλα η Γερμανία του Χίτλερ είχε αρχίσει να μοιάζει απειλητική και ο πρώ-

Σε αφίσες των Συντηρητικών της Βρετανίας από την καμπάνια του 1950 συναντάμε ένα σλόγκαν παράξενα γνώριμο: «Make Britain great again» - «Κάντε τη Βρετανία μεγάλη ξανά».

τος επανεξοπλισμός της Βρετανίας μετά τη λήξη του Α' Παγκοσμίου είχε μόλις ξεκινήσει.

Ανάμεσα στις μεσοπολεμικές αφίσες δρόμου των Εργατικών της Βρετανίας ξεχωρίζουμε και αυτές τις οποίες είχε φιλοτεχνήσει ο σημαντικός Άγγλος ζωγράφος και πρωτοπόρος της λιθογραφίας Τζέραλντ Σπένσερ Πράις (Gerald

Spencer Pryse, 1881-1956), που εργάστηκε επί σειράν ετών ως πολεμικός ανταποκριτής, εικονογράφοντας τη δράση από την πρώτη γραμμή του μετώπου. Ο Πράις συνεργάστηκε με τους Εργατικούς για μια σειρά από αφίσες όπου λάμπει το μεγάλο ταλέντο του να απεικονίζει τις ανθρώπινες μορφές με τρόπο δραματικό, θα έλεγε κανείς βιβλικό. Στην αφίσα του με σλόγκαν «Εμπρός! Η μέρα καραζεί» («Forward! The Day is Breaking»), μια ομάδα απλών, καθημερινών ανθρώπων αποκτά κάτι το ηρωικό. Το ίδιο συμβαίνει και σε μια άλλη αφίσα του από την ίδια σειρά, που φέρει τον τίτλο «Αύριο, όταν η εργατιά θα κυβερνάει» («Tomorrow - When Labour Rules»), που απεικονίζει μια ομάδα ανθρώπων της εργατικής τάξης να οδηγείται προς ένα φωτεινό τοπίο, μια «Εδέμ» κάπου στην αγγλική εξοχή, από δύο νεαρά κορίτσια. Σε αυτά τα δύο «αδελφικά» έργα ο Πράις κάνει σοφή χρήση των σκιάων και του φωτός και δίνει στις υποσχέσεις του Εργατικού Κόμματος για μια καλύτερη ζωή μια συγκινητική, εικαστική εικόνα.

Κυριαρχία των Συντηρητικών

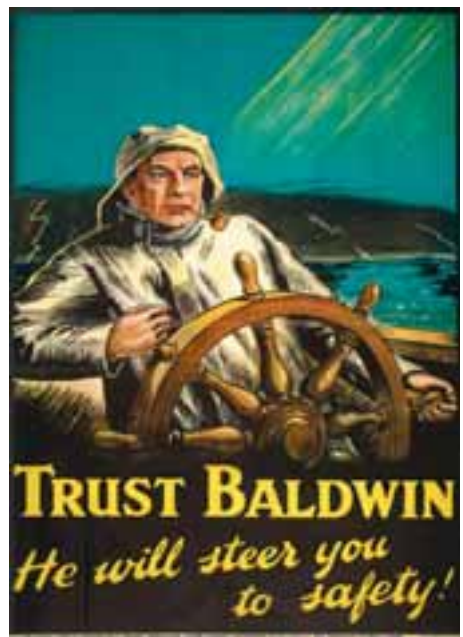
Στη μεταπολεμική πενταετία της διακυβέρνησης των Εργατικών (1945-1950) η Βρετανία είχε μεταμορφωθεί. Το Εθνικό Σύστημα Υγείας (NHS) είχε μόλις καθιερωθεί, οι σιδηρόδρομοι και η ενέργεια (ηλεκτρικό και φυσικό αέριο) είχαν κρατικοποιηθεί, αλλά όσο έρχονταν οι εκλογές οι Συντηρητικοί, σοκαρισμένοι από την προηγούμενη ήττα τους, είχαν προετοιμάσει το έδαφος για να ξανανέβουν στην εξουσία.

Ο Ουίνστον Τσόρτσιλ έδινε εντυπωσιακές δημόσιες ομιλίες μιλώντας για τα «μεγάλα ζητήματα» όπως η εξωτερική πολιτική, ενώ ακόμη και κάποιοι από τους ίδιους τους Εργατικούς είχαν αρχίσει να βλέπουν με δισταγμό την προοπτική επιπλέον κρατικοποιήσεων και ακόμη μεγαλύτερου ελέγχου του κράτους στην οικονομία. Σε δύο αφίσες των Συντηρητικών από την καμπάνια του 1950 συναντάμε μια κατάφορη χρήση «πατριωτικών» συμβόλων: το μπλε και το κόκκινο της βρετανικής σημαίας επιτίθενται αποκάλυπτα στον περαστικό, ενώ ένα αγγλικό μπουλντόγκ μας κοιτάει κατάματα, θυμίζοντάς μας τη «βρετανικότητα» με τον πιο ακαταμάχητα γοητευτικό τρόπο. Το σλόγκαν είναι παράξενα γνώριμο: «Make Britain great again» - «Κάντε τη Βρετανία ξανά μεγάλη». Αυτή η εξαιρετική αφίσα αποτελεί τεκμήριο του ότι το διδάσημο σύνθημα «Make America great again», λεκτικό όπλο πρώτης γραμμής της προεδρικής καμπάνιας του Ντόναλντ Τραμπ το 2016, δεν ήταν καινοφανές. Αλλωστε το είχε χρησιμοποιήσει, 30 χρόνια μετά την καμπάνια των Συντηρητικών της Βρετανίας, και ο Ρόναλντ Ρέιγκαν, στην προεκλογική καμπάνια του το 1980.

Εννέα χρόνια μετά, στις εκλογές του 1959, οι Συντηρητικοί παρέμειναν στην εξουσία σημειώνοντας μια τρίτη στη σειρά εκλογική νίκη, υπό την ηγεσία του Χάρολντ Μακμίλαν. Από αυτή την καμπάνια ξεκινάμε να μιλάμε για μια εξαιρετική αφίσα, η οποία δεν χρειάζεται λόγια για να μιλήσει. Μέσα στο κάτασπρο φόντο της επικοινωνεί το μήνυμά της μόνο με το περιγραμμα ενός κεφαλιού, βαμμένο με το μπλε της βρετανικής σημαίας. Όλοι καταλαβαίνουν ποια είναι η μορφή που απεικονίζεται. Είναι ο Ουίνστον Τσόρτσιλ φυσικά, ο οποίος στα 84 χρόνια του εκλέγεται για τελευταία φορά βουλευτής, 59 χρόνια μετά την πρώτη φορά του, το 1900, όταν η Βικτωρία ήταν ακόμη στον θρόνο. Πέντε χρόνια μετά φεύγει από τη ζωή. Αυτή η σπάνια εικόνα, από την τελευταία προεκλογική καμπάνια της πολιτικής καριέρας του, δείχνει με συναρπαστικό τρόπο τη δύναμη της γραφιστικής.

Αφίσα του Ρόι Λιχτενστάιν για την καμπάνια του Μάικλ Δουκάκη το 1988.

Πάνω αριστερά, αφίσα για το κόμμα των Εργατικών για τις βρετανικές εκλογές του 1929, σχεδιασμένη από τον ζωγράφο και λιθογράφο Σπένσερ Πράις. Πάνω δεξιά, αφίσα για την καμπάνια του Ουίνστον Τσόρτσιλ για τις εκλογές του 1959. Αριστερά, αφίσα των Συντηρητικών με «θαλασσινό» θέμα για τις εκλογές του 1929. Δεξιά, αγγλικό μπουλντόγκ στην καμπάνια των Συντηρητικών του 1950.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και μια αφίσα από την Ελβετία του μεσοπολέμου και τις ομοσπονδιακές εκλογές του 1931, σχεδιασμένη από ακόμα έναν παραγνωρισμένο κορυφαίο στυλίστα της εικόνας, τον Γάλλο ζωγράφο, διακοσμητή και αρχιτέκτονα Περσιβάλ Περνέ (1890-1977), που κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου παρήγαγε μερικές αριστουργηματικές αφίσες. Στο εν λόγω έργο του παρουσιάζεται με αλληγορικό τρόπο μια κορυφαία σχεδιασμένη σκηνή ιστιοπλοΐας, κάτι που μάλλον φανερώνει περισσότερο τις δικές του καταβολές και τη μεγάλη ναυτική παράδοση της Γαλλίας, παρά αυτήν την Ελβετίας.

Και από την Ελβετία, πάμε λίγο παραδίπλα, στη γειτονική Ιταλία και στις εκλογές του 1953, για να βρούμε δύο αφίσες στις οποίες το μίσος περισσεύει και τελικά πρωταγωνιστεί, κλέβοντας την παράσταση και σκιάζοντας την υψηλή εικαστική τους αξία. Στη μία, φιγουράρει μια απειλητική καρικατούρα του Σοβιετικού πολιτικού Γκεόργκι Μαλένκοφ (τη χρονιά εκείνη ήταν γενικός γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ενωσης), που φοράει μια ποδιά στον λαιμό του και τρώει από ένα πιάτο με αποφάγια που έχουν πάνω τους γραμμένα ονόματα χωρών, όπως Πολωνία, Κορέα, Κίνα κ.λπ. Η φιγούρα πίνει, φυσικά, κόκκινο κρασί και στέκεται μπροστά από ένα επίσης κόκκινο φόντο. Το σλόγκαν λέει: «Ψηφοφόρε, θέλεις να του δώσεις να φάει και την Ιταλία;». Η άλλη αφίσα παίζει το παιχνίδι της με παρόμοιους όρους: μια εφιαλτική καρικατούρα του Στάλιν με υπερμεγέθη μoustάκια που φοράει μια μαύρη μάσκα και ένα καπελάκι με κόκκινο αστέρι, συνοδεύεται από τον ιταλικό ιδιωματούχο «Τι conosco mascherina», που σημαίνει (σε ελεύθερη απόδοση) «σε κατάλαβα – δεν μπορείς να με ξεγελάσεις». Οι δύο αυτές αντικομμουνιστικές αφίσες από την Ιταλία του 1953 αποτελούν έξοχο παράδειγμα προπαγάνδας που, για να πετύχει τους στόχους της, ρίχνει κτυπήματα «κάτω από τη ζώνη».

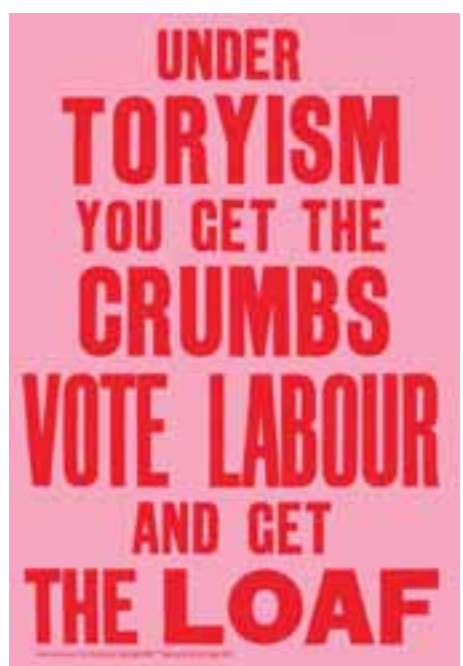
Η έκπληξη του Γκονζάλες
Μια εμβληματική, ιστορική πολιτική αφίσα συναντάμε και στην Ισπανία και στις γενικές εκλογές της χώρας του 1977, τις πρώτες ελεύθερες εκλογές στη χώρα από το 1936. Το PSOE, το σοσιαλιστικό/εργατικό κόμμα του μόλις 35χρονου τότε Φελίπε Γκονζάλες, έκανε την έκπληξη κερδίζοντας ένα 29% του εκλογικού σώματος, προικονομώντας έτσι την άνοδό του στην εξουσία στις εκλογές του 1982 που τον έβαλαν στη θέση του πρωθυπουργού, μια θέση στην οποία παρέμεινε έως το 1996. Λένε μάλιστα πως η αφίσα αυτή συνέβαλε στην

άνοδο του Γκονζάλες στην εξουσία και στη δημοφιλία του κόμματός του, αν και ο ίδιος είχε δηλώσει πως την έβρισκε «παιδική». Σχεδιαστής της ήταν ο Χοσέ Ραμόν Σάντσεζ, διάσημος στη χώρα του για το έργο του στην παιδική εικονογραφία, που με τις φαινομενικά «παιδικές» του γραμμές, μετέφερε με πολύ πετυχημένο –και καθόλα «ενήλικο» και σοφό– τρόπο ένα πολιτικό μήνυμα που βοήθησε στο να αλλάξει ριζικά μια ολόκληρη χώρα.

Στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, στη χώρα που ακολούθησε επάξια τη «μπιτέρα» Ευρώπη στις εξελίξεις των μοντέρνων γραφικών τεχνών, συναντάμε μια κούφρα πρωτοπόρων Αμερικανών εικαστικών που άφησαν στον χώρο της πολιτικής αφίσας ένα περαστικό, αλλά ισχυρό αποτύπωμα. Γιγάντες του καλλιτεχνικού χώρου που συνεργάστηκαν με τους Δημοκρατικούς κατά τις δεκαετίες '60, '70 και '80, ξεχωρίζει ανάμεσα τους ο σπουδαίος εικαστικός καλλιτέχνης Αλεξάντερ Κάλντερ (1898-1976), που ζωγράφισε μια σειρά από διάσημες αφίσες για την καμπάνια του Δημοκρατικού υποψηφίου Τζορτζ Μακ Γκόβερν στις προεδρικές εκλογές του 1972. Οι συνολικά πέντε μεγάλες ζωγραφίες που έκανε ο Κάλντερ θέλοντας να υποστηρίξει τον Μακ-

Από αριστερά: Το «εμπρηστικό» έργο του Αντι Γουόρχολ για την καμπάνια του ΜακΓκόβερν το 1972, με το πρόσωπο του Νίξον να «βεβλώνεται». Αφίσα του Αλεξάντερ Κάλντερ για την καμπάνια του ΜακΓκόβερν. Αφίσα αντικομμουνιστικής προπαγάνδας για τις ιταλικές εκλογές του 1953.

Αριστερά, αφίσα με χρήση μεγάλων τυπογραφικών στοιχείων («letterpress») για την καμπάνια των Εργατικών στις βρετανικές εκλογές του 1935. Πάνω, αφίσα των Εργατικών για τις εκλογές του 1929, σχεδιασμένη από τον ζωγράφο και λιθογράφο Τζέραλντ Σπένσερ Πράις.

Ο Νίξον με πράσινο δέρμα και κίτρινα μάτια διά χειρός Γουόρχολ

Ο Νίξον με πράσινο δέρμα και κίτρινα μάτια διά χειρός Γουόρχολ

Ο Νίξον με πράσινο δέρμα και κίτρινα μάτια διά χειρός Γουόρχολ

Ο Νίξον με πράσινο δέρμα και κίτρινα μάτια διά χειρός Γουόρχολ

Ο Νίξον με πράσινο δέρμα και κίτρινα μάτια διά χειρός Γουόρχολ

Ο Νίξον με πράσινο δέρμα και κίτρινα μάτια διά χειρός Γουόρχολ

Ο Νίξον με πράσινο δέρμα και κίτρινα μάτια διά χειρός Γουόρχολ

Ο Νίξον με πράσινο δέρμα και κίτρινα μάτια διά χειρός Γουόρχολ

ΜΑΤΙΕΣ
ΣΤΟΝ
ΚΟΣΜΟ

Επιμέλεια: ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΟΥΒΛΙΝΟ

Απόκτημα ενός Σεζάν

Η Εθνική Πινακοθήκη της Ιρλανδίας απέκτησε ένα έργο του Πολ Σεζάν με τίτλο «Η ζωή στους αγρούς» και εμπλούτισε τις συλλογές ευρωπαϊκής τέχνης. Είναι το πρώτο έργο του Σεζάν που γίνεται κτήμα του ιρλανδικού κράτους. Η αγορά έγινε δυνατή χάρη σε κρατικούς πόρους και μια ιδιωτική χορηγία. «Η ζωή στους αγρούς» φιλοτεχνήθηκε το 1877 στην Προβηγκία. Η απόκτησή του χαιρέτισε ως σημαντική για την Ιρλανδία και πιστεύεται πως θα αποτελέσει πρότυπο και για μελλοντικές αγορές έργων τέχνης.

ΒΙΕΝΝΗ

Το φόρεμα της Σίσι

Το «φόρεμα μυστήριο» της πριγκίπισσας Ελισάβετ, γνωστής ως Σίσι, παρουσιάζεται στη Βιέννη, στο Αυτοκρατορικό Μουσείο Αμαζών, έως τις 5 Νοεμβρίου. Το νυφικό της φόρεμα αποκαταστάθηκε σχολαστικά και παρουσιάζεται για πρώτη φορά, έπειτα από τον εντοπισμό της «ουράς» το 1989. Η «ουρά» παρουσιάζεται στο μουσείο από το 2008, αλλά πλέον μετά την επανένωση και την αντιπαραβολή με το πορτρέτο του 1857, που ανακαλύφθηκε εκ νέου το 2021, υπάρχει το πλήρες σύνολο.

ΒΟΡΕΙΑ ΚΑΡΟΛΙΝΑ

Το σπίτι της Νίνα Σιμόν

Εθνικό μνημείο είναι πλέον το ξύλινο σπίτι στη Βόρεια Καρολίνα όπου γεννήθηκε το 1933 και μεγάλωσε η Νίνα Σιμόν. Το 2017, ερειπωμένο πλέον, είχε κινδυνεύσει με κατεδάφιση, αλλά τέσσερις Αμερικανοί καλλιτέχνες ενώθησαν και το αγόρασαν έναντι 95.000 δολαρίων. Η Νάσιοναλ Τραστ μαζί με το Νίνα Σιμόν Πρότζεκτ και άλλους φορείς συνεργάζονται με τους ιδιοκτήτες για την ανάδειξη του σπιτιού και τη σύνδεσή του με το αποτύπωμα της Νίνα Σιμόν στον πολιτισμό.

ΣΙΚΑΓΟ

Βαν Γκογκ και πρωτοπορία

Το Ινστιτούτο Τέχνης του Σικάγου παρουσιάζει την έκθεση «Ο Βαν Γκογκ και η πρωτοπορία: το μοντέρνο τοπίο» έως τις 4 Σεπτεμβρίου. Η έκθεση διερευνά τις νέες τεχνικές αλλά και τις νέες αντιλήψεις μετά το 1880 στην τοπιογραφία και εστιάζει στην εξελικτική πορεία μεγάλων δημιουργών στη σύνθεση. Παρουσιάζονται πλέον των 75 έργων ζωγραφικής και σχεδίων από την πρώτη περίοδο του Βαν Γκογκ, καθώς και έργα του Ζορζ Σερά, του Πολ Σινιάκ, του Εμίλ Μπερνάρ και του Σαρλ Ανγκράν.

ΟΡΛΕΑΝΗ

Σκιές και φως

Στο Μουσείο Καλών Τεχνών της Ορλεάνης, ένα από τα σημαντικότερα του είδους στη Γαλλία, θα παρουσιαστεί, από τις 30 Μαΐου έκθεση με τίτλο «Η γραμμή και η σκιά». Πρωταγωνιστούν κορυφαία σχέδια από τις συλλογές του μουσείου, που συγκροτούν μια άτυπη αφήγηση της ιστορίας της τέχνης από τα χρόνια της Αναγέννησης έως τον 20ό αιώνα. Τα πρόσωπα έτσι όπως παρελαύνουν γίνονται μάρτυρες μεταβολών. Η έκθεση εντάσσεται σε ένα νέο τρόπο μουσειολογικής παρουσίασης των συλλογών.

Το σπίτι που έχτισε γύρω στο 1820 ο αδελφός της Τζέιν Οστεν στο Χαμσάιρ.

Η αγγλική εξοχή αγκαλιάζει
τον κόσμο της Τζέιν Οστεν

Αυτό το μοναδικό σπίτι είναι προς πώληση στην Αγγλία και στην ιστοσελίδα των Savills και Knight Frank μπορεί να απολαύσει κανείς τις θαυμάσιες φωτογραφίες από τον περίγυρο και το αυθεντικά βρετανικό εσωτερικό του. Αλλά αυτό που κάνει το σπίτι αυτό να ξεχωρίζει και να προκαλεί συναισθηματικές αντιδράσεις είναι η διασύνδεσή του με την Τζέιν Οστεν. Είναι ένα γεωργικό σπίτι, ένα της δεκαετίας του 1820, συνδεδεμένο με ολόκληρη την οικογένεια της Τζέιν Οστεν, το οποίο προσφέρεται για πώληση έναντι 8,5 εκατ. στερλινών.

Βρίσκεται στο χωριό Στέβεντον, κοντά στο Μπέιζινγκτον του Χαμσάιρ στην Αγγλία, και έχει έξι κρεβατοκάμαρες. Αυτό που είναι ιδιαίτερο είναι ότι στο ίδιο σημείο βρισκόταν το σπίτι του 16ου αιώνα όπου γεννήθηκε η Τζέιν Οστεν.

Όταν ο πατέρας της μεγάλωσε και αποφάσισε, το 1801, να μεταφέρει την οικογένεια στο Μπαθ, ένας από τους αδελφούς της Τζέιν Οστεν αποφάσισε αργότερα να κατεδαφίσει την πατρογονική οικία (που ήταν για τα μέτρα της εποχής απλώς ένα παμπάλαιο και δυσλειτουργικό σπίτι). Στη θέση του σπιτιού του 16ου αιώνα έχτισε αυτό που υπάρχει σήμερα, ένα σπίτι του 1820, που για τα μέτρα της εποχής του ήταν

μοντέρνο και λειτουργικό (εντέλει το καινούργιο σπίτι το πούλησε το 1855 στον δεύτερο δούκα του Ουέλινγκτον).

Η Οστεν σε αυτό το σημείο της αγγλικής εξοχής και όσο ακόμη υπήρχε το παλιό πατρογονικό σπίτι είχε συλλάβει ολόκληρο το σύμπαν της. Η εξοχή ολόγυρα και η αρχιτεκτονική των κατοικιών και των υποστατικών είναι όσα βρίσκει κανείς στα βιβλία της. Είναι η γνήσια Αγγλία των αρχών του 19ου αιώνα, οι αστοί της εξοχής, σε ένα ιστορικό μεταίχμιο μετасχηματισμού και εκβασιμότητας των αστικών κέντρων (όταν υψώθηκε η πρώτη καμινάδα εργοστασίου στον ορίζοντα της αγγλικής εξοχής, ο κόσμος είχε ήδη αλλάξει).

Αυτούς τους κραδασμούς περνάει στα μυθιστορήματά της η Τζέιν Οστεν. Στο πατρογονικό σπίτι σχεδίασε, ως έφηβη, τρία από τα πιο σημαντικά βιβλία της, τα «Περπηφάνια και προκατάληψη», «Αββαείο του Νορθάνγκερ» και «Λογική και ευαισθησία», και από μικρή έγραφε και σημείωνε. Στο παλιό σπίτι έζησε 25 χρόνια.

Σε εργασίες του 2011, εντοπίστηκαν τα θεμέλια του πατρογονικού σπιτιού, καθώς και ένα σπασμένο πιάτο από λευκή και μπλε πορσελάνη. Η οικογένεια της Τζέιν Οστεν ζούσε την απλή ζωή μιας οικογένειας της εξοχής.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ

Τα ναυτικά ρολόγια του Τζον Χάρισον

Στο εκπληκτικό «Ρολόγια εν πλώ», η Αμερικανίδα Ντέιβι Σόμπελ αφηγείται πώς ένας παθιασμένος μάστορας ονόματι Τζον Χάρισον, κατέληξε στην κατασκευή ενός μηχανισμού ο οποίος μετρούσε με ακρίβεια την πάροδο του χρόνου στη θάλασσα, «κάτι που τα ρολόγια της εποχής δεν κατάφεραν ούτε στη στεριά».

Αυτό που αγνοούσαν τον 18ο αιώνα, σε μια εποχή που η Βρετανία γινόταν η μεγάλη θαλασσοκράτειρα του πλανήτη, ήταν το γεωγραφικό μήκος. «Η αδυναμία μέτρησης του είχε κοστίσει, εδώ και αιώνες, χιλιάδες ανθρώπινες ζωές χαμένες στη θάλασσα, ενώ έθετε σοβαρά εμπόδια στην εμπορική επέκταση και την αμυντική θωράκιση της νησιωτικής χώρας».

Το πόνημα της Σόμπελ είχε κυκλοφορήσει στα ελληνικά το 1997 από τις εκδόσεις Λιβάνη με

Απέσπασε

από τους αστέρες τα μυστικά των τοποθεσιών του κόσμου και κλείδωσε το μυστικό σ' ένα ρολόι τσέπης».

τον τίτλο «Το στίγμα των θαλασσών» (είχε πρωτοκυκλοφορήσει στην Αμερική το 1995 με τον τίτλο «Longitude» αποσπώντας σειρά από σημαντικά βραβεία) αλλά τώρα κυκλοφορεί σε νέα μετάφραση (μτφρ.: Παναγιώτης Δρεπανιώτης, επιμ.: Βασίλης Χαρμανδάρης) από τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, με πρόλογο που είχε γράψει σε μεταγενέστερη αγγλική έκδοσή του το 2005 ο απόλυτος αστροναύτης: ο Νιλ Αρμστρονγκ. «Η κινούμενη Σελήνη», γρά-

Ο Τζον Χάρισον έφτιαξε, τον 18ο αιώνα, τον πρώτο μηχανισμό που μετρούσε με ακρίβεια την πάροδο του χρόνου στη θάλασσα.

φεη η Σόμπελ, «είτε πανσέληνος είτε μισέληνος είτε μηνίσκος, ήταν για τους θαλασσοπόρους του δέκατου όγδοου αιώνα κάτι σαν φωτεινός δείκτης στο ουράνιο ρολόι. Η ακανής έκταση του ουρανού ήταν το καντράν αυτού του ουράνιου ρολογιού, ενώ ο Ήλιος, οι πλανήτες και οι αστέρες ζωγράφιζαν τους αριθμούς στην όψη του».

Έφτανε όμως αυτό; «Οι παλαιότεροι καπετάνιοι κατανοούσαν την έννοια του γεωγραφικού πλάτους και μπορούσαν να το υπολογίσουν με βάση την υψομετρική απόσταση του Πολικού Αστέρη από τον ορίζοντα», γράφει στον πρόλογο ο Αρμστρονγκ. «Ωστόσο, ουδείς ήταν σε θέση να κατανοήσει την έννοια του γεωγραφικού μήκους», συμπληρώνει ο πρώτος άνθρωπος που πάτησε στη Σελήνη, ο οποίος μιλάει με απεριόριστο θαυμασμό για την

«εφευρετικότητα και την επιδεξιότητα του Τζον Χάρισον». Με την ίδια ταπεινοφροσύνη, ο Αρμστρονγκ σημειώνει πως «καθώς η επίταξη μου απαιτούσε να ειδικευτώ στην εναέρια και τη διαστημική πλοήγηση, ήταν αναπόφευκτο να με κυριεύσει το πάθος και για τη θαλάσσια πλοήγηση».

Κατά τον κύριο Γκρι, εδώ βρίσκουμε ένα άλλο μαγικό στίγμα: το σημείο όπου ενώνεται ο ουρανός με τη θάλασσα. «Με τα ναυτικά ρολόγια του», σχολιάζει η Σόμπελ, «ο Τζον Χάρισον δοκίμασε τα νερά του χωρόχρονου. Κατόρθωσε, ενάντια σε κάθε πρόβλεψη, να χρησιμοποιήσει την τέταρτη –τη χρονική– διάσταση, για να συνδέσει σημεία πάνω στην τριδιάστατη υδρογόμια σφαίρα. Απέσπασε από τους αστέρες τα μυστικά των τοποθεσιών του κόσμου και κλείδωσε το μυστικό σ' ένα ρολόι τσέπης».

Ο εξηρσιονιστής ζωγράφος Μαρκ Ρόθκο και η υπόθεση με το πλαστό έργο του που πωλήθηκε στη Νέα Υόρκη το 2004, είναι το κεντρικό θέμα του «Rohtko», όμως η παράσταση που ανεβάζει ο Λούκας Ταρκόφσκι είναι κάτι ευρύτερο. Μια διεισδυτική ματιά στο πώς αντιλαμβάνονται οι Δυτικοί τις έννοιες του ευτελούς, του αυθεντικού, του αντιγράφου.

«Σημασία έχει η εμπειρία του θεατή»

Ο Πολωνός σκηνοθέτης Λούκας Ταρκόφσκι μιλάει για την παράσταση «Rohtko», που ανεβαίνει στη Στέγη του Ιδρύματος Ωνάση

Του ΝΙΚΟΛΑ ΖΩΗ

«Izjeza uz pilsetu». Ή αλλιώς, στα ελληνικά, «έξοδος προς την πόλη». Προς τη Ρίγα της Λετονίας συγκεκριμένα, όπου ένα παγωμένο, χειμωνιάτικο απόγευμα προσγειώνεται μια ελληνική δημοσιογραφική αποστολή, με στόχο να παρακολουθήσει μια θεατρική παράσταση για έναν διάσημο Λετονοαμερικανό ζωγράφο, το όνομα του οποίου προφέρεται πιο εύκολα. Στους δρόμους προς το θέατρο Dailes της Ρίγας, όπου δημιουργήθηκε η συγκεκριμένη παραγωγή (σε συνεργασία με το Teatrole της Πολωνίας), μπορεί κανείς να συναντήσει κτίρια και μνημεία με επιρροές σοβιετικής αισθητικής, να ακούσει γλάρους της Βαλτικής να πετούν πάνω από την πόλη, να δει προσόψεις δημόσιων υπηρεσιών φωτισμένες στα χρώματα της Ουκρανίας και, βέβαια, να προσπαθήσει, ματαίως, να προστατευτεί από το κρύο. Αρκετά όμως με την περιηγητική ματιά: ο λόγος που μας έφερε στη Ρίγα είναι το «Rohtko» (sic), μια παράσταση με τον σπουδαίο εξηρσιονιστή Μαρκ Ρόθκο (1903-1970) στο επίκεντρο, την οποία σκηνοθετεί ένας μαθητής του ξακουστού Κριστιάν Λούπα, ο οποίος, χαράζοντας έναν νέο δρόμο από εκείνον του δασκάλου του, έχει αναγνωριστεί στην Ευρώπη για πολυμεσικές παραστάσεις όπως το «Lokis» του 2017 και το «Respublica» του 2020: ο 39χρονος Λούκας Ταρκόφσκι.

«Δεν είναι μια παράσταση μόνο για τον Ρόθκο, για την αυθεντικότητα ή για την αγορά της τέχνης», λέει στους δημοσιογράφους ο Ταρκόφσκι, περιγράφοντας την ιδέα πίσω από το πολύπλευρο καλλιτεχνικό εγχείρημά του που θα παρουσιαστεί στην κεντρική Σκηνή της Στέγης του Ιδρύματος Ωνάση από τις 25 έως τις 28 Μαΐου. «Μέρος της έμπνευσης αντλήθηκε από ένα βιβλίο του Μπιουνγκ-Τσοου Χαν, που με βοήθησε να «επιβιώσω» στην Κίνα και να καταλάβω αυτόν τον κόσμο», εξηγεί ο Πολωνός σκηνοθέτης, συστήνοντας σε κάποιους από εμάς τον συγκεκριμένο Κορεάτη φιλόσοφο και το δοκίμιό του «Shanzhai: Deconstruction in Chinese», που κυκλοφόρησε το 2017.

«Ο Χαν», συνεχίζει ο Ταρκόφσκι, «καταπάνω με τις δυτικές έννοιες του ευτελούς, του αυθεντικού, του αντιγράφου και του πλαστού, η ύπαρξη των οποίων

συνιστά μια τεράστια πολιτισμική –ακόμη και οντολογική– διαφορά με τον ασιατικό τρόπο σκέψης. Θέλησα λοιπόν να προσεγγίσω την τέχνη του Ρόθκο, που τόσο είχε συνδεθεί με την αγορά της τέχνης και με την οικονομική χειραγώγησή της, μέσα από τον ασιατικό πολιτισμό, που νομίζω ότι είναι περισσότερο προετοιμασμένος για το μέλλον. Είναι συνυφασμένος με τα NFTs (σ.σ.: μη ανταλλάξιμα ψηφιακά αντικείμενα), γιατί σε αντίθεση με τον δυτικό δεν δίνει τόση έμφαση στο αυθεντικό. Το αυθεντικό, γράφει ο Χαν, είναι ένα «ίχνος της σκέψης». Και με τα NFTs μπορεί να αναπαραχθεί άπειρες φορές, δίνοντας μας τη δυνατότητα για ένα «αυθεντικό αντίγραφο»».

Ο τίτλος του έργου «το όνομα του Ρόθκο αναγραμματισμένο ως «Rohtko»– παραπέμπει στις απομιμήσεις επώνυμων προϊόντων («Adibas», «Somfy» κ.λπ.), αλλά και σε ένα σκάνδαλο πλα-

Το έργο θίγει ένα πλήθος ζητημάτων για το γνήσιο, το αντίγραφο και το «γνήσιο αντίγραφο», για την αγορά τέχνης, για την έννοια του ωραίου και την τιμή του.

στογραφίας που είχε ταραξεί τη σύγχρονη αγορά τέχνης: το 2004 ένας πίνακας του εξηρσιονιστή ζωγράφου πωλήθηκε από τη διευθύντρια της νεοϋορκέζικης γκαλερί Knoedler, Αν Φρίντμαν, στον επιχειρηματία Ντομνίκο ντε Σόλε έναντι 8,5 εκατομμυρίων δολαρίων, όμως αποδείχθηκε ότι ήταν πλαστός. Το γεγονός βρίσκεται στο επίκεντρο της παράστασης του Λούκας Ταρκόφσκι, από την οποία δεν λείπει και η περίφημη άρνηση του Ρόθκο το 1959 να εκθέσει τα έργα του στο πολυτελές εστιατόριο Four Seasons, στο οποίο επέστρεψε την υψηλή αμοιβή του.

Ερωτήματα

Το εικαστικά και λειτουργικά εντυπωσιακό –και εναλλασσόμενο– σκηνικό της τετράωρης παράστασης (ένα κινεζικό εστιατόριο, μια κατάλευκη γκαλερί, ένα κρεβάτι με ανακατωμένα στρωσίδια όπου ο ζωγράφος αποφασίζει να δώσει τέλος στη ζωή του) φιλοξενεί χαρακτήρες όπως αυτόρσοκοι

Το κινεζικό εστιατόριο, ένα από τα –εικαστικά άρτια και λειτουργικά– εναλλασσόμενα σκηνικά της διάρκειας τεσσάρων ωρών παράστασης.

Ο Λούκας Ταρκόφσκι, μαθητής του Κριστιάν Λούπα, έχει εντυπωσιάσει την Ευρώπη με τις πολυμεσικές παραστάσεις του.

Η δράση κινηματογραφείται και προβάλλεται ταυτόχρονα σε οθόνες ύψους 7 μ. Ο θεατής επιλέγει πού θέλει να εστιάσει.

Το «Rohtko» δεν είναι αποκλειστικά θέατρο, ούτε σινεμά ή συναυλία, αλλά μια υβριδική μορφή τέχνης που οδηγεί τον θεατή σε μια μοναδική εμπειρία.

έμποροι τέχνης, αφανείς διανομείς φαγητού, άποροι αλλά ονειροπόλοι πθοποιοί, ο Ρόθκο και η σύζυγός του και άλλα υπαρκτά πρόσωπα, τα οποία, μέσα από το κείμενο της Ανκα Χέρμπτου, θίγουν ή υπαινίσσονται ένα πλήθος ερωτημάτων: για το γνήσιο και για το αντίγραφο, για την αγορά τέχνης ως «μαύρη» αγορά, για το «γνήσιο αντίγραφο», για την έννοια του ωραίου και την υψηλή ή χαμηλή τιμή του, για την τέχνη ως σχέση με τον κόσμο.

Η δράση συνοδεύεται ενίοτε από εκκωφαντική ηλεκτρονική μουσική, κυρίως όμως κινηματογραφείται και προβάλλεται ταυτόχρονα σε οθόνες ύψους επτά μέτρων, με τον θεατή να επιλέγει αν θέλει να εστιάσει στη χειροποίητη αυθεντικότητα του θεάτρου ή στο διαμεσολαβητικό βλέμμα της κινηματογραφικής κάμερας.

Αραγε λοιπόν υπάρχουν και μορφές τέχνης που είναι πιο γνήσιες από άλλες; «Στην επαφή με

πιστεύω ότι πρέπει να φτάνει το θέατρο: εκεί όπου δεν ευδοκιμούν τα λόγια, αλλά ένα είδος αυθεντικότητας της εμπειρίας».

Φιλοσοφικές διαφορές

Μιλώντας πάντως για λέξεις και για εμπειρίες, σε κάποιο σημείο του έργου, ένα ζευγάρι Κινέζων αναρωτιέται γιατί οι άνθρωποι στη Δύση είναι τόσο δυστυχείς. Φταίει η δυτική φιλοσοφία, απαντούν: πώς όμως άραγε να παράγει κανείς τέχνη, όταν δεν είναι χαρούμενος, όταν δεν γελάει; Ρωτάμε τον Λούκας Ταρκόφσκι για τις απαρχές του ενδιαφέροντος της δυτικής φιλοσοφίας για κάθε τι το πρωτότυπο, το αυθεντικό. Και εκείνος απαντά για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό, που σηματοδοτείται από τις έννοιες της αρχής και του τέλους, οι οποίες προέρχονται από τον χριστιανισμό και από τη ζωή του Ιησού, που επίσης έχει συγκεκριμένα εναρκτήρια και καταληκτικά ορόσημα.

«Ο ασιατικός πολιτισμός από την άλλη», καταλήγει ο Ταρκόφσκι, «βασίζεται σε ένα κυκλικό σύστημα, χωρίς αρχή και τέλος, όπου ό,τι δημιουργείται άπαξ και διά παντός είναι ό,τι δεν αποτελεί μέρος μιας αένας διαδικασίας. Καθώς το «γνήσιο» είναι ένα ίχνος της σκέψης, τα πράγματα επανεμφανίζονται. Ένας μαθητής μπορεί να ζωγραφίσει κάτι καλύτερο από τον δάσκαλό του, ενώ στον δικό μας πολιτισμό, έτσι και δημιουργηθεί κάτι, τελειώσει. Στον ασιατικό, το δημιουργήμα είναι ένα από τα αντίτυπα μιας συγκεκριμένης ιδέας, που δύναται να επανεμφανιστεί, να ξαναγεννηθεί σε πολλές παραλλαγές. Υπάρχει ένα παρεκκλήσι στην Ιαπωνία, που πρόσφατα αφαιρέθηκε από τη λίστα μνημείων της UNESCO, γιατί κάθε 25 χρόνια οι κάτοικοι το κατεδάφιζαν και το ξανακτίζαν σαν καινούργιο. Το έκαναν για να διδάσκουν τη νέα γενιά πώς να το κρατούν ζωντανό και γιατί κατά τη γνώμη τους, αν κάτι φθαρεί, λ.χ. από τις εναλλαγές του καιρού, δεν έχει πλέον σύνδεση με το αυθεντικό. Δεν αντιλαμβάνονται γιατί δεν ξανακτιζόμαστε την Ακρόπολη από την αρχή, ώστε να γίνει όπως υποτίθεται ότι ήταν. Βλέπετε πόσο διαφορετική προσέγγιση προϋποθέτει μια τέτοια σκέψη. Η οποία δεν είναι σωστή ή λάθος. Και οι δύο προσεγγίσεις είναι σωστές και λάθος, όπως η γάτα του Σρέντινγκερ».

«Αν ξέρεις πώς να εξηγήσεις μια παράσταση με λόγια, ίσως δεν πρέπει να την ανεβάσεις. Εκεί πρέπει να φτάνει το θέατρο», λέει ο Πολωνός σκηνοθέτης.

την τέχνη, το πιο αληθινό στοιχείο είναι η εμπειρία», απαντά στο δημοσιογραφικό ερώτημα ο Πολωνός σκηνοθέτης. «Σημασία δεν έχει ό,τι συμβαίνει στη σκηνή, αλλά ό,τι συμβαίνει στον θεατή. Αυτό έχει μεγαλύτερη σημασία και για εμάς: το πώς θα χτίσουμε περίπλοκες πραγματικότητες, που θα οδηγήσουν τον θεατή μέσα από τη διαδικασία της παράστασης, μέσα από αυτή την υβριδική μορφή τέχνης, προς μια μοναδική εμπειρία. Την ονομάζω «υβριδική», γιατί δεν είναι στα αλήθεια θέατρο, σινεμά ή συναυλία. Η εμπειρία υπερβαίνει τα διανοητικά ερωτήματα. Πρέπει να διασχίσεις πολύ λεπτές νοητικές μεθόδους για να προσεγγίσεις τελικά τα συναισθήματα και για να φτάσεις εκεί όπου δεν υπάρχουν πια άλλες λέξεις. Αυτή είναι η δύναμη της τέχνης: να φτάσουμε εκεί που οι λέξεις δεν μπορούν. Πάντοτε λέω ότι αν ξέρεις πώς να εξηγήσεις μια παράσταση με λόγια, ίσως δεν πρέπει να την ανεβάσεις. Εκεί

Ένας απολαυστικός αυτοσαρκασμός

Η παράσταση «Μια νύχτα στην Επίδαυρο» σατιρίζει εύστοχα όσα συμβαίνουν στο «θεατρικό σινάφι» όταν σβήνουν τα φώτα

Της ΡΕΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Σαν «αφραγιά εκτός ψυγείου» που μάλλον θα «χρειάζονται πέταμα», γιατί σίγουρα κάποια από αυτά «έχουν βρωμίσει επικίνδυνα», φαντάζονται οι συγγραφείς Λένα Κιτσοπούλου και Γιάννης Αστερής τα δραματικά πρόσωπα του καινούργιου έργου τους με τίτλο «Μια νύχτα στην Επίδαυρο». Ο θεατρικός χρόνος καλύπτει το βράδυ της Παρασκευής μετά την πολυαναμενόμενη πρεμιέρα και η δράση συντελείται κυρίως στη γνωστή ταβέρνα του «Λεωνίδα» στο χωριό Λυγουριό. Το έργο αποτυπώνει μια κατάσταση χαλαρή, αυθόρμητη και ενοχλητικά αληθινή, φωτογραφίζοντας τις συμπεριφορές των συντελεστών μιας παράστασης που ανεβαίνει στον ιερό σκηνικό χώρο του αρχαίου μνημείου της Επίδαυρου. Αποδίδει δραματική ταυτότητα σε διάφορες καλλιτεχνικές συνιστώσες, όπως είναι οι πρωταγωνιστές - πρωταγωνίστριες ηθοποιοί, οι θεατρόφιλοι θεατές, ο ενδυματολόγος, η διεύθυντρια του φεστιβάλ.

Ο Νίκος Καραθάνος συνέλαβε την ιδέα να σκηνοθετήσει το «θεατρικό σινάφι», με χιούμορ και καθαρότητα, αντιμετωπίζοντάς το ως ένα ρόλο πρισματικό, σε ένα έργο που φέρει έντονα τα ίχνη της τυποποίησης, της σάτιρας, της παρωδίας και γελοιογράφησης προσώπων και καταστάσεων ενός οικείου θεατρικού συστήματος, στο οποίο φυσικά ανήκει και ο ίδιος ο σκηνοθέτης.

Η δραματουργία αυτής της «Νύχτας» δεν διεκδικεί κάτι περισσότερο από όσα ακούγονται στον

μονόλογο που αφιερώνεται στο «Τίποτα» και ερμηνεύεται με ιδιαίτερη ευαισθησία και απλότητα από τη Χαρούλα Αλεξίου, στον ρόλο της μαγείρισσας - ιδιοκτήτριας της ταβέρνας στο Λυγουριό, η οποία έχει «ειδίκευση στον μουσακά». Το φιλοσοφικό «τίποτα» ως πολυσήμαντο, δυναμικά μεταβαλλόμενο κι εντέλει σουρεαλιστικό «τίποτα» αφιερώνεται στην απομυθοποίηση των ανθρώπων του

Ο Νίκος Καραθάνος σκηνοθετεί ένα έργο που φέρει τα ίχνη της παρωδίας προσώπων και καταστάσεων ενός οικείου θεατρικού συστήματος, στο οποίο φυσικά ανήκει και ο ίδιος.

θεάτρου, στις ζηλόφθονες πρωταγωνίστριες, στη «δηθενιά», στον εγωκεντρισμό, στην έπαρση των «ψωνισμένων», των ματαιόδοξων, των ναρκίσσων καλλιτεχνών.

Αφιερώνεται στα γνωστά «πγαδάκια» και στα «θαψίματα» πίσω από την πλάτη των συντελεστών μιας παράστασης, στα κολακευτικά και ψεύτικα λόγια θαυμασμού απέναντι στην πρωταγωνίστρια της επιδαύριας παράστασης.

Με γλώσσα τολμηρή, μια διάθεση ανατροπής του οικείου και οξεία αίσθηση του χιούμορ και της ειρωνείας, αναδεικνύονται όλες οι λεπτομέρειες της μεταθεατρικής πραγματικότητας και συντίθεται

Το έργο των Λένας Κιτσοπούλου και Γιάννη Αστερή «Μια νύχτα στην Επίδαυρο» (Θέατρο Ρεξ, Σκηνή Μαρίκα Κοτοπούλη) αποτυπώνει μια κατάσταση χαλαρή, αυθόρμητη και ενοχλητικά αληθινή, φωτογραφίζοντας τις συμπεριφορές των συντελεστών μιας παράστασης που ανεβαίνει στον ιερό σκηνικό χώρο του αρχαίου μνημείου της Επίδαυρου.

ένα λεκτικό κολάζ αυτοαναφορικών νύξεων, σχετικών με τον ρόλο της θεατρικής τέχνης και των ανθρώπων που την υπηρετούν στο εγχώριο καλλιτεχνικό σύστημα. Δεν λείπουν οι αιχμές όπως «με ποιο πτυχίο ισοδυναμεί το πτυχίο του ηθοποιού;» ή σχόλια του τύπου «εμείς δεν φάγαμε! Γιατί να πληρώσουμε;» όταν έρχεται ο λογαριασμός στην ταβέρνα του «Λεωνίδα». Η δραματουργική και σκηνοθετική πρόθεση συγκλίνουν στο να δημιουργήσουν το εξής: ένα τρελό ξεφάντωμα, μια σατιρική σκηνική σύνθεση που αποκαλύπτει τα αμοιβαία ψέματα, τα υπονοούμενα, τις υπεκφυγές, τα

αστεία και τα ευτράπελα της εθραυστής επί της ουσίας προσωπικότητας των καλλιτεχνών.

Το σκηνικό της Εύας Μανιδάκη διαιρείται σε δύο μέρη: Αριστερά η ζωντανή ορχήστρα των μουσικών κρυμμένη στους βράχους και, δεξιά, οι κερκίδες του αρχαίου θεάτρου της Επίδαυρου, που λειτουργούν και ως τσουλήθρες για την άφιξη των ηθοποιών. Στο κέντρο, το εναλλασσόμενο σκηνικό καντίνας, ψισταριάς - πάγκου με ψάρια, ενώ αριστερά και πολύ κοντά στις πρώτες θέσεις των θεατών στήνονται τα τραπέζια της ταβέρνας, λικνιζόμενα πολλές φορές ανάλογα με τις ατάκες των πο-

λυτάλαντων θαμώνων.

Ο Καραθάνος οργανώνει αρμονικά σύνολα, την κίνηση των οποίων επιμελήθηκε η Αμάλια Μπένετ, και επεξεργάζεται στην ουσία το θέαμα ως ένα μιούζικαλ με ηθοποιούς ιδιαίτερα ευέλικτους, με αίσθηση του κωμικού μέτρου και σαφή προσανατολισμό στην ερμηνεία των ρόλων που απαιτούν ποικίλες μουσικοχορευτικές δεξιότητες. Η Εμίλυ Κολιανδρή ως έμπειρη πρωταγωνίστρια που «ξέρει ότι το αξίζει», ο Χρήστος Λούλης, εξαιρετικός ως πρωταγωνιστής που «ξέρει ότι το αξίζει περισσότερο», η Ζέτα Μακρυπούλια ως πρωτοεμφανιζόμενη που

«αρνείται να πιστέψει ότι εμφανίστηκε», ο Θανάσης Αλευράς ως Πατρινός ενδυματολόγος με «τσακισμένα όνειρα για καριέρα στο εξωτερικό». Η Γαλήνη Χατζηπασχάλη στον ρόλο της καλλιτεχνικής διευθύντριας του φεστιβάλ, ιδιαίτερης κωμικής ιδιοσυγκρασίας ηθοποιός, αναφωνεί «Τι φεστιβαλάρα έχω εγώ», μετρώντας την εισπρακτική επιτυχία της παράστασης με τα πούλμαν και με το «μποτιλιάρισμα μέχρι την Παλιά Επίδαυρο». Ο πολυμελής θίασος των ταλαντούχων ηθοποιών καθλώνει με την ερμηνευτική δυναμική του. Η απόλαυση του θεατή όσον αφορά τα κωμικά στοιχεία συμπορεύεται με τον τρόπο που οι ίδιοι οι ηθοποιοί απολαμβάνουν το θεατρικό τους βίωμα καθώς διανθίζουν την κάθε λέξη με χειρονομίες, μορφασμούς, διάφορα αυτοσχεδιαστικά σχόλια και αυθόρμητες κινήσεις. Τα γυμνά σώματα των νυχτερινών κολυμβητών παραπέμπουν σχολιαστικά στους περιορισμούς όσον αφορά τη θέση του γυμνού στις επιδαύριες παραστάσεις, αλλά και στην πολυπόθητη λύτρωση από το φορτίο της κοινωνικής προσποίησης, αυτήν την τόσο κωμική αλλά και τόσο σουρεαλιστική «Νύχτα της Επίδαυρου».

Εν αναμονή της έναρξης της θερινής περιόδου των επιδαυριών θεαμάτων, η παράσταση του Καραθάνου ίσως να αποτελεί ένα ενδιαφέρον σκηνικό προοίμιο...

Η κ. Ρέα Γρηγορίου είναι διδάκτωρ Ιστορίας - Δραματολογίας του ΑΠΘ, καθηγήτρια στο τμήμα «Ελληνικός Πολιτισμός» του ΕΑΠ.

Για τον άπληρο και τον φοβισμένο

30 χρόνια

ΚΑΝΑΛΙ 6

106.00 | 98.6 | 107.00 | 106.9

ΕΞΙ

Ρομάς Κολοσίς

www.kanali6.com.cy info@kanali6.com.cy 25 820500

Θέατρο Ριάλτο Λεμεσός

ΜΑΡΙΖΑ ΡΙΖΟΝ

Σάββατο 3 Ιουνίου ώρα 20.30

MENTA ART EVENTS

Quarto Events / Tickets *25/€20 77 77 77 45 rialto.interticket.com

ΜΕΓΑΛΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ

onon ΚΑΡΤΟΙ

medochemie

ISLAND OIL

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

LOVE 100.1

PIK

Η γαλλική «επανάσταση» της Σιμόν Βέλ

Η ζωή της πολιτικού που αγωνίστηκε για τα δικαιώματα των γυναικών

Σιμόν Βέλ: η γυναίκα του αιώνα ★★★

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ (2022)

Σκηνοθεσία: Ολιβιέ Νταχάν
Ερμηνείες: Ελσα Ζίλμπερσταϊν, Ρεμπέκα Μάρντερ

Του ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ

Η Σιμόν Βέλ, μία από τις πιο εξέχουσες πολιτικές φιγούρες της Ευρώπης κατά τον 20ό αιώνα, βιογραφείται εδώ σε ένα επική υφή (και διάρκειας) φιλμ, το οποίο εξερευνά κάθε πτυχή της ζωής και του έργου της. Η αφήγηση ξεκινά το 1974, όταν η τότε υπουργός Υγείας Βέλ μάχεται για την έγκριση του νομοσχεδίου περί αμβλώσεων, γεγονός-ορόσημο για τα δικαιώματα των γυναικών στη Γαλλία αλλά και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Από εκεί και έπειτα, εκτεταμένα χρονικά μπρος-πίσω μάς στέλνουν από την εποχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τότε που η έφηβη Βέλ βρέθηκε μαζί με την υπόλοιπη οικογένειά της στα στρατόπεδα συγκέντρωσης των ναζί, μέχρι τη δεκαετία του 2000, οπότε εισήχθη στη Γαλλική Ακαδημία και έλαβε τον Μεγαλόσταυρο της Λεγεώνας της Τιμής, ύψιστη αναγνώριση του γαλλικού κράτους.

Δύο ηθοποιοί, η καταξιωμένη Ελσα Ζίλμπερσταϊν και η ανερχόμενη Ρεμπέκα Μάρντερ, μοιράζονται επιτυχημένα τον ρόλο της πρωταγωνίστριας μέσα στις δεκαετίες. Ο σκηνοθέτης και σεναριογράφος, Ολιβιέ Νταχάν από την πλευρά του επιλέγει (σοφά) τη μη γραμμική αφήγηση, μετακινώντας συνεχώς την προσοχή μας ανάμεσα στις διαφορετικές φάσεις της ζωής και της πολιτικής καριέρας της Βέλ. Η προσέγγισή του είναι βασικά θεματική και έχει να κάνει με σπουδαία γεγονότα: την ψήφιση του νομοσχεδίου για τις αμβλώσεις, που αναφέραμε και παραπάνω, το έρ-

γο για τη βελτίωση των (άθλιων) συνθηκών διαβίωσης στις γαλλικές φυλακές, τη μάχη κατά του AIDS και του στιγματισμού των ασθενών, τη συμβολική και ουσιαστική εκλογή της στο αξίωμα της προέδρου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 1979, ούσα η πρώτη γυναίκα που ανέλαβε τη συγκεκριμένη θέση.

Επειτα υπάρχουν τα πιο προσωπικά θέματα. Η σχέση με τον σύζυγό της, Αντουάν Βέλ, ο αιρ-

Η προσέγγιση του Νταχάν αφορά σπουδαία γεγονότα: την ψήφιση του νομοσχεδίου για τις αμβλώσεις, το έργο για τη βελτίωση των συνθηκών στις φυλακές, τη μάχη κατά του στιγματισμού των ασθενών με AIDS.

νίδιος χαμός της αδελφής της, Μιλού, και φυσικά η συγκλονιστική εμπειρία του πολέμου και των στρατοπέδων, η οποία επανέρχεται ξανά και ξανά σε όλο το φιλμ, για να αναλυθεί περισσότερο στο τελευταίο κομμάτι του. Όλα αυτά ο Νταχάν τα απεικονίζει προσαρμόζοντας σε αρκετές περιπτώσεις και την εικόνα του, ειδικά στις σκηνές των φυλακών ή των στρατοπέδων, οι οποίες μοιάζουν βγαλμένες από εφιαλτική φαντασία. Ταυτόχρονα, πάντως, το συγκεκριμένο μέρος της ταινίας είναι αυτό που θα μπορούσε να έχει και λίγο περισσότερη συνοχή, αφού υιοθετεί μάλλον εύκολα έναν πιο επίπεδο, αφηγηματικό τόνο, σε αντίθεση με όσα έχουν προηγηθεί.

Δύο ηθοποιοί, η καταξιωμένη Ελσα Ζίλμπερσταϊν (φωτογραφία) και η ανερχόμενη Ρεμπέκα Μάρντερ, μοιράζονται τον ρόλο της Σιμόν Βέλ ανά τις δεκαετίες.

HOME CINEMA

Κορεατική δυστοπία σε έναν κόσμο με μολυσμένο αέρα

Black Knight

ΘΡΙΑΕΡ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ (2023)

Δημιουργός: Ούι Σέοκ Τσο

Ερμηνείες: Κιμ Γου-μπιν,

Σονγκ Σεούνγκ-κεον

Από την πολύ δραστήρια βιομηχανία της Κορέας φτάνει στο Netflix μια καινούργια σειρά δυστοπικής φαντασίας, η οποία, τουλάχιστον από πλευράς παραγωγής, ελάχιστα έχει να ζηλέψει από τα χολιγουντιανά αντίστοιχα της. Βρισκόμαστε σε έναν κόσμο όπου η πτώση ενός μετεωρίτη έχει εξολοθρεύσει το μεγαλύτερο μέρος του ανθρώπινου είδους, υποκρεμώντας τους υπόλοιπους να ζουν υπό συνθήκες κυριολεκτικής ασφυξίας (αφού ο αέρας είναι πα τοξικός), χωρισμένοι σε κοινωνικές τάξεις, στο πλαίσιο μιας αυταρχικής εξουσίας. Λαϊκό ήρωες σε αυτή την εποχή είναι οι οδηγοί ειδικών φορτηγών, οι οποίοι με κίνδυνο της ζωής τους μεταφέρουν αγαθά, κυρίως οξυγόνο, ανάμεσα στις διάφορες περιοχές. Ένας από αυτούς, ο θρυλικός 5-8, θα ενώσει τις δυνάμεις του με έναν νεαρό πρόσφυγα, κόντρα σε μια τρομερή συνωμοσία.

Επάνω, σκηνή από την κορεατική σειρά του Netflix «Black Knight». Κάτω, Γουάλας Σον και Τζίνα Γκέρσον πρωταγωνιστούν στην ταινία του Γούντι Αλεν «Το φεστιβάλ του Ρίφκιν», που είναι διαθέσιμη στο Cινοβο.

Εδώ έχουμε απ' όλα: οικολογική καταστροφή, καθεστώς ανελευθερίας με ενσωματωμένα barcode στα χέρια των ανθρώπων-των προνομίου, διότι οι υπόλοιποι είναι σε ακόμη χειρότερη μοίρα-, πελώριες κοινωνικές ανισότητες κ.ο.κ. Φυσικά υπάρχει και μπόλικη δράση, αφού ο πρωταγωνιστής εκτός των άλλων είναι άσος των πολεμικών τεχνών, τις οποίες θα επιστρατεύσει ξανά και ξανά στη διάρκεια των έξι ωριαίων επεισοδίων. Όλα τα παραπάνω μέσα σε ένα πολύ ατμοσφαιρικό σκηνικό, αν και προϊόν ειδικών εφέ στο μεγαλύτερο μέρος του, το οποίο μας βυθίζει αποτελεσματικά σε μια κινηματογραφική δυστοπία που έχουμε μεν ξαναδεί, παραμένει ωστόσο γοητευτική και αγωνιώδης.

Το φεστιβάλ του Ρίφκιν ★★★ 1/2

ΚΟΜΕΝΤΙ (2020)

Σκηνοθεσία: Γούντι Αλεν

Ερμηνείες: Γουάλας Σον,

Τζίνα Γκέρσον, Λούι Γκαρέλ

Από την πλατφόρμα του Cινοβο επιλέγουμε την πιο πρόσφατη ται-

νία του σπουδαίου Γούντι Αλεν. Πρωταγωνιστής εδώ είναι ο Μορτ Ρίφκιν, ένας μεσήλικας Αμερικανός διανοούμενος, ο οποίος συνοδεύει τη σύζυγό του, Σου, στο κοσμοπολίτικο Φεστιβάλ Κινηματογράφου του Σαν Σεμπασιτιάν. Εκεί η τελευταία θα πέσει θύμα της γοητείας ενός νεαρού σκηνοθέτη, ενώ εκείνος γνωρίζει μια όμορφη Ισπανίδα γιατρό.

Ο Γούντι Αλεν μετασκευάζει την επιτυχημένη συνταγή του «Μεσάνυχτα στο Παρίσι», χρησιμοποιώντας τη δημιουργική φαντασία για να συνδυάσει μία από τις συννηθισμένες ρομαντικές ιστορίες του με ένα φόρο τιμής στο κλασικό σινεμά. Ο πρωταγωνιστής του, Μορτ, εκτός από άλλη μια κόπια της περσόνας του ίδιου του Αλεν με τις νευρώσεις του κ.ο.κ., είναι και εκείνος που ταξιδεύει μέσω των ονείρων του στα σκηνικά κινηματογραφικών αριστουργημάτων, όπως ο «Πολίτης Κέιν» του Ουέλς, το «8½» του Φελίνι, το «Ζιλ και Τζιμ» του Τριφό, ο «Εξολοθρευτής άγγελος» του Μπουνιουέλ, η «Εβδομη σφραγίδα» του Μπέργκμαν και πολλά άλλα.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Του ΝΙΚΟΥ Α. ΔΟΝΤΑ

Εκπληκτικός Λουγκάνσκι απογείωσε το τρίτο του Ραχμάνινοφ

Πολύ καιρό είχε να ακουστεί στην αίθουσα «Χρήστος Λαμπράκης» μια συνοδικά τόσο επιτυχημένη ερμηνεία όσο στις 7 Απριλίου, όταν ο Νικολάι Λουγκάνσκι μαζί με την Κρατική Ορχήστρα Αθηνών υπό τον Βασίλη Χριστόπουλο απέδωσαν το τρίτο Κοντσέρτο για πιάνο του Σεργκέι Ραχμάνινοφ. Προφανώς το ίδιο το εξαιρετικά αβανταδόρικο έργο, με την πληθωρική και άκρως απαιτητική γραφή για το πιάνο, αλλά και το μελωδικά γενναιόδωρο όπως επίσης εννοηστροπικά θαυμάσιο μέρος της ορχήστρας, μπορεί να ενθουσιάζει το ακροατήριο πέρα από τα συνήθη όρια. Προϋπόθεση είναι να παιχτεί καλά, πράγμα διόλου εύκολο, τόσο για τον σολίστ, που έχει να αντιμετωπίσει σοβαρές τεχνικές δυσκολίες, όσο και για την ορχήστρα.

Ο Νικολάι Λουγκάνσκι έχει συνδέσει το όνομά του με τον Ραχμάνινοφ, τόσο στις αίθουσες συναυλιών όσο και στη δισκογραφία, όπου οι ερμηνείες του συγκαταλέγονται στις πλέον συναρπαστικές. Το επιβεβαίωσε στην Αθήνα, προσφέροντας μια ανάγνωση εξαιρετικής πληρότητας. Το μέγεθος του ήχου και η

εκφραστική μεγαλοπρέπεια των χειρονομιών επέτρεψαν στον πιανίστα να σταθεί χωρίς πρόβλημα πλάι στην ορχήστρα, ακόμη και όταν ο Χριστόπουλος απελευθέρωνε χωρίς οικονομία τον ήχο της στα (μεθυστικά) σημεία ακραίας έντασης. Η ορμή και οι τεχνικές απαιτήσεις του έργου δεν περιορίσαν ούτε κατ' ελάχιστον τη δεξιοτεχνία του Λουγκάνσκι, ο οποίος πρόβαλλε το μέρος του πιάνου με εντυπωσιακή ευκρίνεια. Σημαντικότερο ήταν πως τίποτε δεν στάθηκε

Οι ερμηνείες του Ρώσου πιανίστα σε έργα του Ραχμάνινοφ συγκαταλέγονται στις πλέον συναρπαστικές.

εμπόδιο στον λυρισμό και στην εκφραστικότητα του, στοιχεία δίχως τα οποία η μουσική του Ραχμάνινοφ παύει να έχει νόημα. Ο τρόπος με τον οποίο διαμόρφωνε τις φράσεις με διαρκείς αναπρο-

Τίποτε δεν στάθηκε εμπόδιο στην εκφραστικότητα του Νικολάι Λουγκάνσκι (δεξιά).

σαρμογές της ταχύτητας και της δυναμικής έκαναν τη μουσική να πάλλεται και ειδικά στο τρίτο μέρος οδήγησε σε συναρπαστικές κλιμακώσεις. Πρωτοφανές όσο και απόλυτα δικαιολογημέ-

νο υπήρξε το παραλήρημα του κοινού που ακολούθησε.

Είχε προηγηθεί ένα εξίσου επιτυχημένο πρώτο μέρος της συναυλίας, κατά το οποίο ακούστηκαν η «Ιουλιανή σουίτα» του

Φίλιππου Τσαλακούρη και η Συμφωνία «Ματθίας ο ζωγράφος» του Πάουλ Χίντεμπερτ. Το έργο του Τσαλακούρη ολοκληρώθηκε τον Απρίλιο του 2013 και γράφτηκε προκειμένου να τιμηθεί η

μνήμη της διακεκριμένης βυζαντινολόγου Ιουλιανής Χρυσοστομίδης. Καλογραμμένο και με ενδιαφέρουσα ενορχήστρωση, αποτελείται από πέντε ηχητικές «εικόνες», καθεμία με διαφορετική ατμόσφαιρα. Ο Χριστόπουλος με την Κρατική ανέδειξαν τα διαφορετικά συναισθήματα, με κυρίαρχη την τρυφερότητα, η οποία χαρακτήριζε συνολικά τη σύνθεση.

Η Συμφωνία του Χίντεμπερτ γράφτηκε πριν από την όπερά του με το ίδιο θέμα. Πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα και διασημότερα έργα του Χίντεμπερτ και αποδόθηκε από τον Χριστόπουλο και την Κρατική με ακρίβεια και σαφήνεια.

Ο αρχιμουσικός ανέδειξε τη δραματολογία της μουσικής, επιτρέποντας στον ακροατή να παρακολουθήσει την εξέλιξη της (μουσικής) σκέψης και, ειδικά στο τρίτο μέρος («Πειρασμός του Αγ. Αντωνίου»), φώτισε το έντονα δραματικό στοιχείο. Τα έμπειρα πνευστά της ΚΟΑ –Πιλαφτόπ (φλάουτο), Βάμβας (όμποε) – αλλά και η Εκατερίνα Βοστρίκοβα (τρομπέτα) συνέβαλαν στο θετικό αποτέλεσμα.

Μισός αιώνας Ρεμπέτικη Κομπανία

Η μουσική συντροφιά που έβαλε το ρεμπέτικο στα στέκια των φοιτητών και άνοιξε νέους δρόμους

της ΓΙΩΤΑΣ ΣΥΚΚΑ

Ήταν λίγο πριν από τη Μεταπολίτευση όταν έσμιξε η παρέα που έπαιζε προπολεμικά ρεμπέτικα. Ο φοιτητής της Νομικής τότε Μανώλης Δημητριάδης και ο δημοσιογράφος Γιώργος Κοντογιάννης που έπαιζαν μπουζούκι και κιθάρα, ακολούθησε ο Δημήτρης Κοντογιάννης στο τραγούδι και ο Ανδρέας Τσεκούρας στο ακορντεόν, φοιτητής τότε στην Κλών Τεχνών.

Νέοι όλοι σε μια εποχή πολιτικά εκρηκτική. Ο Θεοδωράκης, αν και απαγορευμένος, ακούγεται στις πλακώτικες μπουάτ, ενώ στις παραλιακές λαμπερές πίστες κυριαρχεί η νεοιλουτιστική εκδοχή του λαϊκού. Όμως ο Τάσος Φαληρέας ξεχωρίζει την ερασιτεχνική ρεμπέτικη ομάδα. Έτσι προέκυψε ο δίσκος «Τα μπλε παράθυρα». Χάρη στη Ρεμπέτικη Κομπανία ξύπνησε στη Μεταπολίτευση το ενδιαφέρον για το ρεμπέτικο στον φοιτητικό κόσμο. Το συγκρότημα αντιμετώπιζε το ρεμπέτικο με ιδεολογική αυστηρότητα. Επαιζε κυρίως άγνωστα κομμάτια με τον τρόπο των παλιών, αλλά απέκτησε πιστό ακροατήριο μέσα στον κορεσμό του κοινού από το πολιτικό τραγούδι. Ακολούθησαν η Αθηναϊκή, η Οπισθοδρομική Κομπανία, τα Παιδιά απ' την Πάτρα κ.α.

Αφορμή να τους θυμηθούμε έδωσε ο συγγραφέας και σκηνογράφος Κώστας Μπαλαχούτης με την υπό έκδοση βιογραφία «Δημήτρης Κοντογιάννης: 50 χρόνια λαϊκό τραγούδι (Δημοτικό, ρεμπέτικο, σύγχρονο)» (εκδ. Χαμάμι). Στις 225 σελίδες ξετυλίγεται η διαδρομή του λαϊκού ερμηνευτή από τη Ρεμπέτικη Κομπανία, αλλά και τις συνεργασίες με τους Τσιτσάνη, Σαββόπουλο, Μαμαγκάκη, Νικολόπουλο, Λοΐζο, Ρασούλη, Ευδάκη, Σούκα κ.α. στα χρόνια που ακολούθησαν.

Για την πηγαία λαϊκότητα της φωνής και της παρουσίας του, αλλά και για το ήθος του, γράφει στον πρόλογο ο Σταύρος Ξαρχάκος, υπογραμμίζοντας ότι ο Δ. Κοντογιάννης είναι «γνήσιος καλλιτέχνης που διασκέδασε με μεράκι και κέφι γενιές Ελλήνων με λαϊκά και ρεμπέτικα τραγούδια». Ο Χρήστος Νικολόπουλος τον ξεχωρίζει

Ο Δημήτρης Κοντογιάννης (δεξιά) με τους Μανώλη Ρασούλη και Χρήστο Νικολόπουλο.

Ο Δημήτρης Κοντογιάννης μιλάει για τα πρώτα βήματα της κομπανίας και τις συνεργασίες με Τσιτσάνη, Σαββόπουλο, Μαμαγκάκη, Νικολόπουλο, Λοΐζο, Ρασούλη, Ευδάκη, Σούκα κ.α.

σημειώνοντας ότι είναι «ικανός ερμηνευτής, από τους καλύτερούς μας, και καλός μουσικός».

Ο λήσταρχος παππούς

Γεννημένος στη Δαύλεια Βοιωτίας, με παππού τον λήσταρχο Γιώργο Κοντογιάννη, ο τραγουδιστής μεγάλωσε με πάθος για το δημοτικό τραγούδι. Στο εργαστήρι του πατέρα του αγάπησε την τέχνη του ξυουργού κι αργότε-

ρα άρχισε να κατασκευάζει και μουσικά όργανα. Στα πανηγύρια παρατηρούσε τους μουσικούς με τις ώρες και στο χωριό όλοι διακρίνουν ότι έχει καλή φωνή. Ένας θείος του, όταν έγινε 10 χρόνων, τον πήγε στα «Νέα ταλέντα» του Οικονομίδη.

Στα 16 του πήγε στη Φιλαρμονική της Λιβαδειάς να μάθει μουσική και αργότερα, στην Αθήνα, γράφτηκε στο Ωδείο Αθηνών. Παιζει κιθάρα στις «Εσπερίδες» του Γιάννη Αργύρη στην Πλάκα, ανοίγουν με τον Βασίλη Παπακωνσταντίνου την «Εαστεριά», συνδέεται με τη Ρεμπέτικη Κομπανία. Δουλεύει με τον Τσιτσάνη, πρωτοστατεί για την ηχογράφιση της «Εκδίκησης της γυφτίας» και ακολουθεί τον Δ. Σαββόπουλο στη «Ρεζέρβα». Συμμετέχει στα «Τραγούδια της Χαρούλας» του Λοΐζου, συνεργάζεται με τους Μαμαγκάκη, Νικολόπουλο σε στίχους Ρασούλη κ.α.

Στην Αθήνα κωνόταν με την κιθάρα του στις παρέες του αδελ-

φού του. «Μετά πηγαίναμε και παίζαμε σε ταβέρνες. Πληρώναμε για να παίζουμε... Διλαδή το ποτό, το φαγητό μας. Κι αν κουβαλούσαμε κοντά μας τους φίλους μας, τριάντα και βάλε άτομα, για να μας ακούσουν».

Οι προσωπικές ιστορίες του Δ. Κοντογιάννη αυτά τα 50 χρόνια στο λαϊκό τραγούδι εμπλουτίζονται με τις επισημάνσεις του συγγραφέα Κ. Μπαλαχούτη για όσα συνέβαιναν την ίδια εποχή στον χώρο του ελληνικού πενταγράμμου.

«Λιτός, ανοιχτόκαρδος, ευγενής. Δεν μιλούσε εύκολα για άλλους. Μόνο για τα δικά του», λέει ο Δ. Κοντογιάννης για τον Στέλιο Καζαντζίδη. Αιφνιδιάστηκε όταν είδε πρόβα του Τσιτσάνη στο «Χάραμα». «Οι μουσικοί καθόντουσαν μαζί σε ένα τραπέζι, άκουγαν με προσήλωσι από ένα κασετόφωνο μια παλιά ηχογράφιση κι έπειτα έλεγαν: "Πάμε να το παίξουμε!". Εμείς στην Κομπανία παιδεύομασταν πολύ για να περάσουμε

ένα καινούριο του Μάρκου ή του Παπαϊωάννου».

Προσπληρωμένος στον παλιό ήχο, ξαφνιάστηκε επίσης που στο «Θεμέλιο» στην Πλάκα ο Τσιτσάνης θα χρησιμοποιούσε πλέον αρμόνιο, ηλεκτρικό μπάσο, ντραμς. «Ωστόσο η μαγεία παρέμενε η ίδια. Μετά τα δύο πρώτα τραγούδια, δημιουργείτο ατμόσφαιρα μυσταγωγίας». Σαμάνο τον περιγράφει. «Σχεδόν ακίνητος και λιγομίλιτος, δίχως πρόξες. Με μια ματιά πήξε τι θέλει ν' ακούσει ο κόσμος».

Συναυλίες και απρόοπτα

Με τον Μανώλη Ρασούλη και τον Νίκο Ευδάκη έκανε παρέα ο Δ. Κοντογιάννης και με τον αδελφό του «τους παροτρύναμε να κάνουν λαϊκό τραγούδι». Ο Ευδάκης, Αιγυπτιώτης, εργαζόταν ως συντηρητής εικόνων κι έπαιζε πιάνο. Ο Ρασούλης ήταν το καινούργιο πνεύμα. «Ξέραμε ότι ο στίχος του εισάγει στο λαϊκό καινούριες λέξεις και νοήματα. Το

ανανέωνε, το εμπλουτίζει».

Την «Εκδίκηση της γυφτίας», υποστηρίζει, «τη δημιουργήσαμε για μας, για να αποτυπώσουμε τη δική μας αντίληψη για το νέο τραγούδι». Το υλικό ο Ρασούλης το πήγε στον Σαββόπουλο που λειτουργούσε και σαν παραγωγός. Αντιλαμβάνεται την ανατρεπτικότητα του έργου, «γι' αυτό μας αναλαμβάνει και μας λέει πως θα πει κι ο ίδιος ένα τραγούδι στο δίσκο». Δεν παρεμβαίνει στη μελωδία, κάνει όμως προτάσεις για τους ρυθμούς, τ' ακόρντα κ.α. Και στον στίχο είχε διακριτικές συμβολές. Έκανε μικροαλλαγές στο «Τρελή κι αδέσποτη». Προτείνει να ηχογραφήσουν στο στούντιο του Παπάζογλου στη Θεσσαλονίκη. «Μέχρι τότε δεν τον γνώριζε κανένας τους».

Έμενε σε ένα κτήμα στη Θέρμη, έξω απ' την πόλη, με άλογα υποπόδιο, το οποίο και διπύθνε ο Παπάζογλου. «Πρώτη φορά τον συναντώ. Το στούντιό του, το "Αγροτικό", ήταν μέσα στη Θεσσαλονίκη, ένα υπόγειο. Σαν τραγουδιστής ήταν εκφραστικός. Επίσης ήταν πολύ καλός περφόρμερ στις ζωντανές εμφανίσεις. Τελικά ο Παπάζογλου -απρόσμενα για μένα- έπαιε τα περισσότερα τραγούδια κι εγώ μόνο δύο, το ένα μαζί του. Κάπου όμως πειράχτηκα», λέει ο Δ. Κοντογιάννης.

Μετά την «Εκδίκηση» έρχονται τα «Λάθη» το 1979 και, παράλληλα, το δεύτερο άλμπουμ της Ρεμπέτικης Κομπανίας, «Πώς θα περάσει η βραδιά». Παίζονταν πα και σε Γερμανία, Αγγλία, ΗΠΑ, Καναδά, Ολλανδία κ.α. Η κομπανία δεν φλερτάει με τον ηλεκτρικό ήχο, δεν παίζει ως σχήμα σε μαγαζιά, μόνο σε συναυλίες. Αλλά υπάρχουν και απρόοπτα. Εκπρόσωποι ενός συλλόγου στη Μαλεσίνα τους ζητούν να εμφανιστούν στην εκδήλωσή τους. Η παρέα εξηγεί ότι παίζουν μόνο ρεμπέτικα και λαϊκά μέχρι το '50 και ότι οι συναυλίες τους διαρκούν δύομισι ώρες. Όταν μετά τρεις ώρες ανακοίνωσαν ότι θα φύγουν, ένας από το κοινό «βγάζει στίλετο και το πέζει στο λαϊκό του Μ. Δημητριάδη. «Παίξτε» μας λέει... Παίξαμε αναγκαστικά μέχρι το ξημέρωμα. Ο Μανώλης έπαιζε και τραγουδούσε για τουλάχιστον μια ώρα με το μαχαίρι σταθερά στο λαϊκό του...».

Ο δίσκος «Εκ πρώτης όψεως λαϊκά» (1987) με τραγούδια των Χρ. Νικολόπουλου, Μ. Μαυρόπουλου.

Η Ρεμπέτικη Κομπανία, το μουσικό σχήμα που συνέβαλε στην αναβίωση του ρεμπέτικου τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης.

Το άλμπουμ «Κυρ αστυνόμπε μη βαράς» του Δ. Κοντογιάννη, μια ανθολογία από κλασικά ρεμπέτικα.

Οι ζαριές της Μπέλλου και ο Μπίνης με τους αγώνες... μυρμηγκιών

Για τη Χαρούλα Αλεξίου ο Δημήτρης Κοντογιάννης μόνο καλά λόγια έχει να πει. «Θεϊκή τραγουδίστρια. Υπέροχο άτομο, έξω καρδιά. Είχε μια μοναδική ευκολία να τραγουδήσει όλα τα είδη». Ο Μ. Ρασούλης πίστευε ότι «η Αλεξίου πρέπει να μεγαλουργεί τραγουδώντας λαϊκά».

«Βαθιά καταρτισμένο μελωδός» χαρακτηρίζει τον Νίκο Μαμαγκάκη. Στον Χρήστο Νικολόπουλο θαύμαζε την εργατικότητα του αλλά και «τη μεγάλη άνεση στο γράψιμο». «Ειδική περίπτωση, πολύ έντονη» χαρακτηρίζει τον Ακη Πάνου. «Πήγαίνα και

«Ειδική περίπτωση» ο Ακης Πάνου, λέει ο Δ. Κοντογιάννης, «θεϊκή τραγουδίστρια» η Αλεξίου, «έξω καρδιά» ο Αγγελόπουλος.

στο σπίτι του στα Πατήσια, όπου στο υπόγειο είχε οργανοποιείο και παρατηρούσα τη μαστοριά του». «Εξωστρεφής, χιουμορίστα, έξω καρδιά» χαρακτηρίζει τον Μανώλη Αγγελόπουλο. Αντίθε-

τα, ο Καζαντζίδης μιλούσε ελαχίστα. «Όταν ερχόταν στην Πλάκα να δει τον Χάρρη Κλυνη, έμπαινε στο μαγαζί από διαφορετική πόρτα και έβλεπε όλη την παράσταση από το κουβούκλιο του ηχολήπτη. Εφευγε λίγο πριν τελειώσει το πρόγραμμα, για να μην τον δουν».

Πολλές και οι ιστορίες με τη Σωτηρία Μπέλλου. «Η Σωτηρία στα καμαρινία μάς "στόλιζε" όλους κανονικάτα». Ο Τάκης Μπίνης ήταν «ωραίος μάγκας! Μου έχει εξηγήσει μάλιστα τι σημαίνει η λέξη. Γι' αυτόν μάγκας ισοδυναμούσε με τρία Σίγμα. Σο-

βαρός, Συνετός, Συνεπιής».

Ο Δ. Κοντογιάννης πήρε πώς να χειριστεί τις ιδιοτροπίες της Μπέλλου. Μετά το πρόγραμμα την πήγαίναμε στην μπαρμπουτιέρα. «Μάλιστα με έβαζε να ρίχνω ζαριές για εκείνη, για γούρι». Μια φορά τη ρώτησε γιατί δεν σταματά, παρότι κερδίζει: «Η απάντηση που μου έδωσε με συγκλόνησε. "Ρε συ", μου λέει, "δεν έχεις καταλάβει ότι αν δεν τα χάσω όλα δεν μπορώ να κοιμηθώ;". Το εννοούσε!».

Ο Μπίνης είχε τη δική του ιδιοτροπία: «Όταν έμπαινα στο μαγαζί και του έλεγα "Καλοσπέρα,

κύριε Τάκη", μου απαντούσε: "Όχι, κύριε Τάκη, κύριε Μ...κα να με λες!", και εξηγούσε ότι είχε δύο εσοτιάκια και πολλά λεφτά στην Αμερική, που τα σπατάλησε στον τζόγο, κι έτσι τώρα ήταν αναγκασμένος στα 75 του να ξενυχτάει. Μάλιστα μου εξιστορούσε, με αυτοσαρκασμό, πως έπαιζε κάθε είδους τζόγο. Κι όταν αργούσαν και δεν προλάβαιναν να πάνε στο καζίνο, έπαιζαν ακόμη και σε αγώνες ταχύτητας... μυρμηγκιών».

Χορτάτος απ' όσα έζησε, ο Δημήτρης Κοντογιάννης θεωρεί πως το μέλλον είναι τα παι-

διά με τα παραδοσιακά όργανα κι άλλα που φοιτούν στα μουσικά σχολεία και ωδεία. Και οι νέες λαϊκές φωνές: «Υπάρχουν αρκετοί καλοί νέοι καλλιτέχνες, που τιμούν την ιδιότητά τους, αλλά δεν φαίνονται, υπάρχουν όμως και πάρα πολλοί που παραφαινόναται, χωρίς να το αξίζουν».

Στις 26/5 και 1/6 η Ρεμπέτικη Κομπανία (Μανώλης Δημητριάδης, Γιώργος Κοντογιάννης, Δημήτρης Κοντογιάννης, Ανδρέας Τσεκούρας, Γιάννης Καρβέλης), 50 χρόνια από την ίδρυσή της, εμφανίζεται στο «Χαμάμι».

Πόσο ξέρουμε την Ελλάδα;

Να σημειώσετε
στον χάρτη
τις μεγαλύτερες
πεδιάδες.

Οι ερωτήσεις
και οι απαντήσεις
για τις εξετάσεις
Επάρκειας Γνώσεων
για Πολιτογράφηση
στη νέα δίτομη έκδοση
της «Καθημερινής».

τόμος Α΄

- ιστορία
- γεωγραφία

Κυριακή
28/5

